

קובץ גליונות

פרשת פינחס

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן רשכבה"ג רבי יוסף שלום אלישיב זללה"ה

נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב תנצב"ה

הנוסח שנכתב ע"ג המצבה:

מקום מנוחתו של גאון הדור
שר התורה ועמוד ההוראה זצלה"ה
מרן רבי **יוסף שלום** זצלה"ה
בן הגאון רבי **אברהם** זצלה"ה **אלישיב**
גזע תרשימים
נכדו של הגאון הקדוש המקובל האלקי
בעל השם שבו ואהלמה זצוקלה"ה

מיום היותו לאיש קבל על עצמו את
עול שקידת התורה באהבה ושם לילות
כימים בשקידתו העצומה בתורה
בקדושה ובטהרה עד יומו האחרון
כבר בצעירותו נשא את עול ההוראה
בהיותו מארי דכולי תלמודא וגאון
ההלכה בכל חלקי התורה
והיה תל תלפיות בפסקי הלכות
והכרעות בעניני השעה לקהילות
ישראל בכל אתר ואתר

בתורתו ביראתו ובחכמתו
ישן על מדקן קרוב לארבעים שנה
עמד בגבורה על משמר התורה
נשא בעול הציבור וצרכיו
והיה קברניט יהדות התורה

במשך שבעים שנה השמיע ומסר
שיעורי תורה בחברת **תפארת בחורים**
ובכללם חברים מקשיבים בני תורה
מופלגים

נולד א' בניסן תר"ע
ויצאה נשמתו בטהרה
יום רביעי כ"ח בתמוז תשע"ב
ויבכו אותו כל בית ישראל

ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן לשלם גם במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות.

התמונה
בכריזה
באדיבות
הצלם
שוקי
לרר הי"ו
ייש"כ
וברכת
מזל טוב
לרגל
שמהת
נישואי
בנו,
ולרגל
הולדת
הנכדה
בת לבנו
ידידינו
נפתלי
הי"ו

הודעה חשובה

אי"ה בל"נ בשבוע הבא יתווסף לקובץ יריעה נרחבת
על מסעות החיזוק ברחבי העולם של
רשכבה"ג מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל
נשמח במי שיוכל להשתתף בעלויות ההדפסה לזיכוי הרבים

אי"ה לקראת ימי בין הזמנים
יצא לאור חומר ייחודי בענין כיבוד אב ואם
במשנתם של גדולי ישראל שליט"א וזצוק"ל
נשמח לקבל חומרים נוספים בענין זה

בימים אלו נפתחה מגבית (ניתן לעקוב ולראות במכשירי האשראי)
ע"מ לסבסד את הקובץ המורחב לימי בין הזמנים,
הדפסת הקובץ המורחב כרוכה בהוצאה גדולה מאד, נשמח בהשתתפותכם במגבית זו.

שואף להיות בקיא בחומש רש"י?

רשיומי

הצטרף לתוכנית לימוד חומש רש"י יומי
הגרלה חודשית ע"ס 3.600 ₪ פרס ראשון 1.600 ₪ פרס שני 4 זוכים ב-500 ₪ כל אחד
לרישום: טל מסר 025-613-613
המבצע מיועד ללומדים מגיל 12-18, לבחורי ישיבות ינתן זכות לרכישת ספרים.

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעוניינים לפתוח מוקד הפצה
באיזור מגוריהם

ובכל עיני הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.allvonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@googleargroups.com

עדיף לשלם ולתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס"
בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
או בטלפון:
נדרים פלוס
486 03-7630585 שלוחה-
קהילות
4311 073-2757000 שלוחה-
או בהעברה לבנק מרכנתיל-17
סניף: 745
מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו להחזרת ערכי היהדות ע.ר.

לכל הקוראים וחלומדים החשובים שליט"א
נותרו מס' שבתות אחרונות לסיום השנה

הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

שופטים	ז' אלול	מטות	ב' אב
כי תצא	י"ד אלול	מסעי	ט' אב
כי תבא	כ"א אלול	דברים	

גיליון מס' 286 פרשת פינחס

תשע"ח שנה שישי

גליון זה יוצא לע"נ בריינדל הינדא בת ר' דוד קארטאגענער ע"ה נלב"ע ר"ה אדר תש"ט ולע"נ בעלה שלא זכה לקבורה הקדוש ר' נפתלי צבי ב"ר משה הי"ד מסר נפשו על קדושת שמו יתברך במחנה אושוויץ בתשעה באב תש"ד תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

עניני בין המצרים

עקבתא דמשיחא, אליהו הנביא ומשיח וגאולה

הגאולה מוכנת ומזומנת

מובא בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ד ומד"ר איכה פר' א', נ"א) כי ביום החורבן - ט' באב נולד משיחן של ישראל. ונראה דחז"ל רצו לומר בזה, כי אף שנחרב המקדש מ"מ הגאולה קיימת, והמשיח נמצא וחי עמנו ועובר בכל דור ודור לגוף אחר, וזו בשורה שאין להתיימשש כי הנה הגאולה מוכנה וכשנזכה ניגאל מיד בקרוב אמן.

מצפים בכל רגע

כמה פעמים הזכיר רבינו את הגמרא בכתובות (ק"ב ע"ב) דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר צירוף אחר צירוף שנאמר ועוד בה עשירה ושבה והיתה לבער תני רב יוסף בזוזי ובזוזי דבזוזי, ואמר כי בשנים האחרונות בפרט רואים כל הסימנים בחוש, ואנו מצפים בכל רגע לביאת המשיח א"ה בקרוב.

היסח הדעת ומשמעותו

ובהחייב להמתין ולצפות לו בכל רגע (רמב"ם ריש פרק י"א ממלכים), הנה בגמרא (סנהדרין צ"ז ע"א) כתוב 'שלשה באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב' משמע לכאורה כי הוא יבוא רק ברגע של היסח הדעת ואם ימתינו לו בכל רגע לא יבוא, אבל באמת אין כאן סתירה כי עצם האמונה וההמתנה כל רגע לביאת המשיח, גורם הסחת דעת הרצויה, שאז פתאום יבוא אל היכלו, ויתגלה המשיח. כי אפילו שממתנינים לו אבל לא חושבים שיבוא הרגע. [והזכיר רבינו כי היו מגדולי הדורות, וכן נהג אביו מרן זצוק"ל שהכינו בגד מיוחד ללבוש כשיבוא המשיח, ומראה בזה על הציפייה החושית ממש לקראתו].

הזמן ביום שיבוא הגאולה

מובא במדרש הבהיר בסימן ע"ג: "והכתיב ממזרח אביא זרעך, והשמש זורחת במזרח, ואמרת שהמרגלית היא יום הדא הוא דכתיב ביום עשות ה' אלקים ארץ שמים" ונראה מדרש פליאה.

וביאר רבינו (בביאורו על המדרש) שכוונת המדרש היא: במקום אחד משמע שהגאולה תהיה בעמוד השחר דכתיב ממזרח אביא זרעך, היינו ממתי שזורח השמש (בעלות השחר) יהיה הגאולה, ובמקום אחר מצינו שהגאולה היא כמו מרגלית של המלך שהמרגלית היא משל ליום, כי מאירה היא כיום. ויום היינו בזריחת החמה ולא עלות השחר, ועל זה מבאר המדרש, שאכן הגאולה מתחיל בעלות השחר אך זה לא ניכר לכל העולם עד נץ החמה שאז הכל רואים אותה, וכן הדבר לגבינו - סימני הגאולה מופיעים כבר אט אט אך הלמעשה יהי' רק שמאיר היום.

(שיח הנחמה)

עלי שי"ח

"נקדש את שמך בעולם"

השבועי. חדר הכניסה אל ביתו של רבינו שליט"א המה אנשים. שעת קבלת קהל יומית רגילה.

אל הבית נכנס יהודי המלווה בכמה אנשים אף אחד מבין האנשים לא הכיר אותו, אך הדי עין הבחינו בתכונה סביבו. את היהודי - שהוא מדורג כאחד מהמשיחים העשירים הכי גדולים בתבל ליוו שני אנשים, ושני מאבטחים סמויים, כמו ששומרים על בנק ניד. הוא נכנס לחדר ההמתנה והביט סביבו. בית מלא ספרים.

כעבור דקות קצרות של המתנה הוא נכנס אחר כבוד אל הקודש פנימה, והתיישב. רבינו הביט לכיוונו, ואז המלווה מציג אותו לרבינו שליט"א: מר... תומך תורה עצום. רק בחודש הקודם הסתיימה בנייתו של בית כנסת מפואר בעלות של כמה מליונים, תרומתו. הוא נותן כל חודש לראש כולל פלוגי סכום עצום של כסף, הוא עוזר בכך וכך לארגון כזה, והבטיח עוד סכום אדיר למטרת קודש אחרת. וכך הלכו ומנו את שבחו של עשרות מליונים שהוא תורם ויתרום.

רבינו שותק, ומשסיימו לשבח, הוא שואל בפשטות: ומה הוא רוצה עכשיו? כאילו ואינו מליארדר, מבחינתו כל יהודי הוא צלם אלוקים. הגביר, שהיה מרוגש מאוד, אמר כי זה פעם ראשונה שהוא רואה את הרב, והוא רוצה מאוד מאוד לשמח אותו. 'שכבודו יגיד בבקשה לאיזה מטרה אני אתרום, ואתן כל סכום שהרב ירצה, כדי שהרב ישמח'.

כל הנוכחים בחדר היו במתח. אולי יאות רבינו לבקש סכום לאברכי הכולל שהוא כה דואג להם, ואולי לעניי בני ברק, ואולי לאיזה מטרה חשובה אחרת. מה אנחנו מבינים בזה. מי יודע.

ואז, כהרף עין משיב לו רבינו: כן, יש משהו שאני רוצה ממך.

'בבקשה כבוד הרב, אני מוכן. והושיט את ידו לעבר הכיס, להוציא פנקס צ'קים.

ואז רבינו מצביע לעבר פניו, ואומר לו בפשטות: אתה מגלח את הזקן ואת הפאות. אני רוצה שתגדל אותם. זה אני צריך.

הגביר האגדי היה מופתע, וחשב שרבינו לא הבין את הבקשה. אז הוא חזר עוד פעם על הבקשה 'אני מעונין לתת לרב סכום כסף שהרב יבקש'.

אבל רבינו, הבין מצוין מי שעומד לפניו ואת זה הוא ביקש להחדיר לו: תידאח יחדי! וחזר שוב על הדברים. אם תגדל זקן ופאות, זה ישמח אותי.

על אתר, אמר הגביר שהוא ישתדל מהיום לגדל זקן, והוא מקווה שיצליח לעמוד בזה.

כשיצא אמר לגבאי שלו: עשרות רבנים ישבו אצלי. כזה בקשה, מעולם לא ביקשו ממני. והאמת - זה בקשה גדולה ביותר, קל לי יותר להוציא כסף מלגדל זקן...

פּהַר הַיּוֹמִי

"וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים"

זבחים פ"ה ב' מתני' הצמר שבראשי הכבשים ושער שבזקן תישים והעצמות והגידים והקרנים והטלפים בזמן שהם מחוברים יעלו שנאמר והקטיר הכהן את הכל המזבחה פירשו לא יעלו שנאמר ועשית עולותיך הבשר והדם. יל"פ עפ"ז הא דכתיב בקרא פ' צו (ויקרא ו' ה') וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים וצריך טעם למה בעולה כתיב וערך ובשלמים כתיב והקטיר, ויל"פ כיון דבעולה יש עצמות שאין מצוה להקטירם ורק כשהן מחוברין יעלו כדתנן במתני' לכן כתיב וערך ולא והקטיר אבל בשלמים שאין שם עצמות רק חלב וכולה בר חיוב הקטרה כתיב והקטיר, [אך העירוני דבפסחים פ"ד ב' מבואר דבאליה יש בה עצם], עו"ל בביאור הכתוב דבאמת מזה דייקו חז"ל דעולת התמיד היא הראשונה נמצא עורך אותה על האש [אך משום דלא ידעינן באיזה עולה מיירי לכן דרשו העולה עולה ראשונה שהיא התמיד] אבל השלמים מקטירים על העולה.

(טעמא דקרא פ' צו ד"ה וערך)

מעייני הפרשה עיני קנאות וצורתה

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי"
בבהכ"נ בשבת זרקו סוכריות לחתן, והם היו בהכשר הרב... אינו הכשר רע, אבל לא מקובל על הכל, וקם אחד ומחה שזה הכשר שלא מקובל על בית הכנסת, והמחותן התבייש. האם עשה כדן או צריך מלבקש מחילה, (שמעתי בשם הרב אלישיב כמו שלרב אסור לפסוק עפ"י רחמנות, כך אסור לפסוק עפ"י קנאות). **הוא חייב נידוי על שביישו.**
נכנס ת"ח ואמר: בליל שבת נשאתי דרשה בבית הכנסת ודיברתי על העמלקי לפיד ומאד התחממתי ואמרתי על יד ארון הקודש שהוא כלב בן כלב, ממזר בן ממזר, אמר לי פלוני והעיר כי לא מדברים כך בבית הכנסת, מי צודק? **הוא צודק. אבל גם אתה צודק.** (אמרתי לרבנו: אני מבין פשט כך: שאכן לא צריך לדבר בנוסח כזה, כאשר הוא מתכנן וחושב לומר כך, אבל אם זה קרה ויצא ממעמקי הלב בממילא, זה טוב. והסכים רבנו שזו כוונתו).

אמר רבנו, **בלדרמן התפלל זקן מרומניה שסיפר מסבו שסיפר מסבו - שהיה בזמן שבתאי צבי, ששבתאי צבי הזדמן אצלם בימים נוראים וכולם כיבדו אותו חוץ מסבא שלו הנ"ל שהריח אותו. והסבא היה צריך לגשת לעמוד למוסף להיות ש"ץ ואיבד את קולו ובני משפחתו קבלו חום, ורינו עליו שזה עונש על מה שזלזל בו.**
ולפני מוסף עלה על הבמה והכריז אע"פ שכך אומרים איני חוזר בל. ומיד חזר לו קולו והתפלל לפני העמוד.
אמרתי. זה היה ניסיון הפוך להיווכח האם יעמוד בזה. והרי כך הראני פעם רבנו ב'מדרש משיח' שלפני בא משיח ייראו ניסים לניסיון.

הט"ז שלח את בנו וחתנו לתהות על קנקנו של שבתאי צבי וחזרו בהתפעלות ושאלם איך מצאת אותו אמרו שוכב פרקדן, אמר הט"ז אם כן ודאי שמשיח הוא לא, כי לא יעבור על אף דרבנן.
כיון שהוזכר ענין הפרקדן הוסיף ואמר: **החז"א סבר שאף בלא שינה אסור פרקדן, אף שיש לשון בראשונים שמוזכר שינה, אורחא דמילתא נקטו. אכן בפסקי הרא"ש מבואר - שמא ישן, אבל גם בלא שינה אסור, רק מטעם שמא ישן. א.ה. כ"כ רבנו בשיח השדה ח"ג ברכות ז"ג: ועל שה"ל סי' רל"ט דין ג'.**

פלוני שהיתה לו התקפה בכליות ולא היה שייך שישן ויירדם, האם בכה"ג מותר? **לצדד קצת על הצד מותר. בגמ' כתוב שמותר לצדד רק לא ברור מה שיעורו, ולכן לצדד קצת יש להקל, ואף בחשש שמא ירדם וישן.**
יש לפעמים שהגב נתפס ויש בכך יסורים ויש צורך בתנוחה מיוחדת של פרקדן ואז יותר קל לו, האם אעפ"כ יסבול?
בגמ' אמרו שמשום ביעתותא מותר, אפשר שזה דומה לזה. פעם אחת עברתי ניתוח והוצרכתי לשכב פרקדן, ושאלתי למ"ח, ואמר על פי הגמרא במסכת נדה [ז"ג א'] "כיון דבעיתי לא אתי להרהורי", וגם כאן השוכב על שולחן ניתוחים בעית.

יש רשע מפורסם כאן באחת העיירות החרדיות, שנחלה, והוא נסע לחו"ל לריפוי ומגייסים כסף למענו האם לתת לו. רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל הלך פעם רגלי מרחק ניכר לד"ר וולך זצ"ל להשתדל בשביל רשע מפורסם, אם כן אולי גם כאן.
שם היה לו חשבון אחר, שיראו שזה לא ענין אישי. ולגבי הנ"ל אם הוא לא חזר בתשובה אי אפשר לתת לו כסף.
מה עם הסברא לתת כסף על פי החשבון הנ"ל, ויראו כי אנחנו לא כמו שהם? **יש רשעים שאפילו על פתחו של גיהנום אין חזרין.**

האש השורפת את הללו שנהיים קנאים יותר מגדולי ישראל
ספרתי לרבנו מה שהיה כתוב במוסף שב"ק יתד נאמן כי בעת חנוכת הבית של ישיבת פוניבז' הגיע לאירוע הגדול הנשיא בן צבי, ומחמת זה החז"א העדיף שלא לשהות אז בשכונת זכרון מאיר, ושהה בבית של אחד מבני המשפחה שהיה מחוץ לזכרון מאיר. בשעת האירוע הגיעה אחד מראשי הקנאים כדי למחות ולא מצאו להחז"א בביתו עד שהתברר לו מקומו, והגיע לשם. כיון שלא הצליח להיכנס ניגש לחלון ומשם אמר לחז"א בהאי לי שנא: מדארף גיין מוחה זיין = יש ללכת ולמחות.

ענה לו החז"א כי מדובר בישיבה קדושה וזה כבוד התורה וממילא אין אפשרות למחות. טען לו אותו אחד: עס ברענט דאך אפייער = והרי בוערת אש!
הגרי"ש ברמן אמר כי מעולם לא ראה את החז"א בכזו ריתחא כאשר השיב לו: אתה רואה שבווערת אש ואני לא רואה!?
אותו קנאי נמלט מהמקום, וכמדומה שאחר מכן בא לבקש מחילה ממון החז"א. ע"כ.
פעם אחת בא פלוני לחז"א, על איזה ענין ותוך דבריו אמר: הרי אתם בעצמכם אמרתם כך. ענהו החז"א בכעס: איר זיינט א'שקרן! אבל זה רק היה כעס החוץ ולא הפנים.

ב' קרה כ"ז סיון תשס"א. בבהכ"נ של מזרחי שאומרים תפילה לשלום המדינה וכולם עומדים, האם יעמוד, כי יהיה בזה מחלוקת ואם שייך בזה חילול השם, היו כמה שלהם שגם ישבו.
תשובה: מה צריך עסקים עמם, שיעמוד הרי זה לא ע"ז. האם עדיף לצאת קודם? גם זה טוב.

(כל משאלותיך)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב): – שיתחזק אדם כהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

כמו שאמרנו בגיטין (נה, ב) אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, והוא המעשה הידוע באדם שהיה לו שונא בר קמצא, וגירש אותו בביזיונות מהסעודה, ומזה נתגלגל החורבן, ומעשה זה הוא משל ודוגמא לשנאת חינוס שהייתה באותו הדור, שמחמתה חרב בית המקדש.

ושנאת חינוס זה חטא שאינו גלוי, כי בדרך כלל מי ששונא חושב שהשנאה מוצדקת, ולפעמים הוא גם סבור שזו מצוה, שהשני הוא אדם רע ומצוה לשנאותו, וצריך לדבר עליו לשון הרע ולעשות לו צרות... שנאת חינוס גורם כל מיני תוצאות איומות! וזה חטא שבלב, שחמור יותר מעבירות שבמעשה, אבל כיון שלא מרגישים את החטא שבו, לא חוזרים בתשובה, ולכן החורבן נמשך עד היום.

חובתנו לתקן שנאת חינוס ולדון לכף זכות

וכבר כתב הרמב"ם (הלכות תשובה ז, ג) שיש חיוב לחזור בתשובה מחטאים כאלה שהם בטבע האדם. שנאת חינוס זה טבע של מידה רעה, וקשה מאד לחזור בתשובה על זה ולתקן המידה הרעה, כמו שכתב הרמב"ם שם: "ואלו העוונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש" – אדם שאין לו אהבת הבריות ויש בלבו שנאת הבריות, קשה מאד לשנות את הטבע הזה, אבל יש חיוב לחזור בתשובה מהמידות הרעות ולתקן את הטבע.

וצריך להיזהר על כל פנים לא לדבר לשון הרע, להתגבר על היצר הרע ולא לדבר, אלא לשתוק! וגם בלב – לא לשנוא, רק לדון לכף זכות, ובגמרא בשבת (קכו, ב) מבואר עד היכן יש לדון לכף זכות, לתלות אפילו בצדדים רחוקים שאינם מסתברים כלל.

ומובא שם מעשה בפועל שעבד אצל בעל הבית אחד במשך שלוש שנים, וכשהגיע זמנו לשוב לביתו בערב יום כיפור, ניגש לבעל הבית וביקש ממנו תשלום שכר עבודתו, ואמר לו בעל הבית אין לי מעות, ושוב שאל אותו, אולי ישלם בפירות או בקרקע וכו', והשיב בעל הבית שאין לו, והוא ראה שיש לבעל הבית את הדברים שביקש, אך דן אותו לזכות שיש כל מיני סיבות רחוקות שאינו יכול לתת לו, ולבסוף נתברר שאכן כך היה. עד כדי כך צריכים לדון לכף זכות.

ואמנם מי היה הפועל הזה? מובא בשאלות דרב אחאי (שמות שאילתא מ') שזה היה רבי עקיבא, כשעדיין היה עם הארץ, אבל היה בעל מידות טובות מאד, וכדאיתא בכתובות (סב, ב) שרחל בת כלבא שבוע ראתה שהוא "צניע ומעלי", צניע היינו שהיה נחבא אל הכלים ומצניע מעלותיו, ומעלי – שהיה בעל מעלות ומידות טובות, והסתיר את מעלותיו שלא יידעו מהם.

ואף על פי שהיה עם הארץ, מכל מקום עם כזו מדרגה כשילמד תורה ודאי שיהיה אדם גדול (ועיין שם בתוסי' סג, א, ד"ה אדעתא) ואין ספק בזה, שאדם עם מעלות כאלה, שזוהי מהותו, ודאי שיהיה אדם גדול! ואת זה הבינה בתו של כלבא שבוע.

על כל פנים תיקון חטא החורבן הוא לדון כל אדם לכף זכות, וממילא אין סיבה לשנוא אותו, כיון שדנים לזכות שהייתה איזו טעות שגרמה לו לנהוג כפי שנהג, ואין לכעוס עליו ולשנוא אותו על כך.

לדון 'לכף שטות' – שהשני שוגג במעשיו

ושמעתי מאמי ע"ה [שנפטר בילדותו] שהייתה אומרת שאם אי אפשר לדון לכף זכות, יש לדון 'לכף שטות', לתלות שהשני עשה את מעשיו מתוך חוסר הבנה, ואם היה בעל הבנה היה מתנהג אחרת, רק

התענית מעוררת לתיקון חטא החורבן

אנחנו עומדים לפני שבעה עשר בתמוז, שהוא אחד מארבעה צומות: שבעה עשר בתמוז, תשעה באב, צום גדליה, ועשרה בטבת, והם ארבע תעניות מדברי קבלה, כמו שכתוב בנביאים (זכריה ח, יט) צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וגו'.

ומה המטרה והכוונה של כל הצומות הללו? כתוב ברמב"ם בהלכות תעניות (ה, א) "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתוודו את עוונם ואת עון אבותם", עכ"ל.

היינו שתכלית הצומות הוא לחזור בתשובה, שהצום הוא מחמת החורבן שהיה, ועל ידי הצום נזכרים בחורבן, ונותנים לב להתבונן מה הם החטאים שגרמו לחורבן, ומתעוררים לתיקון החטאים, כי אם החורבן נמשך – סימן שהחטאים נמשכים, ואם החטאים לא היו נמשכים, כבר היה נבנה בית המקדש, ולא היה חורבן.

וזהו שאמרנו חז"ל (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו הוא החריבו, והיינו מפני שאם היו עושים תשובה ומתקנים את החטאים, כבר היה נבנה בית המקדש, והיה הכל חוזר כמו לפני החורבן, ואם לא נבנה בית המקדש, סימן שהחטאים נמשכים, והחטאים שלנו הם הגורמים להמשך החורבן, לכן זה נחשב שאנו המחריבים, כי אנו בחטאינו ממשכים את החורבן.

ואמנם בכל דור יש גם צדיקים שמעשיהם מתקנים ואינם אשמים בחורבן, אבל הם רק יחידים מכלל ישראל, ורוב הציבור עדיין אינם צדיקים, וממשיכים בחטא החורבן, ותכלית הצומות היא להתעורר לתשובה ולתקן את החטאים שגרמו לחורבן.

חטא חורבן בית שני שנאת חינוס

ומה הם חטאי החורבן? מפורש בגמרא (יומא ט, ב) שבית שני חרב מפני שנאת חינוס, ובית ראשון חרב מפני שלוש עבירות חמורות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, שהם ביהרג ואל יעבור.

והנה בחורבן בית ראשון היה גלות בבל רק שבעים שנה, ואחר כך נבנה בית שני וחזרו לארץ ישראל, מפני שחזרו בתשובה ותיקנו את החטאים שהיו בבית ראשון, וכדאיתא ביומא שם: ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קצם, היינו שחורבן בית ראשון היה מחמת חטאים גלויים וברורים, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים שהם חטאים ברורים, וממילא אחרי שיש גלות וסובלים ייסורים, מבינים כי החטא גרם לזה וחוזרים בתשובה, וכבר אין עבודה זרה ואין גילוי עריות ואין שפיכות דמים, ומאחר שחזרו בתשובה ותיקנו את החטאים נבנה בית שני.

וזהו בחורבן בית ראשון, שהיו חטאים גלויים ומפורסמים, וכלשון הגמרא 'נתגלה עוונם', ולכן חזרו בתשובה, לקח זמן שבעים שנה עד שחזרו בתשובה, ובזכות זה חזר ונבנה בית המקדש.

אבל בחורבן בית שני היה חטא אחר, ומפורש בגמרא שם שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים, וכבר לא היה עבודה זרה [כדאיתא ביומא דף ס"ט שאנשי כנסת הגדולה ביטלוהו ליצרא דעבודה זרה] וגם גילוי עריות ושפיכות דמים לא היו כמו בבית ראשון, אבל היה חטא אחר – שנאת חינוס ומידות רעות.

בגלל שהוא לא מבין הוא מתנהג כך, ואין להאשימו במה שעשה, כי הוא נולד כך עם יצר הרע, ואין לו שכל להבין כיצד להתנהג.

וכך כתב באיגרת הרמב"ן "וכל אדם יהיה גדול ממך בענין וכו' חשוב בלבבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד", והיינו מפני שאתה קיבלת חינוך, ואתה בעל הבנה ויודע הרבה יותר ממנו, ואף על פי כן אתה לא נוזהר – ונכשל, ומדוע אתה נכשל? הרי אתה יכול להיזהר, אלא שאינך שם לב, ולא אכפת לך, והנך מזיד ואשם בזה, ואילו השני שוגג ואינו אשם במעשיו, מפני שאין לו שום הבנה, ולא קיבל חינוך מעולם.

לכן אפילו שאתה תלמיד חכם גדול, ובעל שכל, כישרוני מאד, ובעל מידות טובות, אף על פי כן הרי יש דברים שאתה יודע ואינך מקיים, מפני שקשה לך, ואינך מקיים את כל מה שאתה יודע, ואילו השני מה שהוא יודע הוא מקיים, ואין לו שכל ליותר מזה. כך צריך לדונו לכף זכות, שאינו בעל הבנה, והשטות היא הזכות שלו.

וכשדנים כל אדם לכף זכות, ממילא אין שנאת חנם, שהרי הוא זכאי ואין סיבה לשנוא אותו, וגם אם הוא עושה צרות וקשיים, דנים אותו לזכות שאינו מבין, והוא שוגג ואינו אשם בזה.

על פי האמונה – אין מקום לשנאה וכעס

ובפרט שעל פי האמונה הרי הכל מן השמים, וכל צער וקשיים שיש לאדם זה מן השמים, שכך פסקו בשמים שמגיע לו צער, אם כן שוב אין מקום לשנוא את המצער או לכעוס עליו, שהרי הצער היה גם בלעדיו, ואם הוא לא היה מצער, היו שולחים מן השמים בעל חי אחר שיצער, כי הצער מוכרח להיות, ואמנם המצער עושה שלא כהוגן שמתנהג במידות רעות, אבל הצער בין כך היה מגיע.

ומעתה, צריך המצטער לחשוב למה פסקו עליו צער בבית דין של מעלה, ומה רוצים ממנו בשמים, האם הוא צדיק שנותנים לו ייסורים של אהבה, וכי הוא כזה בעל מדרגה? ועל כל פנים אם אכן כך, ודאי שאין לכעוס על מי שציער אותך, כי אדרבה, זוהי טובה בשבילו שזכה לייסורים של אהבה שמרוויח בהם עולם הבא.

ואם אינו צדיק, אזי הצער מגיע לו עבור חטא, וצריך להתבונן מהו החטא ולתקנו, כי אם לא יתקן את החטא, יענש בגיהנום, והצער בעולם הזה הוא במקום גיהנום, וצריך לשמוח בצער, ולא לכעוס על המצער, כי הצער הוא טובה בשבילו, שחוסך ממנו ייסורי גיהנום קשים ומרים, כמו שאמרו חז"ל (ברכות נו, ב) שהאש של גיהנום היא פי ששים מאש רגילה, וזהו משל להמחיש ייסורי גיהנום שאין לשער מה הם, והצער בעולם הזה חוסך את הגיהנום.

אבל צריך גם לחזור בתשובה, והצער בא לעורר את האדם לתשובה, ואם אינו מתעורר ח"ו יכול להיות יותר גרוע, כמו שהביא רבינו יונה בשערי תשובה (ב, ב) את הפסוק "ותלהטהו מסביב ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב" (ישעיה מב, כה), היינו שלפעמים אדם רואה סביבו להט של דיני שמים, רעידות אדמה, הרי געש, מלחמות ורציחות, וכל מיני אסונות, והוא לא חושב ולא מפחד, למרות שהוא רואה שיש דיני שמים, ומן השמים מענישים על חטאים, הוא לא מתעורר מזה, ואחר כך 'ותבער בו' – האש כבר בוערת בו, והוא בעצמו מקבל עונש, ועדיין אינו שם לב להתעורר, זהו טבע האדם, אבל לא כך צריך להיות! אלא צריך להתעורר, ולתקן מה שצריך תיקון.

וזהו מה שאנו צריכים עכשיו להתעורר מהתענית, לחזור בתשובה ולתקן את חטא החורבן, להוציא מהלב את השנאה, ולדון כל אדם לכף זכות, ולכל הפחות לחשוב אולי יש לו איזה טעות, שהוא טועה מפני שאינו מבין ואינו בר דעת, ובטעות הוא חשב כך, או אמר כך, או עשה את מה שעשה, הכל מחמת טעויות שיש לו, וצריכים לדונו לכף זכות ולא לשנוא אותו. זהו החיוב של תיקון חטא החורבן. ואמנם זוהי מדרגה, ואין זה פשוט לקיים זאת בשלמות.

חובת הזהירות בשמירת הלשון

ועוד דבר שעוררנו עליו הרבה בזמן האחרון, להיזהר בשמירת הלשון, וכאמור אפילו בלב צריכים לדון לכף זכות, אך לכל הפחות בדיבור – לא לדבר לשון הרע, שהוא חטא חמור מאד, ועל זה מתפללים ומבקשים "נצור לשוני מרע", וכבר הפלגו חז"ל בערכין (דף טו-טז) בחומר עוון לשון הרע, עד כמה שהוא איום, ומונע גם הצלחה בתורה, אם הפה מדבר לשון הרע אין הצלחה בתורה.

וגם בשידוכים אין הצלחה אם לא נזהרים מלשון הרע, וראיתי בעצמי מעשים שהיו, שהשידוך התעכב בגלל חוסר שמירת הלשון, שהיו מדברים לשון הרע, וכשהתחילו להקפיד על שמירת הלשון באה הישועה! וכן היו הרבה מעשים באנשים שסבלו צרות, וכשהתחילו להיזהר בשמירת הלשון – עברו הצרות.

רחמי שמים במידה כנגד מידה

ועוד דבר שדיברנו לאחרונה, להיזהר מקפידא בין אדם לחברו, שאם אדם מקפיד וכועס על מי שגרם לו צער, כלומר שאינו דן אותו לזכות אלא הולך איתו במידת הדין ורוצה שיצטער, וחושב: הן הוא גרם לי צער ומגיע לו גם כן שיסבול צער. אם הוא רוצה שתהיה מידת הדין על אחרים, זה גורם קטרוג עליו, שמן השמים יתנהגו איתו גם כן במידת הדין, מידה כנגד מידה, וכמו שהוא רוצה שהשני יסבול צער, שזו מידת הדין ולא רחמים, כך גם אותו ידונו בשמים במידת הדין.

ובמידת הדין מי יכול לעמוד? אדם בלי מידת הרחמים לא יכול לעמוד, עם כל החטאים שאדם עובר, ביטול תורה ושאר חטאים, מבר מצוה ועד עכשיו, וכי לא נכשל בשום חטא? ומה שנכשל – האם חזר בתשובה כמו שצריך? תשובה עם חרטה וגם וידוי, עם צער ויגון וכל עיקרי התשובה של רבינו יונה, חטאתי עוויתי פשעתי באמת ובלב שלם על כל מה שחטא, בין אדם למקום ובין אדם לחברו, הרי צריך לזה רחמי שמים מרובים, ואם הוא מתנהג עם אחרים במידת הדין זה מעורר מידת הדין עליו, וזה דבר חמור מאד.

לכן לא כדאי להקפיד! ומי שאינו מקפיד, אלא מוותר לזולתו, ודן אותו לכף זכות שאינו אשם, ואין בלבו שום קפידא, מפני שמאמין שהכל מן השמים, עם כל חשבונות האמונה, על ידי זה ממילא גם בשמים יתנהגו איתו ברחמים מידה כנגד מידה.

והרי על הכל צריכים רחמים, וגם הגאולה תהיה ברחמים, כמו שמבקשים 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב', 'ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים', הכל תלוי ברחמים, ובלי רחמים לא שייך גאולה, וכדי לזכות לרחמים גם אנחנו צריכים להתנהג במידת הרחמים, ואם **כלל ישראל כולם היו מתנהגים במידת הרחמים, כבר הייתה מידת הרחמים מן השמים, וכבר היינו זוכים לגאולה.**

חיזוק בתורה ובאמונה

ויחד עם זה צריכים להתחזק בעסק התורה, לעסוק בתורה כמה שאפשר! וכבר דיברנו שבכל רגע שאדם עוסק בתורה וחושב בדברי תורה הוא מתקדש, כל רגע של מחשבה בדברי תורה, וכן מחשבה של אמונה, וכל מחשבה של מצוה, האדם מתקדש בזה, וזוכה להרבה זכויות בעצמו, וגם מזכה את כל הדור.

וכן להתחזק באמונה שהכל בידי שמים ואין מקרה, יש הרבה מדרגות עד כמה מאמינים שהכל בידי שמים ומתנהגים בהתאם לזה, וכשאדם חי עם האמונה הוא מאושר! והדרך לזה היא בלימוד ספרי אמונה, ספרי המוסר שיש בהם דברי אמונה, שערי תשובה, מסילת ישירים, חובות הלבבות, ואורחות צדיקים, לימוד ספרי המוסר מביא לחיזוק האמונה, ועל ידי זה זוכים לזכויות עצומות.

ועכשיו זה הזמן להתחזק בכל הדברים האלו לתיקון חטא החורבן, ומן השמים ירחמו שנוכה כלונו לחזור בתשובה, ולעשות מעשים טובים במעשים וגם במחשבה בסייעתא דשמיא!

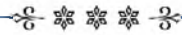
לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **מלכה שרה מוגילינסקי** ע"ה
ב"ר יהודה ז"ל
נלב"ע י"ז תמוז תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת האון הגדול
רבי **אפרים זאב גרבוז** זצ"ל
ב"ר צבי אריה זצ"ל
נלב"ע י"ט תמוז תשי"ט - תנצב"ה

לע"נ האון הגדול בעל האור לציון
רבי **בן ציון אבא שאול** זצוק"ל
נלב"ע י"ט תמוז תשנ"ח - תנצב"ה
נדבת נכדיו תלמידי רבינו שליט"א

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

הלה רוצה לקטוע את ידו שפיר רשאי להשכים עליו ולהרגו, והדבר צריך הכרע כי סוף סוף מעשהו הוא בגופו של הרודף למען הצל את עצמו, וכי מפני שגם הרודף רוצה בכך מיגרע גרע, וצריך עיון.

לאור זאת בענינו מבואר במנחת שלמה שאדם המכריח את חבירו אפילו לעשות מעשה היתר, ואם לאו יהרגנו, אז הוא נחשב לרודף ומותר להרגו, ואינו חייב לאכול, אמנם יתכן שאם הוא התגרה ברודף ועשה מעשה שסתם את האף, הרי הוא פשע, וכמבואר בבבא מציעא (דף צג ע"ב) שרועה שמתגרה עם לסטים, ואמר לו גנבא סריא [מוסרח] בדוכתא פלניא יתיבין. והלסטים הגיע, הרי הוא פושע, וא"כ כיון שהתגרה עם הרודף, יתכן שעליו לאכול, ולא להרוג את הרודף, וצריך עיון. [חשי"ח סנהדרין פב ע"א. ע"ש בתירוצים נוספים].

יכול לומר דבר תורה בשם רב חי, או בשם רב שכבר נפטר

לְכֵן אָמַר הַנְּנִי נִתֵּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלֵם (כה-יב).
שאלה: מגיד שיעור היכול לומר דבר תורה ברבים, ויכול לבחור דבר תורה בשם אחד מגדולי עולם החי, ויכול לומר דבר תורה אחר בשם חכם אחד שכבר נפטר מהעולם, באיזה יבחר?

תשובה: נאמר במסכת בכורות (דף לא ע"ב) שרב ששת הקפיד על רב אידי, שאמר בבית מדרש את תירוצו של רב ששת ולא אמרו בשמו, שואלת הגמרא ורב ששת מאי נפקא ליה מינה, מתרצת הגמרא דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים, אלא כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו מדובבות בקבר.

וכתב על כך מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בהערות): פירושו על פי סוד דבפשוטו קשה לפרשו, ומה שכן מצינו דברים בפשטם בענין זה, הוא מה שמצינו בזהר (פרשת פנחס) דרב אדא וחבריו ישבו ואמרו שמועה מפי רבי פנחס בן יאיר על הפסוק ונתתי בריתי שלום, ובאה רוח סערה וגם בת קול, ונשמע הקול אומר פנו מקום לרבי פנחס בן יאיר דקאתי לגבנו. מסיים מו"ח זצ"ל: חזינא דכשאומרים דבר שמועה מפיו [של הנפטר] בא הוא לאותו מקום, חזינא דיש לו שייכות, ומזה אפשר להבין דכשמזכירים בשמו [של הנפטר] יש לו טובת הנאה מסוימת, ושפיר הקפיד רב ששת. ואע"פ דרב ששת עדיין חי, ומה יש לו להקפיד שיגידו בשמו בחיי חיותו, נראה פשוט דהבין מזה שאם לא יאמרו עכשיו בשמו, ודאי ישכחו ולא ידעו אח"כ שהוא בעל השמועה, עכ"ד.

ולפי זה נראה שבמקרה שאין חשש שישכחו את השמועה של התלמיד חכם החי, עדיף שיאמר דבר תורה שאמרו הנפטר, כי בזה הוא גם עושה חסד עם הנפטר.

מאיים על חבירו שאם לא יאכל

דבר היתר יהרגנו, האם יש לו דין רודף

פִּינַחַס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הֵכֵהן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכֶם וְלֹא כְלִיתִי אֶת פְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי (כה-יא).

שאלה: אחד בישראל אוכל כשר למהדרין, עבר ראובן לידו וסתם את האף מהריח של האוכל, המבשל הוציא אקדח ואמר לו: "אם אתה לא טועם מהאוכל אני הורג אותך!" האם יכול ראובן להרוג את המבשל כיון שהוא מאיים על חייו, או שמא כיון שיכול להפטר ולטעום מהאוכל הכשר למהדרין, הרי זה חשיב כיכול להצילו באחד מאיבריו דאמרינן בגמ' סנהדרין (דף עד ע"א) רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו, ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל נהרג עליו?

תשובה: נאמר בסנהדרין (דף פב ע"א) אם פירש זמרי והרגו פנחס, נהרג עליו, נהפך זמרי והרגו לפנחס, אין נהרג עליו שהרי רודף הוא. והקשו המפרשים איך היה מותר לזמרי להרוג את פנחס, הרי היה עליו לפרוש, ואז פנחס לא היה הורגו, ואם כשיכול להצילו באחד מאבריו אסור להורגו, כ"ש כשיכול לעשות מעשה ולפרוש.

ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן ז) כתב לתרץ את הקושיא, וחידש שאם אחד כופה את חבירו למונעו מאכילת היתר, נראה דאף שיכול להמנע מאכילה זו ולהציל בכך את עצמו, אשר לכאורה עדיף טפי מהצלה ע"י אחד מאבריו של הרודף, מ"מ נלענ"ד דלאו כל כמיניה של הרודף להכריח את הנרדף לעשות דוקא כרצונו, ואם מתעקש דוקא להרגו משום כך, הרי הוא נקרא רודף ומותר להרגו, ולא חשיב כלל כיכול להציל עצמו ע"י זה שיבטל רצונו מפני רצונו של הרודף. ועל פי זה מתורץ הקושיא הנ"ל, שהרי לאחר שכבר נדבק בה וכבר עשה העבירה אין הורגין אותו כדי למונעו מעבירה, כי אם משום נקמה וקנאת ה', ולפיכך נקרא בשם נרדף אע"ג שיכול להציל עצמו ע"י פרישה מעבירה, כיון דלא בגלל זה פוגעין בו.

והביא ראיה לדבריו, מהבא במחלתת, שמותר להרגו, אע"ג שיש להבעל הבית עצה להציל עצמו ע"י זה שלא יעמוד על ממונו ולא ירדוף כלל הגנב להרגו, אפילו הכי משמע דאף מי ששולט ברוחו ואינו בהול הרבה על ממונו, אפילו הכי מותר לו לעמוד על ממונו ולהתקומם נגד הגנב ולא לחוש כלל לזה שע"י התנגדותו הוא עושה את הגנב לרודף והוא רשאי להשכים עליו ולהרגו, ע"ש שהאריך בזה.

כאשר רודף אומר לו את קטע את ידי, או אהרן

ועל פי זה הסתפק מה הדין כאשר אחד אמר לחבירו: "קטע את ידי ואי לאו קטלינא לך!", דאף שיכול ודאי להציל עצמו באחד מאבריו של הרודף, ע"י זה שיעשה כרצונו לקטוע לו את היד, מ"מ אפשר דלאו כל כמיניה של הרודף להכריח אחרים לעשות כרצונו, ואם אין

והנה היעבץ (בהגותו על הש"ס) כתב: ואיהו רב איסי סבר דכו"ע ידעי שתורתו של רבו רב ששת היא, עכ"ל. ויש לעיין א"כ למה הקפיד עליו רב ששת, האם משום דסבר דאע"פ שכולי עלמא יודעים שתורתו רבו היא, בכ"ז הקפיד עליו כי היה צריך לומר את שמו במפורש, ונפק"מ שחייבים להזכיר תמיד שם הרב. גם כשכולם יודעים שאומר השמועה הוא תלמידו, או דילמא רב ששת בענוותנותו הבין שלא ידעו שהוא הרב וממנו יצאה השמועה, וא"כ בגוונא שכולם יודעים שהוא הרב, יתכן שמותר להשמיט את שמו, וצריך עיון. (חש"ח בברכות לא ע"ב).

פ"ן המצרים

מתי מותר לערוך חופה וקידושין בימי בין המצרים
חידה: נאמר בשו"ע (א"ח סימן תקנ"א ס"ב) מר"ח [אב] עד התענית [תשעה באב] ממעטים במשא ובמתן... ואין נושאים נשים ואין עושין סעודת אירוסין, אבל ליארס בלא סעודה מותר, ואפילו בט' באב עצמו מותר ליארס, שלא יקדמנו אחר. ומוסיף הרמ"א: ונוהגין להחמיר שאין נושאים מי"ז בתמוז ואילך, עד אחר ט' באב, יעו"ש. מתי מצוה להשיא אשה בבין המצרים?

תשובה: זוג של עולים מרוסיה, שחיים זה עם זה בלי חופה וקידושין, ונתעוררו להיות נשואין כדת משה וישראל, והרב יודע שלא יעצרו כח לפרוש זה מזו עד לאחר תשעה באב, נראה שמצוה לערוך להם חופה וקידושין בימי בין המצרים. שהרי כבר כתב החיי אדם (כ"ל ק"ג סעיף י"א), שמי שלא קיים פריה ורביה מותר מדינא לעשות נישואין מראש חודש עד התענית, כיון שהוא מצוה, והרמ"א כבר כתב שלצורך מצוה הכל שרי, אלא דנוהגין דאף על פי כן אין נושאים, דלא מסמני מלתא כמבואר בכ"י ע"ש. ואם כן בנידוננו שהוא דבר מצוה, ואם יתעכבו יכשלו באיסורים חמורים, יש לקיים את עיקר הדין. והסכים לזה מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אלא שהוסיף שיעשו את הנישואין בצנעה. ולפי זה נראה שאולי לא יעשו סעודה, דמה שמוכרחים לעשות יעשו, אבל סעודה שאין הכרח לעשות, לא יעשו אותה עד לאחר תשעה באב, וכן אולי לא יעשו סעודות שבע ברכות, כדי שלא יהיה פרסום לדבר. ויעוין במסכת יבמות (דף מג ע"א ציינו השער הציון שם סי' ט) שבנשואין לבד אפילו בלי סעודה, יש שמחה ואסור לכתחילה לעשותו בבין המצרים, אך בנידוננו יש בדבר צורך מצוה גדול, הדבר מותר.

והנה מבואר בשו"ע (א"בה"ע סימן י"ג ס"א) שכל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה, לא תנשא ולא תתארס לאחר עד שתמתין תשעים יום, חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו, וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שיוודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון. וכתב בספר קרית חנה דוד (סימן ה) שאין להתיר בשום אופן להנשא תוך ג' חדשי הבחנה, אפילו במקום שאם לא נתיר לה, תדור עם בעלה בלי חופה וקידושין ואיסור נדות, וכותב שם שאע"פ שבנידון כזה, אין תועלת בתקנה של חדשי הבחנה, מכל מקום איכא תועלת לגבי זוגות אחרים, ולא יתבטל תקנת חכמים. [ויעוין באגרות משה (א"בה"ע סימן כח) שבנידון כזה אפשר להתיר, דהוי שעת הדחק גדול, ואין בזה מסייע לדבר עבירה מכיון שבין כה יעברו עבירות]. אך אין זה דומה לעניננו, מכיון ששם היתה תקנה חכמים קבועה ואין לשנות, ועוד שיש ענין

לעשות גדר עבור זוגות אחרים, שהרי יש כאן תקנה קבועה. ועוד שיש גדר של קדושת עם ישראל, משא"כ בנידוננו שאין איסור מעיקר הדין, אלא שלא מסמנא מילתא, ואין כאן תקנה של קדושה, בכד"ג נראה פשוט שאין מקום להחמיר.

ויעוין בשערי תשובה (סימן תקנ"א ס"ב) שהביא בשם השבות יעקב, שפעם אחת הקיל חכם א' בענין נשואין תוך ימי הספירה, ולא עלה זיווגם יפה, לכן כתב ששומר נפשו ירחק מנשואין בימים האלו אף שיהיו הרבה צדדים להקל כי חמירא סכנתא מאיסורא, יעו"ש. מכל מקום נראה שכל זה היינו בזוגות שמחפשים צדדים להתיר נשואין בימים אלו, אבל בנידוננו שהזוג כבר חי עם זה, ודאי שאין לדחות החתונה משום סברא זו.

ויש להסתפק אם החתן יפטור את הציבור מאמירת תחנון, דיתכן שאין השמחה שלו שלימה, שהרי אנו משיאים אותו בימי בין המצרים שאין נושאים בהם נשים, ומה שאנו עושים כן הוא שלא יכשלו באיסור חמור יותר, ועוד שאין עושים סעודה, ואם כן אין השמחה כאן שלימה, אלא שמכל מקום יתכן שמכיון שעצם הנישואין הם שמחה אף בלי סעודה כאמור בגמ' ביבמות (ה"ל), ועוד שכאמור לעיל אין כאן איסור מעיקר הדין, אם כן סגי בשמחה זו כדי לפטור את החתן ואת הציבור מאמירת תחנון.

יש גם להסתפק מה הדין בגרושה שנודע לה שהמגרש חלה, והוא שכיב מרע, ונכמרו רחמיה עליו, ורוצה לסעוד אותו בימי מחלתו, וכדי שתוכל להתייחד עמו, צריכה להנשא לו מחדש, לא בשביל חיבה, כי אם לצורך טיפול בו, האם מותר להנשא בימי בין המצרים? והדעת נוטה להיתר, וצ"ע. ואולי לא יעשו סעודת נישואין, וצריך עיון. (חש"ח כתובות ק"ב ע"ב אות ו).

לברך שהחיינו על חברו בבין המצרים

שאלה: ראובן אהב מאד את שמעון חברו וכשפוגשו לאחר שלושים יום הוא מברך עליו שהחיינו, כמבואר במסכת ברכות (דף נ"ח ע"ב) 'הרואה את חברו אחר שלושים יום אומר שהחיינו, ודוקא את חברו החביב עליו (כמבואר בשו"ע סימן רכ"ד ס"א). מה הדין כשמעון הגיע להלוית אביו והוא אונן, האם יברך עליו ראובן שהחיינו כמו שנוהג תמיד, הוא אמנם שמח מאד בראייתו, אך לא בנסיבות אלו של אבילות האם בכל זאת יברך עליו שהחיינו?

תשובה: מציינו שאונן מברך ב' ברכות כשמע את הבשורה הרעה, דייק האמת ושהחיינו, כמבואר במסכת ברכות (דף נ"ט ע"א), ואיך מותר לו לברך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, ש"מ שאין זו מניעה מלברך, אם כן יתכן שמותר לראובן לברך שהחיינו על ראייתו את שמעון. ואפשר קצת לחלק דשהחיינו מברך על העשירות, ואף שבאה יחד עם האוננות והאבלות, בכל זאת העשירות היא טובה. אבל לברך שהחיינו על ראיית פני חברו כשפניו חפו ועצובות ובוכות, עדין לא שמענו, כי אין זו שמחה לראות כך פני חברו.

והנה אירע מעשה כזה בבין המצרים. שמעון אמר לראובן: אל תברך עלי כעת שהחיינו בגלל שבעת בין המצרים. ונראה שהיה מותר לו לברך כי דומה לאדם שנודמן לו פרי חדש ולא יהיה לו אח"כ, שמברך כמבואר ברמ"א (סימן תקנ"א ס"י), ולכן אם נחליט שמברכים יברך גם כעת. (חש"ח ברכות נ"ח ע"ב).

לעילוי נשמת איתן בן טוביה ז"ל * הערות זכ"י נא לפנות למייל: batya100@okmail.co.il עבור ישי מזלזמין

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת פנחס תשע"ח

יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה. (כ"ז, ט"ז).
וכתב רש"י, אלקי הרוחות למה נאמר, אמר לפניו, רבש"ע גלוי
וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה, מנה
עליהם מנהיגו שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו.

והנה להלן בפסוק י"ח כתוב, ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע
בן נון איש אשר רוח בו וגו', וכתב רש"י, כאשר שאלת, שיוכל
להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. והיינו דבזה נאמר שנתקבלה
תפלתו של משה.

והנה בתרגום מפרש, איש אשר רוח בו, 'גבר די רוח נבואה ביה',
וצריך ביאור, מה השייכות של נבואה, לענין בקשתו של משה רבנו
שיהא איש על העדה שיודע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד.

ויש לומר, דהנה בסוף תרי עשר בסוף נבואת מלאכי, שהוא סיום
כל ספרי הנביאים, והוא סוף הנבואה בישראל [עד שתחזור בב"א],
כתוב 'זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל
חוקים ומשפטים, ואיתא מהגר"א לבאר בזה, שבזמן שעמדו להם
נביאים לישראל, היה הנביא אומר לכל אחד ואחד את עיקר עבודתו
ותפקידו בעולם, ומה הוא תיקונו המיוחד לפי שורש נשמתו, ובה
היה מתחזק, אבל כשפסקה נבואה מישראל, אז אין מי שיהא מודיע
להם לישראל, מהו עיקר עבודתו של כל אחד, ממילא צריך כל אחד
ואחד, להתחזק בכל ענייני התורה והמצוות כולם, וממילא בכלל זה
יעשה את עבודתו המיוחדת לו. ולפי"ז פירש הגר"א, שבסוף נבואת
מלאכי שהוא הנביא האחרון, אמר להם מלאכי זכרו תורת משה
עבדי, שמעכשיו כבר אין מי שיאמר לכל אחד עבודתו המיוחדת,
ועל כן צריכים הם לזכור את כל תורת משה, ורק ע"י קיום כל
התורה כולה, יגיע כל אחד לתיקון שלו.

ולפי"ז יש לומר, דבקשת משה רבנו, איש שיודע להלך כנגד רוחו
של אחד ואחד, כוללת גם שידע מהו עיקר עבודתו ותיקונו המיוחד
לו לפי שורש נשמתו, ובה נענה שיהושע הוא איש אשר רוח נבואה
ביה, וממילא יוכל להעמיד כל אחד על תיקונו המיוחד לו.

יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה. (כ"ז, ט"ז).
וכתב רש"י, אמר [משה] הגיע שעה שאתבע צרכי, שירשו בני את
גדולתי, א"ל הקב"ה, לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע
ליטול שכר שמושו, שלא מש מתוך האהל, וזהו שאמר שלמה, נוצר
תאנה יאכל פריה.

הנה נמשלה הנהגת יהושע שלא למוש מתוך האוהל, לנצירת
התאנה, ונראה לבאר בזה, דהנה בנצירת התאנה יש ענין מיוחד,
יותר מכל פירות, שלעולם צריך לשמור על התאנה, וזה עפ"י
המבואר בגמ' בעירובין דף נ"ד ע"ב, דתאנה כל זמן שאדם ממשמש
בה, מוצא בה תאנים, ופירש רש"י, שאינן מתבשלין בבת אחת,
אלא היום מעט, ולמחר מעט, וכל שעה ראוי לאכול מהן, ומבואר

ויהי אחרי המגפה ויאמר ה' אל משה וגו', שאו את ראש כל
עדת בני ישראל וגו'. (כ"ז, א').

הנה יש הפסק פרשה באמצע הפסוק, וצריך לבאר למה הפסק
הפרשה באמצע הפסוק, ואם ראוי המקרא ליחלק, למה לא נתחלקו
לשני פסוקים.

ונראה לבאר בזה, דהנה ברש"י כתב שתי מעמים למה נמנו, מעם
אחד, משל לרועה, שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה
אותן, לידע מנין הנתרות, דבר אחר, שכשיצאו ממצרים ונמסרו
למשה, נמסרו לו במנין, עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו, מחזירים
במנין.

והנה לפי הטעם הראשון שהמנין הוא משום המגיפה, כמו הרועה
המונה את צאנו, א"כ תחילת הפסוק ד"הי אחרי המגיפה הוא
נתינת מעם להמשך הפסוק, לציווי על המנין, וא"כ הוא דבר אחד
וענין אחד, וצריך ליכתב בפסוק אחד, אכן לפי הטעם השני, דמשום
שנמסרו לו במנין, מחזירין במנין, אין זה שייך למגפה, וא"כ תחילת
הפסוק אינו שייך להציווי על המנין.

וא"כ נמצא דמחד הוא הקדמה להמשך הפסוק, ומאידך הוא ענין
בפ"ע. ולפי"ז יש לבאר דלכן הוא נכתב בפסוק אחד, ומ"מ הפסוק
הפרשה באמצע. דמה שנכתב בפסוק אחד, הוא משום דלפי הטעם
הראשון, הוא דבר אחד עם המנין, ומה שהפסק בפרשה באמצע,
הוא משום דלפי הטעם השני, המנין הוא ענין בפ"ע שאינו שייך
למגפה.

**והעברת את נחלת אביהן לחן וגו', וכן אין לו והעברתם את
נחלתו לכתו. (כ"ז, ז' ח').**

ופירש רש"י (בפסוק ז'), והעברת, לשון עברה, ד"א, על שם שהבת
מעברת נחלה משבט לשבט וכו', ככולן הוא אומר ונתתם, וכבת
הוא אומר והעברתם.

ועוד יש לפרש בטעם השינוי, דככולן הוא אומר 'ונתתם', וכבת
הוא אומר 'והעברתם', דשאני ירושת כל היורשים אחר הבן,
מירושת הבת במקום שאין בן, דשאר יורשים, הרי קורבתם יותר
רחוקה מהבן, אבל בבת קורבתה להאב היא כמו קורבת הבן, ורק
דיש דין קדימה של בן על הבת, ומטעם דבמקום אביו קאי, או מטעם
אחר, אבל בקורבתם שוים הם הבן והבת.

אשר לפי זה יש לבאר, דבכל הירושות נתחדש ונאמר בזה נתינה
חדשה, ולכן כתבה תורה 'ונתתם', שזהו נתינה אחרת מהנתינה
שהיה אצל הבן, אבל בבת, דירושתה במקום שאין בן, אינו מכה
קורבה ושארות אחרת מהקורבה והשארות של הבן, א"כ אין זה
נתינה חדשה, אלא רק העברת הירושה להבת, שהיא באותה
קורבה של בן, לכן כתבה תורה 'והעברתם', שאין זה אלא העברת,
ולא נתינה חדשה.

דבנצירת התאנה יש ענין מיוחד, שכיון שאינה מתבשלת בבת אחת, אלא היום מעט ולמחר מעט, ובשביל לאסוף התאנים צריך לשמור עליה כל הזמן בלא הפסק, ותמיד להיות מוכן ומזומן ללקט התאנים המוכנות מיד כדי שלא יפלו מהעץ ויפסדו, וכדאיתא בגמ' באלו מציאות, דתאנה עם נפילה נמאסת.

והנה איתא בגמ' בכיצה דף כ"ד ע"ב, אמר רב, לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, דאנא ולוי הוינן קמיה דרבי, כי אמרה להא שמעתא באורתא, אמר, מותרין באכילה, בצפרא אמר, מותרין לקבל, אנא דהואי כי מדרשא, הדרי בי, לוי דלא הוה בי מדרשא, לא הדר ביה. הרי שכתורה יש ענין מיוחד ומסויים, שלא ימנע עצמו אפילו שעה אחת מבית המדרש, אלא בכל עת ובכל שעה לא להמיש מתוך האוהל, ואם מהסר שעה אחת, הרי מפסיד בזה, וכמו שהביא רב, דלוי דלא היה בבית המדרש שעה אחת, לא הדר ביה.

ולפי זה יש לומר הביאור במה שנמשלה הנהגת יהושע שלא ימיש מתוך האוהל, לנצירת התאנה, דכמו דבנצירת התאנה, מחמת דרך בישולה שהיא מתבשלת היום מעט ולמחר מעט, לכן מיוחדת היא בנצירתה, שתמיד צריך לשומרה, ואם שעה אחת אינו נוצרה, היא נפסדת, ולא יאכל את פריה, כמו כן הוא בתורה, דאם מונע עצמו שעה אחת מבית המדרש, הרי הוא מפסיד בזה את אותם החידושים וההלכות שמתחדשים באותה שעה שמנע עצמו ולא היה בבית המדרש.

וזהו שאמרו חז"ל, דיהושע שלא מש מתוך האוהל, הוא נהג בבית המדרש, כמנהג נוצרי התאנה, שכמו שהם שומרים על התאנה תמיד, ובכך אינם מפסידים שום תאנה, כמו"כ יהושע שלא מש מתוך האוהל, לא הפסיד שום דבר הלכה, וכל התורה מסורה בידו, ורק על ידי כך שלא מש מתוך האוהל, לא הפסיד, אבל מי שמונע עצמו שעה אחת מבית המדרש, הרי הוא מפסיד.

ולחידא מבואר כן בדברי הגמ' בתמורה דף ט"ז ע"א, בשעה שנפטר משה רבינו, א"ל ליהושע, שאל ממני כל הספקות שיש לך, א"ל, רבי, כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בי, ומשרתי יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. ומבואר דבכך שלא מש מתוך האוהל ולא הניח את משה רבנו שעה אחת, לא היה לו שום ספיקות, וכל התורה הייתה מסורה בידו, הרי דהענין שיהושע לא מש מתוך האהל, הוא בשביל זה שלא יהא מפסיד שום דבר הלכה בהעדרו, וזהו שיהושע היה נוצר התאנה, ולכן רק הוא יכול לאכול פריה.

שאפשר להקטיר במוצאי שבת, מ"מ משום מצוה בשעתה מקטירין בשבת.

ויש לומר, דזהו הביאור שיהא קרבן מוסף שבת קרב כראוי, היינו דגם ההקטרה תיעשה בשעתה, ולא ימתינו עם ההקטרה עד למוצאי שבת, שאף שהקרבן כשר, גם בהקטרה במוצאי שבת, מ"מ המעלה של הקרבה 'בשעתה', אין זה הכיבוד בעלמא, אלא מעלה בגוף ההקרבה, ולכן בהקרבה בשבת הוה זה הקרבה כראוי.

זאת עולת חדש בחדשו וגו'. ושעיר עזים אחד לחטאת לח' וגו'. (כ"ח, י"ד – ט"ו).

צריך ביאור למה כתוב זאת עולת חודש בחדשו, רק על עולת ראש חודש, ולא נאמר גם על חטאת דראש חודש, שהיא זה חטאת חודש בחדשו, ולמה הבדיל בזה בין העולה לחטאת.

ונראה לבאר בזה, דהנה במשנה בריש שבועות תנן, דחטאת ראש חודש בא לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. והנה לעתיד לבא הרי לא יהא טומאת מקדש וקדשיו, ועיין בתוס' זבחים דף מה ע"א, דבהלכה של איסור, לא שייך לפסוק הלכתא למושיחא, ובגלויין שם הביאו מתוספות ישנים הטעם דאז יהיו כולם צדיקים.

ונמצא דלעתיד לבא, לא תבא החטאת לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, ושאיני החטאת דלעתיד לבא, מהחטאת שבאה עד אז, דהשתא החטאת באה לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, מה שלא יהיה כן לעתיד לבא.

והנה בתפלת מוסף דראש חודש אומרים, 'מוזבח חדש בציון תבין, ועולת ר"ח נעלה עליו, ושעירי עזים נעשה ברצון, וצריך ביאור למה רק בחטאת הוא מזכיר שיהיה נעשה ברצון, ולפי המבואר יש לפרש, דבאותו מוזבח חדש דלעתיד לבא, לא תבא החטאת לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, וממילא היא באה לרצון כעולה, וזהו ביאור מה שהזכיר כמיוחד בחטאת, שהיא תבא לרצון, ולא לכפרה. אשר לפי זה יש לומר, דלכן הכתוב אומר 'זאת עולת חודש בחדשו', רק על העולה, ולא על החטאת, דבעולה אין שום חילוקים, ולעולם היא באה באותו אופן ובאותה תורה, אבל בחטאת, יש חילוק, דלא לעולם היא באה לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, על כן לא אמר הכתוב שחטאת זו תהיה מידי חודש בחדשו.

**השיעור מוקדש לרפואות
הבחור חיים יהודה בן לאה בתושחי**

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק
בישיבת "עטרת שלמה – קרית הישיבה"
את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
03-6171001-1-1-1-5-5-1 (מס' חדש)

וביום השבת שני כבשים בני שנה וגו'. (כ"ט, ט').

בדעת זקנים הביא ממדרש שוחר טוב על מה שאומרים בתפילת מוסף דשבת, 'להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי', לבאר מהו 'כראוי'.

ויש לומר בזה, עפי"ד הגמ' במנחות דף ע"ב ע"א, אמר רבי שמעון בא וראה כמה הכיבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר הלבים ואברים כשרים כל הלילה, ולא היה ממתין להן עד שתחשך, ופירש רש"י, אלמא דחינן שבת, משום הכיבה מצוה בשעתה. ומבואר, דאע"ג

ריבית הלכה למעשה

שאלות ותשובות בהלכות ריבית הלכה למעשה

ע"י הר"ג רבי פנחס וינר שליט"א ראש בית הוראה לענייני ריבית

מתנה עם הלואה שאם יאחר לשלם מחוייב להפקיד לו הכסף בבנק

סברת הדברים: מבואר בפוסקים שאם הלואה שילם את הכסף בזמן אסור למלוה לבקש ממנו אלא טירחא רגילה וקטנה שהלואה היה עושה לכל אחד, אולם אסור לו לבקש דבר שהוא טירחא גדולה, אולם אם הלואה לא שילם בזמן מותר לו לבקש אפי' טרחות גדולות בדברים שנגרמו על ידי האיחור(1).

ועל כן, גם במעשה זו אם ההליכה לבנק הוא טירחא שלא היה הלואה עושה לכל אדם, אזי תלוי הוא בזה, שאם זמן פרעון החוב הוא אחר התאריך שרוצה ללכת לבנק אסור לו לבקש ממנו שילך לבנק תחתיו שזה טירחא ללואה, אולם אם זמן הפרעון הוא לפני זמן זה, והלואה מאחר לשלם מותר לו לבקש ממנו שילך לבנק תחתיו, כיון שטירחא זה נעשה לו על ידי איחור התשלום, ומותר ללואה להשלים כל ההוצאות והטירחות שהיו לו בגין איחור התשלום.

שאלה: אחד לוח מחבירו סכום כסף, והתנה המלוה עם הלואה, שאם ישלם לו עד יום פלוני יכול לשלם את הכסף למלוה עצמו, אבל אם יאחר לשלם אחר תאריך זה, יצטרך ללכת לבנק ולהכניס את הכסף לחשבון המלוה.

ונימוקו של המלוה בתנאי זה, כי הוא צריך ביום זה ללכת לבנק, ולכן אם מקדים לשלם לו לפני יום זה הרי יפקיד בעצמו את הכסף לחשבון, אבל אם יאחר לשלם הרי אינו רוצה ללכת פעמיים לבנק ולכן מבקש שהלואה יפקיד את הכסף לחשבון. ויש להסתפק האם יש בזה איסור רבית או לאו.

תשובה: אם זמן פרעון החוב הוא לפני זמן הנחתו בבנק מותר לו לבקש שיפקידנו לבנק, אולם אם לא הגיע עדיין זמן הפרעון, אסור לו לבקש טירחא זו.

*

החזר מזומן על הלואות תלושים

החנות למכור להם תלושים אלו, ויש להסתפק האם כשמחזיר לו מזומן את כל הסכום יש בזה איסור רבית, שהמזומן שוה יותר מהתלוש או לא.

תשובה: אם מחייב את הלואה להחזיר מזומן יש בזה איסור, אבל אם אינו מסכם עמו כלום אלא בא מעצמו להחזיר מזומן אין בזה איסור.

סברת הדברים: יש תלושים של צרכניות גדולות הנמכרות בכל מיני מקומות בפחות מהסכום הנקוב בתלוש, ובתלושים אלו אם קנה אותם מחבירו בהקפה אסור להחזיר לו מזומן,

שאלה: מוסד אחד חילק לעובדים שלה לפני תקופת החגים שוברי קניה [תלושים לקניה בסך מסוים] בחנות מסוימת, אחד מהעובדים לא היה דרכו לקנות בחנות זה ומכר את התלושים לחבירו, חבירו לא שילם לו מיד, אלא לאחר כמה חדשים, והתנה עמו שיחזיר לו במזומן ולא בתלושים אחרים.

בהרבה חנויות יש מושג של מכירת תלושים שיכולים לקנות תלושים לקנייה בחנות במחיר זול מהמחיר שיכולים לקנות עם התלוש, אולם בחנות זו אין מושג של קניית תלושים, ורק המוסד הגיע להסכם עם בעל

¹ ע"י רבית הלכה למעשה - ברית פנחס' (פ"ו ה"ה) בשם הרשב"א, הטור, ובשם שו"ת אבני קודש שאם לא שילם בזמן מותר לבקש אף טירחא גדולה.

תנאי זה רבית כיון שמגביל את הלוח לשלם באופן מסוים, וכמו שמצינו בטי"ז (סי' קס סק"ה) שכל הגבלה שמגביל את הלוח על ההלוואה יש בזה איסור.

אבל אם לא התנה עמו כלום ורק בפועל בא הלוח להחזיר מזומן, שזהו הדרך שנח לו לשלם, אין בזה איסור, שאין זה נקרא תוספת, ולא חייבו המלוה להחזיר יותר.

שהרי תלושים אלו שווים פחות מהמזומן שלהם, ואם מחזיר מזומן יש בזה איסור.

אולם במעשה זה הרי אי אפשר לקנות תלושים אלו בשום מקום, ועל כן לא נחשב לשוה פחות כסף מהמזומן והוא כצ"ק מלא על הסכום המופיע בו, אלא שאם מחייב את הלוח להחזיר מזומן דווקא ולא בתלושים אחרים כאילו, יש בעצם

מורה שאיבדה הפצים של תלמידות ומחזירה חדשים

סבת הדברים: אם אינה משתמשת בזה לא נקרא הלוואה, אלא פקדון, ואין בזה איסור רבית, ומותרת אם כן להחזיר אפי' חפץ חדש.

אולם אם דרכה להשתמש בחפצים שלוקחת, ובסוף שנה מחזירה חפצים חדשים הרי זה הלוואה רגילה, וכל תוספת אסורה, ואם החפץ החדש שווה יותר מהחפץ הישן יש בזה איסור.

ואם היא משתמשת בחפצים עצמם ומחזרת אחר כך אותם חפצים, וכגון בדברים שאינם אוזלים כשמשמשים בהם, אין זה הלוואה אלא שאלה, ובשאלה מותר להחזיר יותר, ועל כן אפי' אם נתייקר החפץ בינתיים מותרת לה להחזירה, ואין בזה חשש רבית.

אולם אם מצד תקנון הבית ספר אין המורה צריכה להחזיר כלל את החפצים שלוקחת מהתלמידות, אם כן אפי' באופן שהיא נוהגת לפני משורת הדין ומחזרת את החפצים מותר לה להחזיר חפצים חדשים, כיון שאינה מחוייבת להחזיר מה שלוקחה, אין כאן הלוואה, אלא מה שמחזרת הוא מתנה בעלמא ומותרת לתת כמה שרוצה.

שאלה שנשאלה על ידי מורה בבית הספר: הנה הרבה פעמים קורה שאני מוכרחה לקחת מתלמידות חפצים שמשחקים בזה בשעת השיעור וכדו', ודרכי בסוף השנה להחזירם לתלמידות, והנה עכשיו נאבדו לי כמה חפצים, ורוצה אני להחזיר להם חפץ חדש, האם יש בזה איסור רבית, בזה שאני מחזירה חפץ השווה יותר מהישן שנלקח מהם.

תשובה: יש בזה כמה אופנים:

- א] אם לא השתמשה בחפצים, מותר להחזיר חדש.
- ב] אבל אם דרכה להשתמש בחפץ, ובסוף שנה קונה חפצים חדשים אסור להחזיר חפצים חדשים.
- ג] אם משתמשת בזה ואחר כך מחזרת אותו חפץ, אין בזה איסור אפי' אם מחיר החפץ נתייקר.
- ד] ואם מצד כללי בית הספר אין מחזירים כלל את החפצים שלוקחים, והיא נוהגת לפני משורת הדין ומחזרת את החפצים, מותר לה להחזיר אפי' חפצים חדשים.

מתוך ספר התשובות ברית פנחס למענה רבני בהלכות ריבית 02-50-15-920

מדוע לא הצליח האבני נזר לחדש חידושים

כשהתחיל האבני נזר ללמוד הלכות ריבית הרגיש שאין החידושים של הולכים לו כראוי והתבטא על זה שבוודאי הסיבה היא שבעוונותינו הרבים רוב העולם נכשלים כעת באיסור ריבית ולכן אין הדור מוכשר לחדש חידושי תורה כראוי בהלכות ריבית. והפסיק את לימודו בהלכות אלו.

כעבור תקופה מסוימת המשיך ללמוד הלכות ריבית, ואמר שזמן זה מוכשר יותר ללימוד הלכות ריבית.

אביר הרועים אות רד

שאל אביך ויגדך

ליקוטים מתורת מרן רבן של ישראל הגראי"ל שטינמן זצ"ל

פינחס | תשע"ח | גליון מס' 11

שיחה לפרשת השבוע - פיוס הלבנה

דברים הם. ולא כתוב על זה ביקורת, אלא אדרבה הקב"ה מחפש האיך לפצות אותה.

ואמר לה הקב"ה שיקראו לצדיקים בשמה יעקב הקטן וכו' ועל זה כבר לא כתוב שהיא ענתה משהו, אלא נתפייסה, ובכל זאת הקב"ה ראה שהיא עדיין לא מרוצה לגמרי, וציוה להביא שעיר, וזה קשה מאד האם ח"ו הקב"ה צריך כפרה.

ובמס' שבועות דף ט' א' יש ג"כ את הגמ' הזו מה נשתנה שעיר ר"ח שנאמר בו לה' ומצויין שם בצד במסורת הש"ס סוד זה הוא מסודות הקבלה ואין להבינו כפשוטו ח"ו, ובתוס' שם הביאו בשם הערוך שרוצה קצת להקל הדבר, ומפרש ששעיר זה כפרה לישראל, ועלי לקבוע זמן כפרה זו וקבעתי בר"ח להפיס דעתה של הירח, ואעפ"כ עדיין קשה מה צריך כפרה, ומהו הביטוי הזה.

וכמדומה שאפשר להבין כך, הנה ידוע מה שהמסילת ישרים כותב בפרק א' כי עילוי גדול הוא לנבראים בהיותם משמשים את האדם השלם, זהו התכלית של כל הנבראים, כל הבריאה נבראה בשביל האדם, ומי זה האדם, האם החמש מליארד גויים שיש בעולם?! בשבילם עשה הקב"ה את כל הבריאה, הקב"ה ברא כזו בריאה שיש בה כ"כ הרבה חכמה נפלאה, ומה שאנחנו רואים זה עדיין כלום, הרי יש רבי רבבות כוכבים, שכל אחד מהם גדול בהרבה יותר מכל העולם, האם כל זה נוצר בשביל חמש מליארד גויים, שהם גנבים רוצחים ועוברים כל מיני עבירות גרועות שבעולם, בודאי שלא, רק נברא בשביל ישראל, וכלל ישראל ג"כ הרי יש בו חלק גדול רח"ל שמאוד לא בסדר, ויש קומץ קטן של שומרי תורה ומצוות, ובתוכם יש את האדם השלם, שבשבילו נברא העולם, כמה יש אנשים שלמים, הרי יחיד סגולה בכל הדורות יחידים ספורים ממש, ובשבילם ברא הקב"ה את העולם. וכל הנבראים שמחים בזה שהם משמשים את הבריאה הזו שיש בה את הצדיקים האלו שהם יסודי העולם, וזהו כל תכלית הבריאה.

ובזה יש לבאר מה שטענה הלבנה שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, מה הוא המשל הזה, אלא יש לבאר טענה שהיות שצריך לצאת מהם כבוד שמים, וכמו שכתוב ברמב"ם בהלכות יסודי התורה, האיך היא הדרך להגיע לאהבת ה', אם אדם מסתכל בנבראים בשמש ובירח, מיד הוא מקבל אהבה עזה להקב"ה, כמו שכתוב כי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת וגו', אדם שמתבונן בנבראים מקבל אהבה נוראה להקב"ה, ואנשים כמו הרמב"ם באמת הגיעו להשגה כזו, הרמב"ם שכתב את זה באמת הגיע עי"ז לאהבת ה', ומכל הבריאה הוא שאב אהבת ה'.

ואם ככה מבינים שכשהי' שתי מאורות גדולים, זאת אומרת שני משמות, ואחרי זה כשנתמטעה הלבנה, נשתנה שלשמש יש כח עצמי, וללבנה כתוב בכל המקומות שאין לה כח עצמי רק מושפעת מאור החמה, ולכן בזמן שאינה פונה לחמה, אין בה אור, ואח"כ שוב מתחדש בה האור, וכל זה נכלל בלכי ומעטי את עצמן, כי בתחילה הי' לה כח עצמי כמו השמש. וזה טענה הלבנה מה נשתנה בזה שיש שתי משמות שיצא בזה יותר כבוד שמים ממה שיש בשמש אחת, אולי משהו, אבל כמעט לא ניכר ההבדל בכבוד שמים שיצא משמש אחת לשתיים, את זה טענה הלבנה, ואי"ז ח"ו טענה שנובעת מגאווה, אלא היא רוצה שיצא יותר כבוד שמים, וטענה מה מתוסף יותר כבוד שמים בשתי משמות יותר מאחת, הרי אותו אהבת ה' שיכול לצאת מאחד לא מוסף לזה מה שיש שתיים, ובתור נברא אני רוצה שיצא ממני המקסימום של כבוד שמים שיכול לצאת ממני, ואם הי' שתיים הרי אין שתי מלכים משתמשים בכתר אחד, ויצא אותו כבוד שמים? ואני רוצה שיצא "געוואלדיגע" כבוד שמים ממני, המקסימום ששייך?!

אמר לה הקב"ה לכו ומעטי את עצמן, אם את רוצה שיצא כבוד שמים, את צריכה בעצמך לרצות להיות קטנה. ואז טענה וכי בשביל שאמרת דבר הגון

שיחת רבנו מוצש"ק פנחס תשד"ח

בהיכל ישיבת גאון יעקב:

בכל דבר אם אדם רוצה הוא יכול לראות השגחה, בכל הדברים בין בענינים הפרטיים בין בענינים כלליים אם רוצים אפשר לראות השגחה של הקב"ה, צריך רק להתבונן ואז רואים האיך שבכל דבר נמצאת ההשגחה של הקב"ה, ואע"פ שזה ידוע בכל זאת יש זמנים שהם מסוגלים יותר שבן אדם יחשוב ויראה בהם את ההשגחה של הקב"ה, ולא כל הזמנים שוים, אלא יש זמנים שהם מסוגלים במיוחד לראות בהם את ההשגחה של הקב"ה, וממילא אפשר להתקרב בהם יותר אל הקב"ה.

ונראה להתעכב על מאמר חז"ל ידוע מה שהוא לכאורה תמוה מאד, כתוב בפסוק בבראשית שהקב"ה ברא את שני המאורות הגדולים, אח"כ כתוב את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה, ואת הכוכבים, ורש"י במקום כבר עומד על זה, שמתחילה כתוב את שני המאורות הגדולים ואח"כ כתוב המאור הגדול והמאור הקטן, ומביא רש"י שוים נבראו ונתמטעה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, לכן נתמטעה, ואח"כ ממשיך הפסוק ואת הכוכבים, מביא רש"י שנתן לה הקב"ה פיצוי את הכוכבים כדי לפייסה.

ולכא"ה" משמע וכך מבינים כרגיל שהלבנה לא טענה כהוגן, וכאילו רצתה להתגדל וכן הוא משמעות הלשון "קטרגה", ולכן באמת נענשה, אבל א"כ למה צריך לפצות אותה, הרי הגיע לה עונש.

אמנם הנה בגמ' בחולין דף ס' ב' כתוב כך, רבי שמעון בן פיזי רמי כתיב (בראשית א') ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים וכתבי את המאור הגדול ואת המאור הקטן, אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד?! אמר לה לכו ומעטי את עצמן, אמרה לפני רבנו של עולם הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעטי את עצמי? אמר לה לכו ומשול ביום ובלילה, אמרה ליה מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני, [פ' מה מוסיף כשהיא נמצאת גם ביום], אמר לה זיל לימני בך ישראל ימים ושנים, אמרה ליה יומא נמי [פ' השמש] אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא דכתיב (בראשית א') והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים, [והיינו דפעמים צריך לעבר את השנה מפני תקופת החמה], זיל ליקרו צדיקי בשמיך (עמוס ז') יעקב הקטן שמואל הקטן (שמואל א' ז') דוד הקטן, חזייה דלא קא מיתבא דעתה, [ראה הקב"ה שהיא עדיין לא מרוצה], אמר הקדוש ברוך הוא הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו (במדבר כח) לה', אמר הקדוש ברוך הוא שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח.

ומאמר חז"ל זה מראשו עד סופו צריך להבין, ראשית כל לפי האיך שאנחנו מבינים שהיא לא טענה כהוגן, ולכן אמר לה הקב"ה לכו ומעטי את עצמן, מה זה לכו מעטי את עצמן, והי' לו לומר שהקב"ה מיעט אותה, ואח"כ טוענת בשביל שאמרת דבר הגון, איזה דבר הגון הוא, הרי דברה שלא כהוגן, והאיך אומרת להקב"ה אמרת דבר הגון?!

ואחרי שהקב"ה כבר אמר לה שתמשול ביום ובלילה, טענה שרגא בטיהרא מאי מהני, ומה הי' כאן המשא ומתן דמשמע שהקב"ה הבין שיש בזה כן תועלת, והיא טוענת שרגא בטיהרא מאי מהני.

ואח"כ טענה שבחמה ימנו תקופות, ומה איכפת לה שיתנו גם לחמה, הרי זה שוב נראה לא טוב, כאילו צרות עין בחמה, ואפ"י שנותנים לה את המועדים היא לא מרוצה כיון שיש גם לחמה משהו, ומה איכפת לה שלשני יהי' ג"כ, וזה נראה לכא"ה מדות לא טובות, והרי היא טוענת שיבאה עם דבר הגון, ואיזה

אמעט את עצמי? הרי אני רוצה להיפך שיצא ממני מה שיותר כבוד שמים, ובמה שאהיה קטנה האם יצא יותר כבוד שמים?

אמר לה הקב"ה שיקבעו בך את המועדים, ויצא ממך מצות, וזה הרי את רוצה, כי הכבוד שמים הכי גדול הוא שיהודים יקיימו על ידיך מצות, נמצא שבזה שתמעטי את עצמך זה יהי" סיבה שיצאו כל אלו המצות, כי במועדים הרי יש כ"כ הרבה מצות נפלאים, והכל יבוא על ידיך, וזה הרי מה שאת רוצה.

וענתה שזה לא ככה, כי הרי יצא מהחמה תקופות, וזה ג"כ קובע לגבי המועדים, ומה יש בזה, אלא שהיא רוצה שיהי" מה שיותר כבוד שמים, ולא מסתפקת במועט, רק שיהא מה שיותר, ועדיין נמצא שהם שוים, ואה"נ מונח בזה שהיא רוצה להיות יותר, אבל זה הכל בגלל שהיא רוצה שיהי" עוד יותר כבוד שמים.

אמר לה הקב"ה שהרי קורים לצדיקים יעקב הקטן ודוד הקטן, רואים שקטנות זה דבר טוב, ומה את רוצה, הרי בדיוק להיפך מה שיותר קטן זה יותר כבוד שמים, והא ר"א שהצדיקים נקראים קטנים, יעקב הקטן שמואל הקטן, דוד הקטן, ובכל זאת משמע שעדיין לא היתה מרוצה, ורצתה עוד יותר ועוד יותר.

ואמר הקב"ה הביאו לפני שיעיר לכפר, ומה הפשט שיעיר לכפר, הנה אומרים בער"ח יום כיפור קטן, ואם קוראים לזה יום כיפור קטן משמע שיש בזה מעין יום כיפור, ובאמת כתוב בספרים שערב ר"ח זה זמן שמסוגל לתשובה, ולכן אומרים יום כיפור קטן, כי זה במדה מסוימת יום כיפור.

והפשט הוא ככה כמדומה, כי אדם מה שרואה דברים שרגיל אצלו בחיי היום יום, יש לזה פחות השפעה, ואע"פ שהרמב"ם אומר שאם רואים בחוש צריכים להגיע לאהבת ה', אבל במציאות צריך להיות גדולים מאד מאד, כדי שיהי" אפשר מהיום יום להגיע לזה, אבל בודאי כי מה שיש יותר שינויים, זה יותר עלול שבן אדם ישים לב ויתעורר מזה לחשוב ולהתבונן לראות השגחה.

והלבנה מזה שנהייתה קטנה, והיינו שאין לה כבר כח עצמי, רק כל האור שלה היא מקבלת מהחמה, וממילא יש לה זמנים שהיא מתמעטת ואח"כ חוזרת ונראית, הרי מזה רואים שזה לא פשוט, אלא יש בעל הבירה, יש מנהיג! ויש השגחה! והשינוי הזה יכול לעורר את האדם שיוכל להתקרב להקב"ה, בזה שרואה השגחה, זה הרי מצב שיכול לרומם את האדם שיוכל להיות במצב של כפרה, כי מה שהאדם מתקרב יותר להקב"ה הוא עלול יותר לזכות להיות מסוגל למצב של כפרה.

ובזמן של ראש חודש [ראש חדש וערב ראש חדש] כשרואים את חידוש הלבנה, בגלל שהיא מתעטת, אומר לה הקב"ה כי במה שאת חושבת שלא יוצא מזה כבוד שמים, אדרבה מזה יוצא זמן כפרה, ולכן יבוא שיעיר לכפר, היות והזמן הזה באמת מסוגל לך, כי האנשים מסוגלים יותר להתקרב להקב"ה, כשרואים שיש השגחה, ורואים שזה לא סתם הפקר, עולם כמנהגו נוהג, כי מה שלא רואים שינויים אפי" שידועים שיש השגחה אבל לא מתבוננים ולא שמים לב כ"כ, ומה שיש יותר שינויים שמים לב יותר, ורואים השגחה, וזה מקרב את האדם, אותו אדם שרוצה לחשוב, שע"ז יכול יותר להתרומם ולהתקרב להקב"ה, ולכן זה זמן שמסוגל להביא בו קרבן כפרה, וזהו הביאו לפני כפרה על שמיעטתי את הירח, ולא ח"ו כפרה על הקב"ה, רק היות שזה זמן שמיעטתי את הירח מזה יוצא כפרה.

ועכשיו משמע שכבר נתפייסה דעתה, ויותר מזה לא בקשה, למה כי זה העונג הכי גדול, והריוח הכי גדול שיש לנבראים שעל ידם יצא יותר כבוד שמים לנבראים לאנשים, ומי הם האנשים, אלו שיש להם כן שימת לב, מה שיש לאדם אפשרות לשים לב יותר ולהתעורר להרגיש יותר השגחה בהקב"ה, וזה זמן יותר מסוגל לכפרה כי האדם מתקרב להקב"ה, זה ה" הענין של הלבנה.

והנה הגמ' בסנהדרין דף מ"ב א' מביאה אמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה כתיב הכא (שמות יב) החדש הזה וכתוב התם (שמות טו) זה אלי ואנוהו. [כמו שבזה קלי ואנוהו ה" קבלת פני השכינה כך גם כאן].

ובאבודרהם מביא פ"י שיש פסוק אכן אתה ק-ל מסתתר אלקי ישראל מושיע, ומבאר כי מתחילה מסתתר ואח"כ באה הישועה, ובזה רואים שכינה, וכמו

בקריעת ים סוף ראו את השכינה זה קלי ואנוהו, כך גם כאן בגלל שהלבנה נתמעטה ואח"כ מתחדשת בזה רואים שכינה, והרי זה כמקבל פני השכינה.

רואים מפורש באבודרהם שהמיעוט של הלבנה, מה שמתחילה היא מתמעטת ואח"כ מתחדשת בזה רואים שכינה, וכל זה בודאי מי רואה את זה, כמובן מי שרוצה לראות, כי אם לא רוצים לראות לא רואים, רק אם רוצים לראות יש מקום יותר לראות, דוקא ע"י שמסתתר ואחרי זה רואים את הישועה בזה רואים שכינה, כך הוא מבאר את הלימוד שחז"ל למדו מקריעת ים סוף.

יוצא לפי"ז כי מה שיש יותר שינויים זה מסוגל יותר להביא לאנשים להכיר את הגדלות של הקב"ה ולראות השגחה.

וכל זה הוא בדברים של טבע, מה שאין לאדם כ"כ שייכות עם זה, אעפ"כ אדם שנותן לב להתבונן יש לו בזה הזדמנות להתקרב ולהרגיש שכינה וזה נחשב כקבלת פני השכינה.

על אחת כמה וכמה בדברים שיותר קרובים לאדם, הנה למשל עכשיו מתחיל [בשבוע זה] שבעה עשר בתמוז, והם שלשה שבועות שנקראים "ימי בין המצרים", וחז"ל אומרים חמשה דברים אירעו ב"ז בתמוז, והם זמנים שבהם התחילו ימי החורבן, שזה עשה השפעה על כל הבריאה בפרט על כלל ישראל, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, כל מה שאנחנו סובלים וכל מה שחסר בין בגשמיות בין ברוחניות, הכל זה תוצאה מחורבן בית המקדש שה" לפני אלפי שנים, וזה הרי שינוי גדול שאנחנו רואים בבריאה, זמן אחר! זמן של בין המצרים, הזמן של החורבן, זמן שחמשה דברים אירעו בו.

ואם בן אדם משים לב ונותן אל לבו לחשוב שזה לא סתם, אלא זה הכל תוצאה של החטא! כל אלו הדברים הרי היו תוצאה מחטא, אם החטא של שנאת חינום, או כמו שחז"ל אומרים כל מיני דברים למה שה" החורבן, והעיקר מה שה" בבית שני אומרים חז"ל שזה שנאת חנם, וכל אלה הדברים שגרמו לחורבן, זה הרי סיבה שאדם יכול לראות את השינוי שיש בזמנים אלו, והשם ירחם עלינו, רואים תמיד בג' שבועות אלו שצריך רחמי שמים במיוחד, ולמה כי זה זמן כזה, בין המצרים, כל רודפיה השיגוה בין המצרים, א"כ זה הרי זמן שצריך לעורר את האדם להתבונן, והק-ל מסתתר הזה יביא לק-ל מושיע, בין בישועת הפרט ובין בישועת הכלל.

ודבר זה עצמו שבן אדם יתבונן בזה להתחזק לראות השגחה, זה יביא אותו לחיזוק בתורה, לחיזוק בתפילה, לחיזוק ביראת שמים, לחיזוק במדות טובות, ובאותם הדברים שכלל ישראל נכשלו אז בימי החורבן, אם יתחזקו בזה, מזה עצמו יכולה לבוא הישועה, ובפרט שזה יכול להביא לישועת הכלל ג"כ.

ממילא הענין הזה שאדם ישים לב שכל השינויים, בין שינויים טבעיים בין שינויים שבאים ע"י מעשה האדם, שלזה האדם יותר קרוב ויכול מהר יותר להרגיש את זה, ויותר קרוב לראות את זה, וע"ז יוכל להתרומם יותר ולהתבונן, וזה גדר כמו קבלת פני שכינה, ובמקום החורבן הוא יכול להתקרב ולהתרומם, ולהרגיש השגחה על כל צעד ושעל.

ומה שאדם יותר ישים לב לכך, יש בזה אפשרות להביא להתרוממות, ואז באמת תוכל לבוא הישועה, והק-ל מסתתר יביא לק-ל ישראל מושיע, בישועת הפרט וישועת הכלל.

בענין חודש

בחזו"א חו"מ ס"י י"ז ס"ק ד' הקשה למה אם קדם זמרי והרג לפינחס אינו חייב דהא יכול לפרוש דאז פנחס לא יהרגו והוי יכול להציל בא' מאבריו והנה יש אומרים דאינו מחויב לעשות שום דבר להציל ע"ז את מי שבא להרגו ויכול להרגו, ומדברי החזו"א חזינן דאינו כן וכן ברדב"ז ח"ג תשובה אלף נ"ב הוכיח דאינו מחויב לקטוע יד ושום אבר כדי להציל השני עכ"פ מבואר בדבריו דצער בודאי צריך לסבול כדי להציל חבירו ובחסד ומשפט ביארנו דהא דאין חיוב לזמרי לפרוש משום דאסור לפרוש באבר חי דזה כביאת ערוה ואסור לו לפרוש ואלו באבר מת האסור לפינחס להרגו ולא צריך כבר לעשות כלום ובעצם הדבר פשיטא דצריך לעשות הכל להציל את חבירו.

בדידי הוי עובדא - איש כמפעלו

מסתכלים על כל המפעל הגדול ויקבל שכר על הכל, אבל לרשע כרשעתו רק על מה שעשה, ולא על כל מה שיצא מרשעתו.

כשרבינו ניחם אבליים בבית הרב חנניה צולק שליט"א, אמר רבינו כתוב גומל לאיש חסד כמפעלו, פ"י אף שחשב ועשה דבר קטן, ויצא מזה מפעל גדול

כאיל תערוג – הלכות שבת

לבקשת רבים להמשך הלכות והליכות שהתפרסמו בכאיל תערוג בחורף אנו ממשיכים א"ה להביא דברים כסדר השו"ע, ואין לסמוך על הדברים למעשה אלא רק למשא ומתן.

הוצאה

זהירות מהוצאה

בשבת שירדו גשמים היה נזהר מאוד לא לגעת במעקה בשביל שלא יטלטל את טיפות הגשם שיש במעקה והיה נוגע רק בראשי אצבעותיו וכשהיה מגיע לסוף המעקה היה משפשף את ידיו שלא ישאר בהם מים.

יציאה עם מטפחת

רבנו נהג כשיצא בשבת לתפילה בבית הכנסת לחגור את המטפחת על הכתונת, ולובש באופן שיש חציצה בין החגורה הקיימת למטפחת (כחומרת הרמ"א בס"י ש"א סעי' ל"ו) ואמר רבנו שהג"ר משה סולובצ'יק לימדו אופן מיוחד איך לחבר שני ראשי המטפחת יחד בלי לעשות שום קשר. (פרי חיים גליון ק"א)

יציאה עם גראטל

עיין רמ"א (ס"י ש"א ס"ל"ו) שכתב דדוקא על אותו בגד אסור שתי חגורות אבל בהפסק בגד בינתיים שרי ומקורו ברש"י (שבת קכ, א) ועיין תוס' שבת ס, א, ונראה דאותם שחוגרים באיזור מיוחד גרטל לתפלה משום היכון לקראת אלקיך דזה נחשב מלבוש וממילא יהא מותר ללבושו אפי' ע"ג חגורה קיימת דזה מלבוש נוסף של תפלה. (אילת השחר שבת ס' ע"א)

נזהר מלישב על כסא שטילטלו

סיפר הרב משה רוגול : למדתי בישיבה קטנה והייתי מבחין בכל שבת בבוקר דבר משונה, רבנו עומד כל התפילה ולא יושב לרגע, ביררתי ובנו הג"ר משה אמר לי שרבנו חושש אולי הכסא הזה מטולטל, כי כידוע בשנים אז לא היו כסאות בשפע והרבה פעמים הוציאו מההיכל כסא לחדר שיעורים או לפנימיה או לחדר האוכל ואח"כ החזירו אותם לתפילה, והוא חשש אולי לפני התפילה בחור הגיע עם זה. מאז הייתי מכין מערב שבת כסא מיוחד השמור לרבנו, וכאשר בא לתפילה אמרתי לו והסכים לשבת עליו. כך כל שבת, שעד שהייתי מסמן לו על הכסא שזה שבת פה, לא ישב! (יומן מהשבעה)

צורת נשיאת המפתח

כשהוצרך לישא מפתח, שם את זה בתוך החגורה באופן שישמש כחלק שסוגר את החגורה ועי' משנ"ב ס"י ש"א ס"ק קל"ג [ובנו הגר"ש הוסיף שרבנו כמעט ולא השתמש בחגורת מפתח הנ"ל רק פעמים בודדות, כי כן הי' המציאות]

רק כובע

הקפיד שלא ללכת בשבת [בין בביתו ובין ברחוב] עם מגבעת וכיפה אלא רק אחד מהם עי' משנ"ב ס"י ש"א ס"ק קנ"ג. וכבר נתפרסם שבאחד הפעמים שנסע רבנו לחו"ל יצא מיד כמוצאי שבת, ושכח לבוש את כיפה ורק הכובע היה על ראשו, ובטיסה נתן לו נכדו את הכיפה שלו, וכל משך הטיסה ראו איך שניזהר רבנו לגעת בזה ולשמור על זה מכל נזק.

מוצא בגד אצלו ברה"ר

אמר החזון איש, דמי שמוצא בגד אצלו תוך כדי שהולך ברה"ר אין מועיל שילבשונו, דזה גופא הנחה כיון שזהו מקומו ולא מהני הא דהבגד טפל לאדם. (אילת השחר שבת ה, ב)

תכשיטים בשבת

החזון איש החמיר על בנות משפחתו שלא יצאו בתכשיטים בשבת שהרי מעיקר הדין אסרו חז"ל לאשה לצאת בתכשיטים בשבת אלא דנשי דידן נהגו היתר וכ' השו"ע (או"ח ס"י ש"ג סעי' י"ח) דמדינא אסורות אלא שכיון שלא ישמעו מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות, ואמנם השו"ע והרמ"א שם הביאו לימוד זכות אבל לכתחילה החזון איש לא רצה להתיר את זה. (אע"פ בתמר מתורת בריסק עמ' יט) [א"ה וכן מבואר בביאור הלכה שם בשם האחרונים דאין סומכין על היתרים הללו כ"כ ורק שלא למחות בהן משום דמוטב יהיו שוגגין וכו'] אבל בדבר שישמעו לנו ראוי למונעם. וכן הוא במעשה רב או קמ"ב דאשה שיודעת שתקבל, מצוה לומר לה שכל התכשיטין אסורים אפילו בחצר ובבית. אמנם בעיקר השמועה בשם החזון איש יש בזה חלוקי שמועות בין תלמידיו, דהגר"ח קניבסקי אומר שהחזון איש התיר את זה לכתחילה ורק לצאת בשעון זהב אסר אע"פ שזה תכשיט שמא יתקלקל ולא תצא עם זה. ויתכן דגם לטענתם מדובר רק בב"ב ששם אין רשה"ר רק כרמלית וא"כ ע"ז השו"ע לא החמיר, וצ"ע]

תלות מעיל גשם בשבת

כתב החיי אדם הובא במ"ב ס"י ש"א ס"ק קס"ד ובגדים המלפפים בהם תינוקות שקורין ווינדלין מותר לשטחן, דכיון דיש עליהם גם צואת הקטן, א"כ מוכח שלא כבסן וליכא חשדא ואפילו אין עליהם צואה, דהכל יודעין שדרך התינוקות להשתין ומבואר שבגד שדרכו להרטיב בדרך שימושו אין בו משום מראית העין דתלינן שזה נרטב בדרך שימושו ולא משום שכיבס. ולפ"ז אמר רבנו דמעיל גשם המיוחד לגשמים כשנרטב בגשם מותר לתלותו כיון שזה בדרך שימושו נרטב, וכן מגבת לניגוב כלים מגבת דקה, שדרכו שברוב שימושו נרטב, מותר לתלותו בשבת. אמנם צ"ע ממש"כ המ"ב שם (ס"ק קס"ו) דמגבת שמביאו בע"ש כשהוא לח מבית המרחץ ישטחנו לנגבו מבעוד יום ולא ימתין עד אחר השקיעה וסותר למש"כ, ואפשר דסתם מגבת גדולה ועבה אינה נרטבת תמיד, וא"כ לא שייך ביה ההיתר הנ"ל. (שלמי תודה גשמים עמ' צד)

כפתור רזורה

כפתור רזורה שהי' מחובר לחליפה שלו החמיר להוציא קודם שבת. (מבנו הגר"ש). אמנם על תוית שכתוב עליה שם של בעל החליפה שמודבק ע"י חנות המנקה את החליפה אמר שא"צ להוריד בע"ש כי זה כלום, והראו לו כובע חדש שמחובר לו בפנים סמל היצרן שמשתלשל מהכובע ושאלו האם זה טלטול והשיב שמדינא לא, אבל ראוי לתלוש זה קודם שבת.

חשש הוצאה

אמר רבנו: נסתפקתי דהנה יש חלק משערות הזקן שנשרו מחיבורם לגוף, אך נשארו בין שאר השערות, ואין להם עיקר (שערות תלושות שמעורבות ומסובכות בתוך השער) אי הוי הוצאה בשבת כשיוצא לרה"ר. (צדיק כתמר יפרח) ולמעשה הוריד רבנו חתיכה מזקנו מחמת חשש זה.

נשאל רבנו באחד שיצא מביתו בשבת קודש לרחובות פריז – שהם רשות הרבים, ולפתע רואה שיש בכיסו סכום גדול מאד של כסף, מה עליו לעשות כעת.

והשיב, דמאחר ועד שנודע לו היה 'מתעסק' שהרי לא ידע שנושא משאוי, ממילא מיד כששם לב שיש בכיסו מעות, ירוץ בלי לנוח כלל, עד שיכנס לביתו או לרשות היחיד אחר. ולא תהי' הנחה. ואמר שכן נהג בעל הקהלות יעקב בצאתו מהמקוה בשבת, [בכרמלית] לאחר שהתנער מהמים שעליו, והיה חושש עדיין לאיסור הוצאה במעט מים שנשארו עליו, היה רץ מהמקוה עד לבית בלי הפסק כלל.

היתר טלית מצויצת בשבת ובנשים

יש להסתפק בהא דמותר ליצא בטלית מצויצת בשבת, אי משום שיש לו שם מלבוש אחד טלית מצויצת וגם לציצית יש דין מלבוש, או משום דהציצית בטל הוא לטלית. והנה במגן אברהם סימן ש"א ס"ק נ"ד פסק שאשה שתצא ברה"ר בטלית מצויצת חייבת חטאת, ומבואר דאין זה משום דבטל לבגד דא"כ אף לאשה מותר, אלא דחל על"ז שם מלבוש ובאשה לא שייך. ולפ"מ שיתבאר לעיל בהל' ציצית דהיתר ציצית בשבת מטעם נוי הבגד וחלק ממנה, הרי א"ש דשם בגד של איש מועיל לאשה. (אילת השחר בעניני שבת בסוף בבא מציעא, וראה מה שהבאנו לעיל בהל' ציצית)

ציצית בשבת

הגר"ח מבריסק חשש לשיטת הבעל המאור (פרק במה מדליקין יב, א בדפי הר"ף) דפסק דתכלת מעכב את הלבן ואם מטיל רק חוטי לבן לא חוטי תכלת לא יצא יד"ח, ולכן נמנע מלצאת בטלית מצויצת בשבת, ולא היה הולך מביתו לביהכ"נ עם הטלית. ורבנו הולך עם ציצית ברחוב רק מקפיד ללבוש את השיעור הגדול של הגר"ח מוואלזין בכתר ראש או ד'.

שטרי הדיוטות

סיפורי מעשיות

פ"א ראה את נכדו קורא בשבת בספר סיפורי מעשיות והעיר לו שאינו ראוי.

בדיני איסור קריאת כתב שתחת התמונה

הביא הגר"צ פלמן בשיעוריו: הנה בדין איסור קריאת כתב שתחת התמונה, שאסור משום גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות, האיסור הוא אפילו אם אינו קורא את הכתב בפה. שאפילו אם מעיין בכתב, ואינו מוציא את המילים הכתובות שם בפיו, הרי זה ג"כ בכלל האיסור שאסור לקרוא בו בשבת. ודבר זה מפורש בתוספתא בשבת (פרק י"ח משנה א'), שכתב "כתב המהלך תחת הצורות ותחת הדיוקנאות אין מסתכלין בו בשבת". ומפורש שהאיסור הוא לא רק קריאה בפה, אלא אפילו אם מסתכל בכתב ואינו קוראו בפיו ג"כ זה בכלל האיסור.

והרא"ש בשבת (קמט, א) מביא את התוספתא הזו על הדין שכתוב במשנה בשבת (קמח, ב) "מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב", שאסור בשבת לקרוא לפני הסעודה מהכתב שבו כתב איזה מנות להביא לסעודה. וכתב הרא"ש "ואיכא רבוותא דאמרי שלא אסרו למנות האורחין מתוך הכתב, אלא בקריאה דומיא דפיו, אבל עיוני בלא קריאה שרי. ומסתברא לן דעיוני נמי אסור, דתניא בתוספתא כתב שתחת הצורה ודיוקנאות אסור להסתכל בהן בשבת".

מבואר בדברי הרא"ש בפשיטות שפירש את דברי התוספתא שאסור להסתכל בכתב שתחת התמונה, שהכוונה היא שאסור להסתכל בזה אפילו באופן שאינו קורא את הכתב בפה, שעצם העיין בכתב שתחת התמונה אסור.

אבל אם מסתכל בתמונה ואינו קורא את הכתב שכתוב תחתה, משמע מדברי הראשונים והשו"ע שאין איסור. שהשו"ע מדבר על הציורים שכתוב בהם כתב שמפרש את ענין הציור, וכתב רק שאסור לקרוא את הכתב הזה בשבת, ועל התמונה בעצמה לא כתב שאסור להסתכל בה בשבת. ומבואר שאין איסור להסתכל בשבת בתמונה הזו.

ויסוד הדבר שהאיסור לקרוא את הכתב שתחת התמונה, הוא איסור מסויים שנאמר רק על הכתב, ולא גזרו על עצם התמונה שלא להסתכל בה שמא יבוא לקרוא את הכתב שתחתיה.

וממילא מי שיודע בעצמו שכאשר יסתכל בתמונה לא יקרא את הכתב שתחתיה, אין לו איסור להסתכל בתמונה בשבת.

אמנם עיין בספר "טעמא דקרא" שהביא בסופו הוראות מהחזו"א, וכתב (אות ט"ו) "אסור להסתכל בתמונות בשבת (וכן משמע בשבת קמ"ט א', ודיוקנא עצמה אף בחול כו', משמע דבשבת יש גם איסור שטרי הדיוטות, ועיין שו"ע סימן ש"ז סעיף ט"ו)". מבואר בדבריו שנקט שהאיסור משום שטרי הדיוטות לא נאמר רק על הכתב שתחת התמונה אלא גם על עצם התמונה, שאסור להסתכל בה בשבת, וצ"ע.

יש להסתפק אם האיסור שלא לקרוא כתב שתחת התמונה נאמר דווקא בתמונה התלויה על הקיר, אבל תמונה קטנה שמונחת על השולחן אין בה איסור. או שאין הבדל ביניהם, וכל תמונה באיזה אופן שיהיה אסור לקרוא את הכתב שתחתיה.

דהנה השו"ע כותב בהלכה הזו "כותל או וילון שיש בו צורות וכו' וכותבים זו צורת פלוני וכו', אסור לקרות בו בשבת". הציור שהשו"ע מדבר עליו הוא כותל או וילון, דהיינו תמונה שמצויירת או תלויה על הקיר, וא"כ היה מקום לדקדק שהאיסור נאמר דווקא בתמונה התלויה על הקיר, אבל תמונה שמונחת על השולחן אין איסור.

אבל באמת אין חילוק, והאיסור נאמר בכל סוגי התמונות, דהנה בלשון הגמרא הנוסח הוא "כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת", ולא הוזכר כלל היכן מונחת התמונה, ומבואר בפשיטות שכל כתב שכתוב תחת תמונה אסור לקרוא בו בשבת, ואין הבדל אם התמונה תלויה על הקיר או מונחת על השולחן. ובאמת הדבר פשוט גם מסברא שהגזירה שאסור לקרוא משום שטרי הדיוטות, אין שום סברא לחלק בין התמונות, וכשם שאסור בתמונה התלויה על הקיר כך יש לאסור גם בתמונה שמונחת על השולחן.

וממילא גלויה שיש בה תמונה, ותחתיה כתוב כתב שמבאר את ענין התמונה, אסור לקרוא בו בשבת.

ואם התמונה מודפסת בתוך ספר או חוברת, לכאורה ג"כ אסור לקרוא את הכתב שתחת התמונה, דסוף סוף הכתב הזה הוא כתב שתחת התמונה. ואפילו שהוא נדפס בספר מ"מ הכתב שתחת התמונה אינו חלק מהמאמר שכתוב בספר, אלא הוא נכתב תחת התמונה כדי להסביר מיהי הדמות שבתמונה, וממילא פשוט שדינו ככתב שתחת התמונה ואסור לקרוא בו בשבת. וכן שמעתי למעשה מרבנו, ואמר דבפשוטו אין חילוק בין אם התמונה מודפסת לבדה, או שהיא מודפסת בתוך דברים כתובים, ובכל האופנים נאמר בזה האיסור שלא לקרוא את הכתב שתחת התמונה.

[אמנם יש שהביאו בשם רבנו שכתב שאין בו תוכן וסיפור דברים אלא רק מביא את שם המצולם אין בו איסור זה אם מבין את תוכן התמונה גם בלי הכיתוב.

והוכיחו מרש"י בסוגיא (שבת קמט, א) דנקט חיות משונות וכן בנ"א של מעשים ולא פירש כר"ח וערוך דדיוקן היינו צורת אדם שכתוב תחתיה, דמשמע דס"ל דשם אדם בלבד מותר ודוקא ציור של מעשים שהוא כעין סיפור דברים אסור והיינו מטעמו של המג"א סי' שכג סק"ו דשם בעלמא לא דמי לשט"ה ומותר (ספר איל משולש עמ' סח – טט)].

הגליון מוקדש לעילוי נשמת:

חיים בן יעקב

ע"ה

גליון קע"ב, פ' פנחס. כ"ד

תמוז ה'תשע"ח

רמת - השרון

רבי יעקב אלכסטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

"רצה הקב"ה שיהיה שטח מסוים בעולם שדרכו תהיה ההשפעה של האלוקות"

השולט היה הנשיא של מלך פרס שישב בסוריה, ושלט גם על ארץ ישראל, לא היו מטבעות, היה רק מטבע פרסי, ואם כן לכאורה מה היתה השאלה "האבכה בחודש החמישי", והלא היו משועבדים ממש כפי שהיו קודם לכן, ורק קבלו רשות ממלך פרס לגור בארץ ישראל, ואילו היה רוצה היה שוב מגרשם, ואם כן הגויים שלטו בעם ישראל.

ומה היתה התשובה? "פה אמר ה' צְבֹאֹת צוּם הַרְבִּיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְצוּם הַשְּׁבִיעִי וְצוּם הַתְּשִׁיעִי וְיָהָה לְבֵית יְהוָה לְשֹׁן וּלְשִׁמְקָהּ וּלְמַעְדֵי טוֹבִים"¹, לא רק שאין צום אלא שהוא יום טוב, משום שיש להם את בית המקדש. בני ישראל קבלו רשות לבנות את בית המקדש, זה לא היה קל, שהרי אחשוורוש

ה' על ידי אבלות. והנה הרמב"ן כתב זאת על אבלות של יחידים, שבעה ושלשים, אלא שהאבלות על חורבן הבית היא לא פחות מכך. וכבר מבואר בגמרא שבאבלות על בית המקדש ישנם דברים שהקילו יותר מאבלות דעלמא, אך ישנם דברים שהחמירו באבלות על ביהמ"ק יותר מאבלות דעלמא.

בשנה הראשונה שהוקמה מדינת ישראל לאחר שהסתיימו המלחמות, סיפר לי אדם אחד שבתשעה באב של אותה שנה יצא לו להיות במחנה צבאי, והיו שם דתיים רבים שבכל שנה היו צמים בתשעה באב, ובאותה שנה אמרו שלא צריך לצום, משום שבה' באייר הסתיימה הגלות ויש כבר שלטון של יהודים מעם ישראל ששולטים בארץ ישראל.

ואם כך אין צורך לצום בתשעה באב, שהרי הצום הוא על החורבן, על הגלות, ועכשיו העם הוא עצמאי ויש חוק השבות שכל יהודי יש לו הזכות

לעצמאות. הוא בא לשאול מה היה עליו לעשות, וכמובן שאין כאן שאלה, והשאלה אינה במקומה כלל, שהאמת היא שהגלות לא הסתיימה, ואפילו נניח שהגלות היתה מסתיימת, והיה באמת שלטון אמיתי בארץ ישראל, ובאמת היתה עצמאות אמיתית, (עכשיו אין עצמאות אמיתית, שהלא האמריקאים שולטים בארץ ישראל יותר מאשר ראש הממשלה המקומי) מ"מ אין לזה שייכות לצום.

וכבר נשאלה השאלה לזכריהו הנביא "הַאֲבָכָה בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי" שאלוהו שאלה הפוכה, למרות שכבר בנו את הבית השני, בכל זאת הגלות עדיין לא הסתיימה, והיה מצב שעם ישראל ישב בארץ ישראל והיו משועבדים, היה שעבוד מלכויות. כמו שמבואר בירושלמי שקדושה שניה שקידש עזרא חזקה היא יותר מקדושה שקידש יהושע, שקדושת יהושע היתה על ידי כיבוש, וקדושה שניה אע"פ ששעבוד מלכויות עליהם, בכל זאת חזרה ונתקדשה להם. ובזמן עזרא שבנו את בית המקדש ולא היה להם לא צבא ולא רמטכ"ל לא גנרל, לא היה אף חייל יהודי בארץ ישראל ולא היה מלך יהודי, המלך

האבכה
התעוררות לימי בין המצרים

כתוב בחז"ל משה תיקן להם לישראל ללמוד הלכות החג בחג, וכבר פרשו בזה שהכוונה לא רק על ההלכות של החג אלא אף את הענינים של כל חג וחג. ואם כך ההלכה במועדים שהם מדאורייתא, כן הדבר גם במועדים שתקנו חז"ל וצריך ללמוד את ענינם.

המועד של תשעה באב נזכר כבר בנביאים בספר זכריה "הַאֲבָכָה בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי הַגָּדוֹל כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי זֶה כְּמָה שָׁנִים"² - יש ענין לבכות בחודש החמישי שהוא חודש אב, "הַתְּנִיחַ" - לעשות את החמשה עינויים. כמו שעצם הצום היא מצווה חשובה מאוד, כך יש ענין מיוחד לפרש את הדברים ולעורר את תשומת הלב, זו עבודת ה' מיוחדת.

הרמב"ן בהקדמה לספר תורת האדם (הוא חיבור מיוחד על דיני אבלות, ונקרא תורת האדם על שם האדם שנקרא כך על שם סופו) כתב שההלכות והחוקים שקבעו חז"ל בעניני אבלות הם עבודת ה' גדולה, וכשם שהנחת תפילין היא עבודה שצריכים לעבוד את הקב"ה בתפילין, והתפילה עצמה כל שכן שהיא עבודה גדולה, כך האבלות היא עבודת ה'. והתכלית של עבודה זו היא **להתאונן ולהתבונן**, דהיינו שדרך המהלך של אבלות תבוא ההתבוננות. וכמו שפסק הרמב"ם בהלכותיו שהשמחה במועדים היא עבודה גדולה לאלוקים³, והאריך בזה כמה חמור הוא הענין של השמחה כמאמר הכתוב "פַּתַּח אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֵב פֶּלִי"⁴, שמחת החג, ושמחה של מצוה. כך כתב הרמב"ן שצריך להתבונן ולהגיע לעבודת

כמה טפשים הם אלה שמנהלים וחושבים שהם אפוטרופסים על עם ישראל, חושבים שאם הם יהרגו כמה ערכים בלבנון יצילו את עם ישראל.

עצר את בנייתו, וכתוב שכל ימיו לא המשיכו בכנייה עד שבא דריוש ונתן אישור להמשיך בכנייה, אם כן הפרסיים

הם אלה ששלטו, אלא שהיה בית המקדש, והקריבו את קרבן התמיד, יש לחם הפנים, מגורה וכו', לכן עשאוהו יום טוב. ובאמת אפשר לומר יותר מזה, שודאי לא היה להם צד שיש להם סיבה לצום משום שהם נמצאים בשלטון פרסי ומשועבדים, ואין להם שלטון משלהם, שבכך אין שום סיבה לצום, אלא הספק היה האם בית שני יש לו דין בית המקדש לגבי תשעה באב, שהרי לא חזרה אליו השכינה. כמו שכתוב⁵ שהזקנים שעוד ראו את הבית הראשון בכו בקול גדול, וכתוב שקולות הבכי שלהם גברו על קול תרועות השמחה של הצעירים שלא ראו את בנין הבית הראשון ושמחו מאוד בראותם שיש בית המקדש. אך הזקנים בכו, משום שביחס לבית הראשון נשאר ההסתר פנים, נשאר חורבן, ולכן אע"פ שידעו הם שהצומות הם על חורבן בית המקדש, ואם בנו בית המקדש אין סיבה לצום, בכל זאת יש כאן שאלה שבית המקדש הזה הוא רק בבואה של הבית הראשון, ואם כן שמא צריכים עדין לצום בתשעה באב, חמשה

¹ מגילה ד' ע"א

² זכריה ז', ג'

³ רמב"ם הל' לולב פ"ח הט"ו

⁴ דברים כח, מז

⁵ זכריה ח', י"ט

⁶ עזרא ג', יב

הגי שנתעכב בניית הבית משום שלא היו גותנים תרומות ומעשרות, וכתובה שם תוכחה רבה על חטאים שחטאו, ולבסוף בימי אחשורוש, מרדכי היהודי החזיר את עם ישראל בתשובה, והיתה התעוררות בארץ ישראל, או אז לפתע דריוש המלך הגיע ונתן רשיון לבנות את בית המקדש.

רואים או מכאן, שבנין בית המקדש תלוי בזכויות של עם ישראל, ולא רק בנין בית המקדש אלא כל דבר ודבר תלוי בזכויות של עם ישראל. כמה טפשים הם אלה שמנהלים וחושבים שהם אפוטרופסים על עם ישראל, חושבים שאם הם יהרגו כמה ערכים בלבנון יצילו את עם ישראל. אם יכניסו עוד כמה ילדים לישיבות יצילו הם יותר את עם ישראל, זוהי ההצלה האמיתית.

כבר הזכרנו את דברי ר' וועלוולה מברסק שאמר על הפסוק שכתוב באמורי "וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כְּאִשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים" ופרש"י כמו דבורה שעוקצת ומיד היא מתה, כך כל אמורי שרדף אחרי מי מישראל מיד הוא מת. נשאלת השאלה - אם כך, מדוע הם בכל זאת המשיכו לרדוף והלא ראו הם בחוש שכל מי שרדף מיד מת, אלא התשובה היא שהלא הכל הוא שלא כדרך הטבע, ומה שהגוי הורג יהודי הוא רק משום שכשהקב"ה רוצה להענישו הוא משתמש בגוי, הגוי הוא רק מקל בידי הקב"ה. ואם רצון העליון שהגוי יהרוג יהודי, אזי הגוי הולך אפילו ע"מ לההרג, הגוי שונא את היהודי ומוכן למסור את נפשו על כך.

בגרמניה נהרגו מיליונים במלחמה, רוסיה מכאן ואמריקה מכאן, ובכל זאת הגרמנים קודם שנסוגו מכל עיר ועיר לא שכחו להרוג את היהודים למרות שידעו שהולכים הם לההרג, כאן רואים שזה שלא כדרך הטבע, ואם כן אם המכות הם שלא כדרך הטבע, זה בעצמו הוא גילוי שכינה, ניתן למשש בחוש את יד ה' בכל דבר ודבר. אילו זכינו היינו רואים את יד ה' בניסים דוגמת קריעת ים סוף כמו שכתוב "וירא ישראל את היד הגדולה וכו' ויאמינו בה", עכשיו שלא זכינו אזי ויאמינו בה' על ידי הפורענות שכאה שלא כדרך הטבע.

ואם כן הכל תלוי בכך שאין השכינה במקומה, מיום שחרב בית המקדש השכינה התפזרה, ובמקום שתהיה במקומה שהיא בריכוז אחד גדול, בבית המקדש, מפוזרת היא. וכמו השמש שזורחת, השמש היא אחת ומאירה את העולם כולו, כך בית המקדש מביא אור של אמונה לעולם כולו, אור של קרבת אלוקים. ומאז שחרב בית המקדש, במקום שמש אחת יש לנו נרות קטנים, בכל ישיבה ובכל כולל, בכל מקום שלומדים בו תורה הוא מאיר אור מקומי, אין אור גדול, אין פרוז'קטור אחד שמאיר את העולם כולו, אך יש הרבה אורות מפוזרים. וכמה שיותר נוסף אורות, כזה יתעורר הרצון העליון להחזיר לנו שוב את בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמץ.

ההתבססות של שלטון הקב"ה על כל הבריאה, ומעין כסא הכבוד בשמים יש כסא קטן בירושלים - "וְהָאֲרֶץ הָיְתָה רִגְלִי"¹, יש בית המקדש של מעלה ויש בית המקדש של מטה, וכשזה נמצא וחוטאים, החטא הוא גדול שבעתיים מאשר שחוטאים כאשר נסתלקה השכינה, שאז העונש הוא קטן יותר.

ואם כן התוצאה היא גלות ארוכה וייסורים שעם ישראל עובר, והקב"ה רוצה שנבכה ונצטער על כך, על עשרת הרוגי מלכות, על הריגת הצדיקים, "מזמור לאסף" (תהלים ע"ט) הוא מזמור שנכתב במיוחד על כך, "נִתְּנָה אֶת נְבִלַת עֲבָדֶיךָ מֵאֶקֶל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם בְּשֵׁר הַסִּידִיךְ לְחִיתוֹ אֲרֶץ: שָׁפְכוּ דָמָם כְּמַיִם" וכתב רש"י במסכת קידושין² שיש לתמוה שהלא כל המזמור הזה הוא קינה על החורבן ועל הריגת הצדיקים, ואם כן איך יתכן לקרוא לזה "מזמור לאסף", ומבואר בגמרא שם על אבדימי בריה דר' אבנה שבזכות כיבוד אב שקיים ועמד עם הכוס על יד אביו והמתין כאשר ראה שאביו מנמנם, עד שהתעורר, הוא זכה לפרש את המזמור הזה. שבכך שהקב"ה החריב את בית המקדש, הוא בעצם הציל את עם ישראל, ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים, ואחרת היה גרוע יותר. נמצא שהאבנים הם כפרה על עם ישראל, ולכן כתוב "מזמור" שהיה כאן חסד שהקב"ה כילה את ביתו ובכך הציל את עם ישראל.

אלא שיש נקודה שצריכה ביאור, במזמור לאסף כתוב "לְמַה יֵאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵיךְ אֶלְקֵיהֶם" אומרים אנו שלא פחות מאשר כואב לנו על כך שהורגים אותנו, יותר כואב לנו על כך שהגויים שואלים היכן הקב"ה, הגויים יודעים שהקב"ה אוהב את ישראל, וא"כ שואלים הם היכן הוא. "וְהִשָּׁב לְשִׁבְעֵינֵינוּ שְׁבַעֲתֵים אֶל חֵיקֵם תִּרְפָּתֶם אֲשֶׁר תִּרְפּוּף ה'" מבקשים אנו נקמה שבעתיים על החרפה הזאת שחרפו את ה'. אנו משתדלים ומבקשים, היות ויש לנו אהבת ה', וכבוד ה' נתמעט על ידי הגויים הללו, מבקשים אנו שינקום בהם בכדי שיהיה קידוש השם תמורת החילול השם.

וכבר כתוב בספר יחזקאל שהקב"ה כועס על עם ישראל בכך שהם גרמו חילול השם, "וַיִּהְיֶה אֶת שְׁמֵי קִדְשֵׁי בְּאֵמֵר לָהֶם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמְאָרְצוֹ יֵצְאוּ" - הגויים אומרים זה עם ה' והם גלו מארצו, וכי בעל הבית אינו יכול להגן על עצמו? ויוצא מכך חילול השם, וישראל גרמו לכך בחטאייהם, ועל כך אומר הקב"ה שיעניש את עם ישראל. וזהו שאמר ותחללו את שמי בגויים, שעל ידי שחטאו וגלו מארצם בעוונם נמצא שמו של הקב"ה מתחלל בגויים, ועלינו לתקן את החילול השם שנגרם מכך.

בית המקדש השני שנפסקה בנייתו, היה זה בחטאם של ישראל. אמנם כלפי חוץ נראה היה שהכתיים הסיתו, חשבו שדוחקים את רגליהם וכתבו מכתבי שטנה. אך האמת היא, שהיו נשים נכרות בארץ ישראל, וכתוב בספר

דברים חסרו בבית השני כפי שזמנו חז"ל³, לא ירדה אש מן השמים, וחסרו הארון והשכינה.

בית המקדש ענינו הוא שרצה הקב"ה שעם ישראל יגיע לתכלית שלכך נוצרנו ולכך נבראנו, שיהיו בעם ישראל כהנים, לויים וישראלים, וכך גם ברא הקב"ה את ימות השנה שיהיו באופן שיהיה בכל שבעה ימים שבת, שהוא יום מקודש מכל הימים, יום של התעוררות רוחנית, כדי שבשבת תתפשט הקדושה. האדם הוא חומרי, ועסוק בכל מילי דעלמא לפרנסתו, ברא הקב"ה שיהיה יום אחד מעין עולם הבא שבוים הזה שולטת יותר הרוחניות. וכאשר אדם לומד תורה ביום השבת כתוב בספרים הקדמונים, וכן היה המשגיח ר' אבא זצ"ל תמיד חוזר ומזכיר זאת, שהלימוד של שבת חבל מאוד להפסידו, כי הלימוד של שבת מסוגל הוא מאוד לחידוש. ובאמת הוא בדוק ומנוסה שכאשר לומדים ביום השבת המעיין נפתח ומתחדשים חידושי תורה, ואחרי השיחה אמר אחי ר' גרשון שלמד עם החברותא בספר "קצות החושן" הנה רואים אנו בחוש שכאשר לומדים בשבת מבינים טוב יותר ומחדשים יותר.

הגאון ר' נפתלי אמסטרדם הייתה לו קביעות בשבת ללמוד בספר קצות החושן, וכבר הפליג ר' ישראל מסלנט בגודל מעלת הלימוד בספר קצות החושן שעוסק בחידושים וברורים. ואם כן שבת הוא יום רוחני יותר משאר הימים. כך רצה הקב"ה שיהיה שטח מסוים בעולם שדרכו תהיה ההשפעה של האלוקות, ותהיה קירבת אלוקים דרך המקום הזה, ובמקום הזה יראו בחוש את העשרה ניסים שנעשו, מקום שהטבע של העולם הזה לא שולט בו, כך ביאר זאת בספר החינוך. וכשבית המקדש קיים, מגיע האדם בהרגש של קרבת אלוקים שכאשר הוא בא אל בית המקדש הוא חש שהוא כביכול נפגש עם השכינה בעצמה. "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך" דרשו חז"ל יראה יראה, הוא נפגש עם השכינה והשכינה נפגשת עמו, וזה מפגש כל כך צמוד עם השכינה, וזה קיים אך ורק בבית המקדש.

ובעוונותינו נתגבר יצר הרע וחטאו ישראל, קשה לנו לרדת לעומק במה ואיך הם חטאו, הם היו אנשים גדולים, ואפילו בימי בית שני, היה להם אמונה חזקה, היה להם קרבת אלוקים בחוש, אלא שהיצרים היו יותר חזקים, וכאן עשה הקב"ה סילוק שכינה, ללמדו כמה אומללים הם כשאבא לא נמצא ביניהם, אולי יבקשו רחמים שיחזור. ועוד דבר כשהשכינה נמצאת יש אפשרות לעבוד בבית המקדש, ובאמת הלא השכינה נמצאת בכל העולם, אלא שכתוב "השמים כסאי והארץ הודם רגלי", כסא הכבוד, כסא הוא ביטוי לשלטון,

¹ ישעיה סו, א'

² קידושין ל"א ע"ב

³ יחזקאל לו, ח'

⁴ יומא כ"א ע"ב

דברי אמת

מאמרי היוזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 94 ■ פנחס

ערך החיים

העליון. אלא שכל עילויים הוא מחמת מה שזרענו בעוה"ז, אבל אין בידם האפשרות לזריעה נוספת, בעוד שבעולם התחתון אפשר להמשיך לזרוע.

וכפי שהגדיר הגרא"א דסלר זצ"ל, שהעולם הזה הוא **עולם הזריעה**, בעוד שהעולם העליון הוא **עולם הצמיחה**, ומה שלא מונח בזריעה בעולם הזה, אינו יכול לצמוח בעולם הבא.

עובדה מהגרא"מ ש"ך, לאחר הלוויית החזו"א

מספרים על ראש הישיבה הגרא"מ ש"ך זצ"ל, שכאשר שב מהלוויית החזו"א זללה"ה, ראוהו נכנס להיכל ישיבת פוניבז' ושב במרץ רב לתלמודו, כשהוא מסביר: אמנם מה אנו ומה ערכנו לעומת גדלותו העצומה של החזו"א, סו"ס החזו"א היה ארי, ואנחנו מה... אך עכשיו יש לנו מעלה שאין לחזו"א: אנחנו חיים ויכולים להמשיך לפעול עוד ועוד, בעוד שהחזו"א כבר אינו יכול. וכבר אמר החכם מכל אדם (קהלת ט' ד') "כי לכלב החי הוא טוב מן העצומה של החזו"א, סו"ס החזו"א היה ארי, ואנחנו מה... אך עכשיו יש לנו מעלה שאין לחזו"א: אנחנו חיים ויכולים להמשיך לפעול עוד ועוד, בעוד שהחזו"א כבר אינו יכול. וכבר אמר החכם מכל אדם (קהלת ט' ד') "כי לכלב החי הוא טוב מן האריה המת", ואת המעלה הזאת אני מזדרז לנצל..."

דברי ר' אליהו לאפיאן לר' שלום שבדרון

הגר"ש שבדרון זצ"ל סיפר, שפעם נכנס למורנו הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, ותינה בפניו את צערנו על מצבו הרוחני הירוד. לאחר שסיים ר' שלום את דבריו, אחז ר' אלי' בזקנו ואמר לו רק משפט אחד: "ר' שלום, ר' שלום, אילו היה לי זקן שחור כמוך...!", ולא הוסיף עוד דבר. "למרות שלא הוסיף דבר, הבנתי היטב את כונתו", אמר ר' שלום, "אדם צעיר, יהא במצב אשר יהא, צריך להיות מאושר! הרי יש לו את הכוחות ואת האפשרויות לתקן את דרכיו, ומה מקום יש ליאוש?!"

עיקר מאמצי של היצר הרע לפתות את האדם לעבור על לאוים

המטמא את האדם ומטמטם את ליבו, בעוד שכשנמנע מלקיים מצווה, אין בזה כ"כ הוספת טומאה על האדם. לפיכך, היצר הרע משקיע את עיקר המאמצים לפתות לעבור על לאוין, על מנת שתתגבר באדם רוח הטומאה וטמטום הלב, ועי"ז הוא נופל בידו.

ומוסיף ר' איצל, שטמטום הלב שנוצר ע"י העבירה, הוא הגורם לכך שאדם לא נמנע מלהמשיך ולעשות עבירות למרות שבשכלו הוא יודע שצפוי לעונש כבד על העבירות.

ברם, זה לעומת זה עשה האלוקים, וכנגד הטמטום שנוצר ע"י העבירה, נתן הקב"ה מצוות שיקדשו את האדם ויעקרו את הטמטום והטומאה שנוצרו מהעבירה.

אך, אומר ר' איצל, כדי שהמצוות יקדשו את האדם בקדושה הנאותה, צריך שני תנאים: שהמצוות לא יהיו בבחינה של מצוות אנשים מלומדה, ושהמצוות יקוימו בכל פרטיהם ודקדוקיהם.

ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם (פרק כט, א).

יום זה (אחד לחדש השביעי) שהוא ראש השנה, נבחר כידוע להיות יום הדין שבו נכתב גזר דינם של כל הברואים, מי לטוב ומי למוטב. הר"ן (על מס' ר"ה ט"ז) מביא פסיקתא שמבארת את הטעם שראש השנה נבחר להיות יום הדין.

ז"ל הפסיקתא: "באחד בתשרי נברא האדם... בשעה השמינית הכניסו לגן עדן, בתשיעית נצטווה לא לאכול מעץ הדעת, בעשירית סרח, באחת עשרה נידון, בשתיים עשרה יצא בדימוס (יצא בגזירת חסד). א"ל הקב"ה, זה סימן לבניך, כשם שעמדת לפני ביום זה ויצאת בדימוס, כך עתידים בניך להיות עומדים לפני בדין ביום זה ויוצאין בדימוס".

מבואר בפסיקתא, שראש השנה נבחר להיות יום הדין, משום שביום זה אדם הראשון עמד לדין ויצא בגזירת חסד, וזה סימן גם לבניו, שייצאו מדין ראש השנה בגזירת חסד.

ודברי ה'פסיקתא' תמוהים לכאורה, וכי אדם הראשון נידון בגזירת חסד? הרי הקב"ה גירש אותו מגן עדן וגזר מיתה עליו ועל כל צאצאיו ושבזיעת אפו יאכל לחם, ומדוע מוגדר גזר דינו של אדם הראשון כגזירת חסד?

אך הביאור בזה: אמת שנגזר על אדם הראשון עונשים כבדים, אך כל זה אינו שקול כנגד העובדה, שהקב"ה גזר את דינו לחיים. אדם חי יכול להמשיך לפעול! הוא יכול לקיים עוד מצווה ועוד מצווה, ולהגדיל ללא הרף את חלקו לעוה"ב. לעומת זאת, אם הקב"ה היה דן אותו למיתה בעוון אכילת עץ הדעת, הוא היה מאבד את האפשרות לפעול!

וכבר דרשו חז"ל (קידושין פ'): "מה יתאונן אדם חי - דיו שנתת לו חיים".

והנה, הן אמת שהצדיקים ממשיכים להתעלות עילוי אחר עילוי גם בעולם

ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם... יום תרועה יהיה לכם (פרק כט, א).

על הפסוק בתהילים (פא) "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו", אומר המדרש רבה שם: "חדשו מעשיכם, שפרו מעשיכם". והיינו שדוד המלך פונה אלינו שנחדש ('חודש' - לשון חידוש) ונשפר ('שופר' - לשון שיפור) את מעשינו, בראש השנה.

מבאר הגר"י בלזר זצ"ל, בספר 'כוכבי אור' (מאמר 'חדשו מעשיכם'), שהקריאה לחידוש ושיפור המעשים היא בבחינת עצה טובה שנתנה לנו התורה ליום הדין, כדי להתגבר באמצעותה על הטומאה והטמטום שנוצרו ע"י העבירות.

וביאור הדברים, שהנה אנו רואים בחוש, שאדם נכשל בעברות של לא תעשה, יותר מאשר בהימנעות מקיום מצוות עשה.

והסיבה לכך, כי כאשר האדם עושה עבירה, נוצר עי"ז כח טומאה

על כל הפרטים והדקדוקים, יביא להתגברות כח הקדושה על הטומאה וטמטום הלב, ועי"ז נזכה לחזור ולהיות יראי אלוקים העולים במעלות העבודה כרצון השי"ת.

(לעבדך באמת)

ומעתה, זהו שאמרה תורה, 'חדשו מעשיכם' - דהיינו, שהמצוות יהיו כחדשים בעינינו, ולא כמצוות אנשים מלומדה. וכן, 'שפרו מעשיכם' - שנדקדק לקיים את המצוות כהלכתן, לכל פרטיהם ודקדוקיהם, וזה יהיה עצה טובה ליום הדין. כי קיום המצוות בכונה הראויה ובהקפדה

מעשה רב מרבנו הגדול זצוק"ל - ציפייה לישועה

כל חייו קיים המשגיח זצ"ל את מה ששואלים את האדם לאחר פטירתו, ציפית לישועה? והיה מדבר הרבה על 'אחכה לו בכל יום שיבוא'. אחת מן החברות של המשגיח סיפר, שבגמר הלימוד המשגיח היה אומר: מחר נלמד בעזרת ה' - אם לא יבוא המשיח... בפתח חדר הספרים תלה המשגיח שרטוט של בית המקדש, וכשהפצתו בו לדעת מדוע תלה זאת? אמר לי: שזה מזכיר לו תמיד את בית המקדש (וגם מישהו נתן לו זאת במתנה ותלה זאת בכדי לשמחו...).

זכורני לפני כמה שנים בשעת סעודת שבת המשגיח התנמנם קמעה לכמה דקות, ולפתע מתוך שינה אמר בקול נסער 'פתאום יבוא', והתעורר. שאלתי אותו מה זה 'פתאום יבוא' שסבא אמר? ואמר לי להביא מקראות גדולות על חומש בראשית, והראה לי את הספורנו, ואלו הם דבריו: "וירצו מן הבור" (בראשית מ"א - י"ד), "כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע, כאמרו כי קרובה ישועתי לבוא... וכך היה ענין מצרים כאמרו כי גרשו ממצרים, כמאמרם ז"ל שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם, וכך אמר לעשות לעתיד, כאמרו ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים". וכך הוא חזר בהתרגשות גדולה כמה פעמים: פתאום יבוא!

אמר לי שכשמתין לדבר מה, הוא מתעורר להמתין לאליהו הנביא. גם כשפגש נכד או תלמיד אשר שמו אליהו, היה אומר: שמך מזכיר לי לצפות לאליהו... פעם המשגיח נכנס לחדר הילדים בבית בתו. שאלו הנכדים - האם סבא צריך משהו? ענה המשגיח: כן, שהמשיח יבוא... ושפלוני (נוכח בחדר) יתארס...

במוצאי שבתות - זמן שממתנינים במיוחד לאליהו הנביא, היה מעורר שאנו מצפים לישועה, ושרואים איך שעם ישראל חוזר בתשובה, וזה כנראה לקראת ביאת המשיח. כמה וכמה פעמים סיפר ששר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א מרבה לומר שהמשיח כבר בפתח. והיה שואל במתק לשונו - האם גם אנחנו צריכים לחזור בתשובה? כן - גם לנו יש במה לחזור בתשובה... וסיפר שר' אלי' לופיאן זצ"ל היה אומר לבחורים: עוד מעט משיח יבוא ומסתמא הוא ירצה לדבר עמכם, תכינו עצמכם מה לדבר עם המשיח...

המשגיח היה אומר שלא מספיק לדבר על ציפיה לישועה - צריכים להבין מה מצפה לנו בבוא הגואל, ואז באמת נשתוקק ונצפה... והיה מצטט את דברי הרמח"ל במאמר העיקרים שמתאר את מה שיהיה בימות המשיח, והמשגיח סבר שכל בן תורה צריך לדעת את דבריו.

ז"ל הרמח"ל: 'והנה בזמנו יתקנו ישראל תקון גדול וכל הבריאה אחריהם, ירבה הטוב בכל הצדדין ויסור הרע לגמרי, בין במה שנוגע לנפש ובין מה שנוגע לגוף, דהינו לב האבן יעשה לב בשר, והוא שתגבר בבני האדם הנטיה לטובות, ובאפן שלא ימשכו אחר החומר כלל, אלא ינטו תמיד לעבודה ולתורה ויתגברו בה. וכנגד זה תרבה השלוח והרוחה ולא ימצאו נזקים ולא הפסדים כלל, והוא מה שהבטיחו הנביאים: לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו'.

ולא יהיה סכלות בעולם אלא כל הלבבות יהיו מלאי חכמה, ורוח הקדש יהיה שפוך על כל בשר, באפן שיזכו לו הכול בלי קושי כלל, והוא מה שאמר הנביא: אשפך רוחי על כל בשר וגו'. והנה ישמחו ויעלצו ברב הטובה והם מדבקים בבורא ית' ועובדים לפניו עבודה שלמה, ועל ידי זה יהיו מתעלים והולכים עליו על עליו עד שיגיעו למה שצריך שיגיעו לו לעבור ממונו אל מצב הנצחיות בחידוש העולם.'

עי"ש עוד בהמשך דבריו שגם באומות העולם יהיה בירור ואותם שיזכו להנצל יכירו באמת וישתעבדו לישראל וכל העולם ימשך אחר עבודת הבורא ית' וביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

נפשו גחלים תלהט

גלין 192 פנחס תשע"ח

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מננים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

המאמר הראשון לא נדפס בספרי רבינו והוא תעתיק של שיחה הנמצאת במאגר קול הלשון. אנו מביאים שוב מכתב יסודי מרבינו אודות ימים אלו.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

בין המיצרים - זמן השתוקקות

ב' כחות באדם - כח המדמה והשכל

עיקר עבודת ימים אלו, ימי בין המיצרים, הוא להשתוקק למה שחסרנו. ננסה להכנס לנקודה זאת ותחילה נכנס לסוגיא אשר תשמש בהמשך הדברים ומלבד זאת יכולה לשמש לכל דרכי החיים.

בשיר היחוד שאומרים בליל יוה"כ [שהתחבר ע"י אחד הראשונים] אומרים מ"שנהיה כל אתה בכל". היינו שלמרות שיש מציאות שנעשתה "נהיה כל", לא נעשה שינוי מיחידותו. עדיין כל פרט ופרט אתה מנהיגו. יש כאן הערה שיש לתת עליה את הדעת. לא קושיא חלילה רק לברר את הענין. מצד אחד אומרים ש"נעשה הכל אתה בכל". נמצא שאין פרט שאין הוא נמצא בו, אבל מאידך גיסא מורגש מרחק עצום בינינו לבינו. והדברים נראים כתרתי דסתרי. זה נוגע להגדרת מהות הנסיונות וכיצד לעבור אותן.

יש בבריאה ב' כחות. כח השכל שהוא מסוגל להבחין מה זה אמת - מה זה מציאות ומה אינו מציאות. ויש כח נוסף - כח המדמה. זהו שח שאין ביכולתו לעמוד על האמת, זהו כח שכל ענינו לתפוס את השטחיות הנראית לחושים וכך להגדיר את שלפניו. כליו של כח המדמה הם החושים. שמיעה ראייה מישוש. מה שחושים אלו מביאים אליו זו המציאות הנתפסת בכח המדמה. והראיה שזו מציאות שהרי החוש מעיד על כך !!! זהו הפירוש אכן אתה קל מסתתר. מדוע "מסתתר" כי תפיסת החוש מסתירה את המציאות האמיתית. לעומתו כח השכל המבחין בין אמת לשקר יכול לשבור את מחיצות המציאות החושית ולהבחין במציאות האמיתית אותה אי אפשר להמחיש לחושים.

זה הפתרון לתרתי דסתרי דלעיל. אין כאן סתירה. רק נמסרה לכח המדמה יכולת להבחין במציאות רק כפי שמראים החושים וכלפי זה אכן אתה קל מסתתר. אבל בכח השכל יכולים לדעת את המציאות האמיתית שעדיין "אתה בכל".

נוסיף בזה עוד נקודה.

הבאנו בעבר את דברי הגר"א על מטבע התפילה "טוב יצר כבוד לשמו". שהטובה הגדולה שיותר שעשה הבורא עם הנבראים שחידש מהלך של "כבוד" היינו שרוצה להתכבד מהם. ובזה יצאו מאפסיותם [א.ה. היינו שהנבראים חסרי כל מציאות לעומת כללות הבריאה והם כאפס ממש] ויזכו לכל הנועם והזיו לעתיד לבוא. וזה נוגע לענינו שממילא כל פרט בבריאה מיצג את הכבוד הנרצה ממנה. ובזה שהאדם מגלה נקודת כבוד זו, מתגלה ש"אתה בכל". אבל מצד החושים כמובן שאין אפשרות לזהות נקודת הכבוד שיש בכל דבר ודבר. נמחיש הדברים בב' משלים ואח"כ נבוא לנמשל.

נדמיין מי שמעולם לא ראה ים. הפעם הראשונה שרואה ים בחייו הוא על ים סוף בזמן בקיעתו. כיצד נתפס אצלו ציור זה בכח המדמה [שקולט לפי החושים בלבד]? כיון שמעולם לא ראה ים בצורה אחרת לכן אין לו שום הכחשה למה שחושי קולטים, וממילא הוא מחליט בהחלט שכך נראה ים, ב' חומות ניצבות ובאמצע יבשה. אבל מי שכבר ראה ים בצורה אחרת נתפסת אצלו סתירה בין מה שהורגל לבין מה שרואה על ים סוף, כי מה שהחוש מראה לו כעת נסתר מכל מה שמורגל

לראות. הביאור בזה שמי שראה פעם אחת ים בצורה רגילה כבר נתפס החוש על זה וממילא נתפס אצלו המראה הסותר כ"נס", כיצאה מהכלל. ולכן לא מעלה על הדעת שיכול להיות אחרת. אבל מי שלא ראה הציור הרגיל אין אצלו שום פלא במחזה זה.

נמחיש זה בעוד משל. לפני דורות היו אמנים שהיו בקיאים לצייר על בדים עצומים תמונות שנראות ממש מוחשיות. כמו צילומים שיש בימינו. כל מי שהיה מביט בתמונה מרחוק היה בטוח שיש כאן יער וחיות טרף, ממש מקום סכנה. אבל אם היה מתקרב לציור הופתע לגלות שאין כאן אלא ציור בעלמא.

נסיונות החיים - מאבק כח השכל בכח המדמה

הבעיה שלנו בנוגע לתפיסת בורא ית' היא שמאז שפתחנו את עינינו ראינו עולם והורגלנו לחשוב כסדר לפי מה שקלטו חושינו. החוש מראה לנו ציור, אבל זו רק תפיסה שטחית של המציאות. ולא ידענו שזהו רק ציור בעלמא אלא עבורנו זו המציאות. מה שיש בורא מתחת למציאות זה חידוש אצלו כציור מי שנקלע לים בפעם הראשונה בזמן שנבקע. זו המציאות וצריך להתחשב איתה ואיתה צריכים להסתדר. אבל מי שעבד על עצמו בבגרותו וגבר על המבט השטחי שרכש בילדותו יכול לראות מציאות אחרת. מציאות של כבוד שמים שנמצא בכל דבר. השכל משבר את מחיצת כח המדמה.

בזה נבין את נסיונות החיים. הנסיונות לא יכולים לעכב באמת את רצונו ית'. אלא הם רק ציורים שכח המדמה מציג בפנינו כמציאות ממש ומסתיר את המציאות האמיתית שמסתתרת מאחריהן. ואין אלא כותל מנייר.

זהו כלל ברוב הנסיונות. הכח המדמה צועק שהמבט השטחי "אין עוד מלבדו" אבל השכל כשהוא בריא צריך למשמש ולפשפש שאין כאן אלא כותל שמסתיר מאחוריו את הפנים, את ה"אתה בכל".

מבט התורה מבט השכל היפך מבט הדמיון

אמרנו ש"טוב יצר כבוד לשמו". נוסף בזה עוד מילה. אמרו חז"ל שאין כבוד אלא תורה. מה פירוש דבריהם. המציאות האמיתית היא רק מה שהתורה קובעת. זוהי פנימיות הבריאה. אסתכל באורייתא וברא עלמא. כח המדמה לא נותן לראות את מבט התורה על הבריאה.

נבין בזה מה שאמרו חז"ל שכפה עליהם הר כגיגית. הגם שמכאן מודעא רבא לאורייתא, אבל יש לדעת שיש בזה עוד ביאור. כביכול ישראל נאנסו על קבלת התורה. ובאונס "לא יכול לשלחה כל ימיו" ואם שילח ב"עמוד והחזר קאי". נבין מה ההכרח שהיה כאן. במתן תורה הקב"ה פתח את כל פנימיות הבריאה [שהיא כאמור לעיל התורה] וחשף איך שאין שום

של תורה יתגלה הרום גבהי מרומים, היינו התורה שהיא כפי בחינתה למעלה בחינת שעשועים.
אם היינו זוכים ללוחות אלו, היתה לנו תפיסה אחרת לגמרי בלימוד התורה. היינו זוכים לראות את כל הפנימיות של הבריאה בלימודה כי כך היה טבעה. את זה איבדנו בעגל.

מה איבדנו ב"ז תמוז

בי"ז בתמוז נבקעה העיר בבית שני. בזה נפתחים ימי בין המיצרים.

כאן היא תחילת גלות אדום שבה אנו שרויים.

אחרי כל מה שנתבאר לעיל עדיין לא ירדנו להבין מה איבדנו בשבירת הלוחות. כדי שנבין משל למה שנאבד מאיתנו בלחות הראשונים [שהיה בי"ז בתמוז] נראה כמה נאבד מאיתנו בגלות אדום. בגלות אדום התורה יורדת מדור לדור כידוע דברי הגר"א בזה [הובא כמה פעמים]. קל לנו להבין איבוד התורה הזה. אין זה אלא דוגמא למה שאירע בי"ז תמוז. כשיגיע הזמן ש"הכתב" יחזור ללוחות אז יתבטל הי"ז תמוז שלנו.

מהו הכתב שצריך לחזור? "השעשועים" שמזכרו לעיל. היינו שבעסק התורה תמצא הבהירות על מציאותו ית'. כל מה שאמרנו נמצא קיצור נמרץ בגר"א אדרת אליהו על חבוק פ"א עי"ש.

עבודתנו להכין בית קבול

ואף שאין לנו שייכות לדברי תורה אלו [א.ה. הנקראים שעשועים]. מ"מ עבודתנו היא ליצור השתוקקות לכך. זהו הבית קיבול שיאפשר חזרת תורה זו. רק מי שאיבד דבר משתוקק למצוא אותו. מי שמרגיש שאיבד משהו ביום י"ז תמוז נפתחת אצלו תקופה של השתוקקות. אמר אחד מבעלי העבודה בדרך מליצה על הפסוק כל רודפיה השיגוה בין המיצרים. כל שרודף את הקב"ה ימצא השגה זו בימי בין המיצרים. והוסיף על זה משל. מלך שנמצא בארמון קשה לפגוש אותו כי יש סדרים אך כאשר אינו בארמונו אין סדרים וניתן לפגוש בו ביתר קלות. זו כונת דברינו כאן.

מציאות אחרת בבריאה [ולא כפי שראו לפני כן לפי כח המדמה – כח החושים]. כשראו את הבריאה במבט זה ראו כפשוטו שאין עוד מלבדו. וממילא אי אפשר לסטות מרצונו כמלוא נימה. וכמ"ש בעבור תהיה יראת ועל פניכם לבלתי תחטאו. היינו שעשה אותם יראים. כיצד. כשפתח את המבט על הבריאה לפי האמת. ולכן היתה התגובה רכישת יראת שמים. במצב כזה לא שייך לחטוא. זו הכפיה שהיתה כאן. וממילא לא יכול לשלחה כל ימיו, היינו שנהינו דבוקים בו בעצם כי ראינו במראה הנבואה את הבחינה הזו והיא נחקקה עמוק בנפשנו.

זהו גם ביאור מה שאמר חז"ל שבמעמד הר סיני היו רואים את הנשמע ורואים את נראה. זהו דבר שאינו מתאים לחושים. כיצד רואים את הנשמע, אין דבר כזה לפי מהלך החושים. התשובה פשוטה שכאן "פוצץ את כח המדמה". המבוקש היה שאחרי שראו את הפנימיות של הבריאה מבקש מאיתנו מהיום והלאה לראות הכל כפי הפנים. שהרי כבר ראינו פעם אחת את האמת הזו. משמע שנחקקה בנו ומסוגלים אנו לכך.

גדר הלוחות הראשונים

מהו גדר הלוחות הראשונות שנאבדו מאיתנו בחטא העגל. על לוחות אלו נאמר [כי תשא] והלחת מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלחת. בפשוטו היינו אומרים שהקב"ה הוא שחקק אותם וכן מפרש רש"י בפירוש הראשון אך בפירושו השני כתב "דבר אחר כאדם האומר לחבירו כל עסקי של פלוני במלאכת פלונית, כך כל שעשועי של הקדוש ברוך הוא בתורה": ויש להבין מה מקור דבריו ומה ההכרח לפרש כן. התשובה היא שהתורה ברום גבהי מרומים לפני שירדה לעולמנו היא מש"כ במשלי [פ"ח ל'] וְאֵיךָ אֶצְלוֹ אֲמוֹן וְאֵיךָ שֵׁשְׁעִים יוֹם יוֹם מְשַׁקֵּת לְפָנָיו בְּכָל עֵת. ואומרים חז"ל שהמדובר לפני בריאת העולם שרק התורה נמצאת שם והיא שעשועי של הקב"ה. בהר סיני התגלה זה. למרות שהתורה ירדה למטה נשארה היא כפי שהיא אצלו – בחינת שעשועי.

בשלב הראשון היה מתן תורה שהתגלה שאין כלל מוחש כנ"ל, רק פנימיות הבריאה היא המציאות. אבל מנין לנו שמציאות זו יכולה לרדת למטה בקביעות. לכך בא מתן הלוחות שבכל עסק

עבודת ימי בין המיצרים [נכתב במלחמת לבנון השנייה תמוז תשס"ז לחברי כולל וולוז'ין בני ברק- אגרות דעת קפ"ה]

עיקרם של ימי בין המיצרים, הימים שהביאו לחורבן בית מקדשנו הם ימי חשבון לאדם ללמוד מהם מהו הפסד עבירה. אמנם מבט זה שייך ביותר אל מי שמכיר תועלת קיום המקדש וענין בנין עולמו הפרטי, ישיבתנו באבלות בט' באב היא עדות חיה על הרגשת המיתה הרוחנית שהתחוללה בקומתנו כי אין אבלות בלא מיתה ועפ"ז נחפש דרכים איך לנצל רגשי הצרה הזו לדחף לעליה רוחנית כדי להתקרב במידה מסוימת בעולמנו הפרטי אל כיוון החיים, היינו יותר דבקות בתורה.

.... חובתנו בימים הללו להתקרב בחזרה לבוראנו בכלל, ובפרט להנהגות שמובילות לתיקון האדישות שנקבעה בלבבינו בעיני חורבן המקדש. במג"א שהובא במ"ב בהלכות ט"ב כתוב שיש ענין גדול להתאונן אחר הצהרים על אבדן בית מקדשנו והליכת השכינה בגלות יעו"ש. והגם שלערכנו הם רעיונות נשגבים מ"מ יכולים אנו להתקרב קצת* באופן מעשי להראות עכ"פ רצוננו להיות נושאים בעול כביכול עמו ית"ש על חורבן מקדשו.

אבל לסגור את העיניים אינה עצה ומן השמים ח"ו יוחמר המצב ולא יניחו לנו להשאיר באדישות כי אסון נורא הוא לנו. וכשמכיר האב בשינת הבן ושזהו אסון לבן, אסון בל יתואר, אז יעשה האב כל המאמצים שלא לאפשר לבנו לישון. ומכיון שטוב בעיני הבן להשאיר אדיש ולישון כי חושב שע"ז מסתלק מהבעיה, ולכן מסתכל על הנהגת אביו כמנהיג באכזריות. אך כיון שהאב מכיר אמיתת הצרה לא יפסיק לעשות כל מאמצים שלא יגיע לאבדון ח"ו ואצל הבן נשאר האב בגדר "אכן אתה קל מסתתר". אבל כשהבן מכיר שהאב יודע מה באמת טוב בשבילו אז ישען הבן על אביו שבשמים ואכן אז האב יאר פניו אליו ממש ותפקיע רחמנות האב את ההסתרה ואז ליהודים היתה אורה. איני אומר קבלו דעתי כי לא בשורת גדולים שדור אני נמצא ורק אח לצרה יולד ובזה אני מביע דעתי אילו היה אפשר לתקן ככולל בימים אלו שיבואו בדייקנות יותר להתחלת הסדר השני ויקדישו עשר דקות לפני או אחרי הסדר להגיד בציבור פסוק בפסוק מפרקי התהילים הנאמרים בתיקון חצות או מהפיוטים דשם. ויכולה היא להגן עלינו בהיותנו מצירים בצרתו ית"ש ותצא בת קול ותאמר נחמו נחמו עמי יאמר א-לקיכם.

בן החבורה האוהב אתכם ומיצר בצרתכם ישראל אלי' ויינטרויב

* שאלו את רבינו האם יש ענין לומר תיקון חצות בכל יום והשיב שמכיון שאינו אלא תוספת אם אינו נאמר עם הרגשה אינו חיוב [ושאלו שהרי בשו"ת רב פעלים לבן איש חי (ח"א סי' א') משיב למי שטען שלא לומר תיקון"ח מבלי כוונה שיש לאמרו אף בלא הרגשה וביסס דבריו על דברי מוהר"ח בנפש החיים בפ"ה בפרקים שאחרי שער ג' שהעיקר המעשה אף בלא כוונה. ורבינו סבר שזה נאמר דווקא במה שהוא חובה. ונהרא נהרא פשטיה]. אך מכיון שהובא לדינא במ"ב לומר בכל יום והרי ההרגשה חסרה מציע רבינו דרך לשתף הרגשה השייכת גם לנו עכ"פ.

פנינים משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת פנחס תשע"ח -

או למוסף, יתפלל מוסף, דמנחה איתא בתשלומין בלילה, משא"כ מוסף ליתא בתשלומין.

והקשה בדגול מרבבה (שם), וכך הקשה בצ"ח ברכות כ"ו א' ד"ה ודע) דהרי איתא בירושלמי הנ"ל שיתפלל מנחה.

ותירץ הגרע"א (גליון שם) דהירושלמי איירי בגוונא דאינו יכול להשלים המנחה, כגון שהיה מזיד עד עתה, ואם נאמר לו להתפלל מוסף הוה ליה מזיד מתחילה ועד סוף, ואם כן בכהאי גוונא הדרין לדינא דמנחה עדיף מכיון דתדיר.

ב. יתפלל בבין השמשות ויתנה

לכאורה יש לשאול, דהא איירי הכא באופן שיכול להתפלל מוסף עד השקיעה, אבל בבין השמשות לא שייך להתפלל מוסף דהוה ספק לילה.

ואם כן אמאי להירושלמי יתפלל מנחה, הא יכול להתפלל מנחה בבין השמשות, וכך לקיים שניהם מספק, כד נימא דבבין השמשות אפשר להתפלל מנחה ולהתנות דאם כל זמן התפילה יממא יהא מנחה, אבל אם יש בו מן הלילה, יהא מעריב, ואחר כך במעריב יתנה להיפך, שאם התפילה הראשונה היה מנחה אם כן עכשיו יהא מעריב, ואם הראשונה היה מעריב אם כן עכשיו יהא לנדבה. נאו באופן שיכול להשלים שיהא לתשלומי מנחה]. נמצא דמספק התפלל מנחה. [וכעין זה כתב בביאור הלכה ריש סי' רל"ג בשם ספר סדר זמנים].

ג. ספק מנחה עדיף

אם כן יש ללמוד דסבירא ליה להירושלמי לענין פלוגתת הפוסקים במאי דאמרינן דתפילין עדיפי ממוזזה, מהו בספק תפילין וודאי מוזזה, דיהא סבירא ליה להירושלמי דגם ספק תפילין עדיפי ממוזזה, והלכך הכי נמי כמו שודאי מנחה עדיף מודאי מוסף, גם ספק מנחה עדיף מודאי מוסף. [היינו דאע"פ דגם אם יתפלל בבין השמשות יהא לו ספק מנחה, מכל מקום עכשיו שמתפלל לפני בין השמשות, יהא לו ודאי מנחה, ונמצא שהרויח ספק מנחה].

ד. לדחות בג' אנפי

אמנם יש לדחות בכמה אנפי, חדא, דהירושלמי סבירא ליה כר' יוסי דבין השמשות כהרף עין. תו, דאיירי בגוונא דלא יוכל להתפלל בבין השמשות. תו, דאיירי בשבת, דאז בין השמשות ליכא להאי עצה להתפלל בבין השמשות על תנאי, שאינו יכול להתנות תפילת מנחה של שבת במעריב של חול.

מעמדות

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחח תשמרו להקריב לי במועדו (כ"ח ב')

אמרינן בגמרא תענית (כ"ו א') אלו הן מעמדות, לפי שנאמר צו את בני ישראל את קרבני לחמי, וכי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, התקינו נביאים הראשונים עשרים וארבעה משמרות, על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים של כהנים של לויים ושל ישראלים.

והיינו דהכהנים והלויים נתחלקו לכ"ד משמרות, וכל שבוע היה משמר עולה לבית המקדש והיו מתחלפין המשמרות כל שבוע. והישראלים גם נתחלקו לכ"ד משמרות.

ויש לבאר כמה הלכות שהיה במעמדות:

נשים בתפילת מוסף

וביום השבת שני כבשים בני שנה ווגו' (כ"ח ט')

הנה איתא בקרא קרבנות המוספים. וחז"ל תיקנו כנגדו תפילת מוסף. ויש לדון האם נשים חייבות בתפילת מוסף.

א. אינה שוה בכל

הנה מבואר בתשובות הגרע"א (קמא סי' ט' ד"ה גם) דתפילת מוסף אינה שוה בכל, דנשים פטורות להתפלל מוסף, דהרי מכיון שלא היו ותנין מחצית השקל, אין להם חלק בקרבנות ציבור.

הנה מתבאר מדברי הגרע"א דמי שאינו שוקל אין לו המצוה. ובתשובות עמודי אור (סי' ז') הקשה שאם כן למאן דאמר דלויים אינם שוקלים מקרא דכל העובר וכו', לא יתחייבו בתפילת המוספין. אך כתב בחזון איש (זבחים סי' א' סק"ב ד"ה שם) דקרבן ציבור ששחטו לשם אשה שאינה שוקלת, לא חשיב שינוי בעלים, דגם נשים מתכפרין בקרבן ציבור, שהרי שעירים מכפרת על טומאת מקדש וקדשיו כדתנן בריש שבועות, ובודאי גם נשים מתכפרין. עכ"ל.

ב. מנחה ואחר כך מוסף

הנה אמרינן בגמרא ברכות (כ"ז א') שאם היו לפניו שתי תפלות, אחת של מוסף ואחת של מנחה, מתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף, שזו תדירה וזו אינה תדירה.

וכתב הגרע"א (שם) דלשיטתו שסבירא ליה דנשים פטורות ממוסף, תיקשי אמאי אמרינן דמנחה קודמת למוסף מפאת טעמא דתדיר, ולא נקיט הטעם דמנחה קודמת מחמת דשוה בכל, דהרי נשים חייבות בתפילת מנחה, משא"כ מוסף אינה שוה בכל, דהרי נשים פטורות מתפילת המוספין.

אלא העלה מזה הגרע"א, דאין כלל קדימה לדבר השוה בכל כלפי דבר שאינו שוה בכל.

ג. באר יצחק

אך בתשובות באר יצחק (יו"ד סי' י"ט ד"ה ויש) נקט דשוה בכל קודם לאינו שוה בכל, ולדבריו או דנימא דסבירא ליה דנשים חייבות בתפילת מוסף, או דהגמרא חד מתרתי נקט.

[שוב העירוני דבאמת בבאר יצחק (יו"ד סי' כ') כתב דנשים חייבות במוסף. ועיין בהערות הג"ר שלמה אריאל על תשובות הגרע"א סי' ט' ובמלואים].

ד. מוסף דשבת או תמיד דלמחר

הנה בגמרא מנחות (מ"ט א') דיינינן אם אין מעות לקנות אלא רק אחד מהני קרבנות, או מוסף דשבת או תמיד דלמחרת, האם תמידין עדיף מכיון שהוא תדיר, או דילמא מוספין עדיף מכיון דהוה מקודש דהרי המוסף מקריבין בשבת.

ותיקשי, אמאי לא אמרינן דתמיד עדיף מכיון דשוה בכל. [ואם כן נוכיח מהכא כדברי הגרע"א הנ"ל דאין קדימה לאינה שוה בכל].

אך יש לומר דגם לגבי קרבן תמיד, דמי למוספין שאין לנשים חלק בהקרבו, ורק לענין תפילת שחרית ומנחה פסיקא להגרע"א דחייבות נשים, אף למאן דאמר כנגד קרבנות תיקנום.

מוסף או מנחה

הנה איתא בירושלמי ברכות (פ"ד ה"א) דאם הוא סמוך לערב ואין לו שהות להתפלל גם מנחה וגם מוסף, יתפלל מנחה.

א. אדרבה מוסף קדים

הנה כתב במגן אברהם (סי' רפ"ו סק"ג) דמי שיש לו זמן רק למנחה

אמנם אם יש בת וטומטום, פליגי הרמב"ם והטור, דעת הרמב"ם (פ"ה מהל' נחלות ה"ב) דהטומטום לא יקבל יותר מבת, דעל הטומטום להביא ראייה שהוא יורש יותר. אך דעת הטור (ח"מ סי' ר"פ סע' ד') דספיקא קמן אם הטומטום יורש הכל או רק יורש מחצה, הלכך יחלקו ויקבל ג' רבעים.

א. ספק בכור

הנה אמרינן בגמרא בבא בתרא (קכ"ז א') שבין שהוא ספק בכור אינו נוטל פי שנים, מפני שהמוציא מחברו עליו הראיה, שהנכסים בחזקת כל האחים הם עד שיוודע לנו שזה בכור הוא.

והנה זה לכאורה דומה לבת וטומטום, ששניהם ודאי יורשים אלא ספק אם הטומטום או הבכור יורשים יותר, ואם כן תיקשי לדעת הטור דבטומטום אמרינן דמספק חולקין.

ב. לתת לו

אלא צריך לומר כסברת התיבנות המשפט (סי' רע"ח סק"ט), דהנה מצינו בגמרא (שם) דאף כשיש כאן שני אחים שאחד מהם הוא הבכור, ואין ידוע מי הוא, אין אף אחד מהם נוטל חלק בכורה, כל שלא קיבל הרשאה מהשני, דהרי יכולים שאר האחים לדחות את כל אחד מהם ולומר לו שמא אינך בכור.

והקשה בתיבנות המשפט, היאך היורשים מצי מדחו, הא חלק זה בודאי אינו של היורשים, ואין הספק רק בין שני אלו בחלק זה, והיה לו לפסוק ביניהם או יחלקו או יהיה מונח.

ומיישב דשמעין מהכא דודאי החלק בכורה אינו ירושת הבכור, אלא הוא כחיוב שהטילה רחמנא על היורשים לתת לו, כדכתיב בקרא 'לתת לו פי שנים', ודמי לגובינא, והויין היורשים כטוענין איני יודע אם נתחייבתי לך ומשום הכי מצי מדחי.

ג. גם בפשוטים בעיני הרשאה

אך דברי התיבנות המשפט חידושה רבתא, ולא יעלה ארוכה לרבינו ירוחם (מובא בבית יוסף ח"מ סי' רע"ז, וכך כתב בשיטה מקובצת בבא בתרא שם בשם ר"י מגאש) דסבירא ליה דגם ב' פשוטים צריכים לכתוב הרשאה זה לזה.

ד. נפל וזכר

הנה אם יש נפל וזכר, ומת הנפל, ומספקינן אם היה נפל מתחילתו או דילמא היה בן קיימא ורק אחר כך מת, והרי אם הוא נפל מתחילתו, לא ירש כלל ורק אחיו ירשו, [ונפקא מינה שאם הנפל כהן ואחיו חלל, ואכלו העבדים תרומה, לא יתחייבו על הכל קרן וחומש, שמחמת חלק הנפל מותר להם לאכול], אבל אם הוה בן קיימא ומת אחר כך בתוך לי יום, שפיר ירש.

הנה זה דמי לטומטום וכן, ומעתה בזה לכולי עלמא לא ירש. אך אם יש נפל זכר ובת, תליא בפלוגתא טור ורמב"ם, דלטור יירש מחצה ולהרמב"ם לא ירש.

וכי תימא דגם להרמב"ם יירש הכל, דניזיל בתר רוב נפלים שהם בני קיימא, אמנם תליא אם אמרינן בכהאי גוונא אין הולכין בממון אחר הרוב. ותליא בפלוגתא קצות החושן ותרומת הדשן דלקמן.

[בפלוגתא רמב"ם והטור יש לעיין בדברי קמאי בסוגיא דספק ויבם (יבמות ל"ז ב').]

איזה נכד יקבל

עובדא הוה, דחמוה דר' שלמה איגר כתב בצוואתו, דהנכד הראשון שיקרא על שמו, יקבל הרבה כסף, ונולד הנכד הראשון להגאון ר' שלמה איגר וקראו על שמו של הסבא, ואחר כך נולד בן לחתן אחר, וגם קראו על שם הסבא, ואחר כך מת הנכד של הגאון ר' שלמה איגר תוך שלשים יום, וטען השני שמגיע לו.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא נימא דמגיע לבן הגר"ש איגר, דהרי רוב ולדות אינם נפלים אף אם מתים תוך לי, ואם כן ניזיל בתר רוב שלא היה נפל.

אמנם לאידך גיסא נימא דמגיע להשני, דהרי אין הולכין בממון אחר הרוב, דהרי שמא הבן של הגר"ש איגר היה נפל.

ופסק החכמת שלמה (מבוא בתולדות החכמת שלמה) דאינו מגיע לבן

א. כהנים לויים וישראלים

הנה גם בירושלים נתחלקו לכ"ד משמרות, וגם בכל ערי ישראל. ומשמע לכאורה דהמשמר של הישראלים היו באותו המקום היכן שהיה המשמר של הכהנים והלויים.

ויש לעיין אם בעיר אחת יש רק כהנים ובעיר שניה רק לויים, אם המשמר של הישראלים היה קשור במשמר של הכהנים או של הלויים. אמנם אין הדבר כן, דלא הוזכר כלל שמשמרות הישראלים קשורים במשמרות הכהנים והלויים.

ב. כשרין ויראי חטא

הנה נבחרו למעמד כשרים ויראי חטא, כמבואר בהלכתא גבירתא (של התפארת ישראל, תענית פ"ד משנה ב'), וזה לשונו, לפיכך תקנו נביאים הראשונים שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות והם הנקראים אנשי מעמד.

ואמרינן בגמרא תענית (כ"ז א') דהמעמדות מעכבין את הקרבן.

ג. קורין במעשה בראשית

הנה המשמרות של הישראלים בירושלים, כשהגיע זמנם היו מתענים ונכנסו לבית המקדש ועמדו על הקרבנות, ואלו שמחוץ לירושלים נשארם במקומם והיו מתענים. ובין אלו ובין אלו היו קורין בתורה במעשה בראשית.

ויש לעיין בקריאת התורה של המעמדות, האם קראו גם הקריאה דשני וחמישי. ובפשוטו הוא חוץ מהקריאה של שני וחמישי. אבל באמת מצינו לא כך, דהרי תנן במתניתין במגילה (כ"ט א') לכל מפסיקין בראשי חדשים ותעניות ומעמדות, [ונפירש רש"י, מפסיקין מלקרות בענין היום, וקורין בענין מועד מעין המאורע], נמצא לפי זה דאנשי המעמד לא היו קורין שני וחמישי, אלא היו קורין רק מעשה בראשית.

והנה קריאת המעמדות היה לא רק בשחרית אלא גם במנחה, שאע"פ שהיו מתענים, לא קראו הקריאה דתענית. אלא כמו שמבואר בגמרא תענית (כ"ח א') דהיו הציבור קורין הקריאת דמעשה בראשית בעל פה כקורין את שמע.

ד. ששה אנשי מעמד

הנה יש לעיין אם היו רק ששה אנשי מעמד, אם היו קורין בתורה, ומשלימין מאלו שאינן אנשי מעמד.

והנה לענין אם אפשר להשלים לעשרה אלו שכבר יצאו, מבואר במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' קמ"ג סעי' א' ד"ה בפחות) בשם הר"ן (מגילה פ"ק ג' א' ד"ה אמר רב) דבעינן ששה חיובים, דברובן שלא קראו סגי.

והשתא יש לעיין, לענין מעמד אם סגי בששה אנשי מעמד וארבע שאינן מן המעמד.

ה. אפשר לצרף

הנה לענין קריאת יום טוב ביום טוב שני של גלויות, אם אפשר לצרף מבני ארץ ישראל לבני חוץ לארץ, וכן להיפוך בני חוץ לארץ לקריאת התורה של בני ארץ ישראל, מבואר (עיין פסקי תשובות סי' תצ"ו אות כ') דנמי מצרפין.

וכמו כן לענין תענית מבואר בכף החיים (סי' קי"ט ב"ק כ"ז) דסגי בשש שמתענים. (עיין בפסקי תשובות סי' תקס"ו אות ד' שהביא שכן המנהג).

ואם כן נמצא דגם לענין קריאת התורה של בני המעמדות יהא סגי בששה מבני המעמדות, ויצרף ד' שאינם מבני המעמדות.

ולאידך גיסא, אם חל בשני וחמישי, יצטרכו אלו שאינם בני המעמדות, לחזור ולקרות קריאת התורה של שני וחמישי, ובהו יוכלו לצרף ד' מבני המעמדות.

בן קודם לבת

ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו (כ"ז ח')

איתא בקרא דיני נחלות. והנה בן קודם לבת. ואם יש בן וטומטום, אמרינן דרק הבן יורש, דעל אידך להביא ראייה שהוא בן.

הגר"ש איגר, וזהו כתרומת הדשן וכהרא"ש בקידושין וכדלקמן.

ב. פלוגת תרומת הדשן וקצות החושן

הנה נידון תרומת הדשן וקצות החושן, בראובן ואשתו שיצאו למדינת הים בלי בנים, וספק אם נולד להם בן, ומת ראובן והשאר נכסים. ומעתה הנידון מי ירש הנכסים.

וכתב בתרומת הדשן (סי' שמ"ט, מובא בשו"ע חו"מ סי' ר"פ סעי' ז') דאחי ראובן יורשין את ראובן, דלא חיישינן שמא ילדו, דאע"פ דרוב נשים מתעברות וילדות ואם כן נזיל בתרוב שנולד בן, והרי בן יורש קודם לאחים, מכל מקום הא אין הולכין בממון אחר הרוב.

ובקצות החושן (סי' פ"ב וסי' ר"פ ובשב שמתנתא ד' פרק כ"ד) נחלק, שמוציאין הירושה מהאחים, דחיישינן שנולד בן מחמת רוב, דהרי הא דספק יורש אינו מוציא ירושה מידי ודאי יורש, היינו מפאת שאין ספק מוציא מידי ודאי, אמנם אם הוי יורש מדין רוב לא חשיב ספק יורש אלא ודאי יורש, דהרי רוב חשיבא כודאי, [וכן לענין מרא קמא]. [בראשי שערים (בי"ב סי' כ"ד) כתב לחלק דבן במקום אח, שפיר אזלינן בתרוב, דאינו כנגד חזקת השבט, אבל בעל במקום בנים הוי כנגד חזקת השבט. ולענין אין החילוק ברור דכשם שבן קודם את, הכי נמי בעל קודם לבן].

מעתה, לקצות החושן יטול בן הגאון ר' שלמה איגר, ולתרומת הדשן יטול השני. [אלא אם כן נימא דהשני אינו כלל בעל זכות ולא דמי לבן במקום בעל. אך בפשוטו חשיבא השני ודאי].

ג. יסוד הנידון

יסוד הנידון, דהנה ברוב אין מוציאין ממון, דקיימא לן דאין הולכין בממון אחר הרוב. [והוא הדין בספק ספיקא, כדנקטינן דלא כמהר"י בן לב (המובא בבית שמואל אהע"ז סי' נ"ג ס"ק י"ג)].

אך הנידון הכא דילמא היינו רק כשמוציאין ממש מיד המוחזק, אבל הכא הנידון מי יקבל, ודמי רק לחזקת מרק קמא.

דעת קצות החושן הני"ל דמהני רוב ומיגו כנגד מרא קמא, אמנם דעת תרומת הדשן הני"ל דלא מהני.

[וכתב בקצות החושן (שם) דבכל קרקע לא חשיבא מוחזק אלא מרא קמא אף כשיושב בהקרקע. ובבית הלוי (ח"ב סי' ל"ג) מבואר דגם כשהנידון על קרקע חשיבא מיגו להוציא, והוכיח כך מלשון הרא"ש בשטרא זיפא].

ד. אמאי בעינן יכיר

הנה אמרינן בגמרא בבא בתרא (קכ"ז ב') דילפינן 'יכיר', יכירנו לאחרים, מכאן שנאמן אדם לומר זה בני בכור, ומקשינן בגמרא אמאי בעינן קרא למיתבא לו פי שנים, הרי נאמן במיגו, דלא יהא אלא אחר אילו בעי למיתבא ליה במתנה מי לא יהיב ליה. [ומתרגינן דנפקא מינה בנכסים שנפלו לו אחר כך].

ותיקשי, הרי ספק בכור אינו לוקח פי שנים, אלא מפאת המיגו דאילו בעי למיתבא לו פי שנים, והרי מיגו להוציא לא אמרינן, ואם כן היאך מוציאין הפי שנים מהפשוטים, אלא חזינן כקצות החושן דבכהאי גוונא לא חשיב מיגו להוציא.

ולתרומת הדשן צריך לומר דבידו אלימא ממיגו, דמיגו היינו דיכול דיטעון טענת שקר, אבל בידו היינו דיכול לעשות פעולת אמת, וזה עדיפא ממיגו ומהני אף להוציא.

לפי זה אם יהא לאחר מיגו, ולשני יהא בידו, ואף אחד אינו מוחזק, הנה זה שהוא בידו אלימא. [אך לרמב"ן דמיגו להוציא אמרינן, תו אין ראייה דבידו אלימא, ואם כן יחלוקו, דהנה הא דמיגו להוציא לא אמרינן, הוה ספיקא דדינא כמו שכתב בש"ך (סי' פ"ג). וצריך עיון].

ה. קידוש מכח רוב

הנה ברא"ש (פ"ב דקידושין לדף מ"ה) איתא דמי שקידש אשה מכח רוב, כגון שיש לו הרבה טבעות ואחת מהן אינה שוה פרוטה, ופירשה אחת וקידש בה, ומתה האשה, לא יירשנה בעלה, דאין הולכין בממון אחר הרוב, אלא ירשוה בניה.

חזינן כתרומת הדשן, דהרי הכא אינו מוציא ממוחזק אלא הנידון מי יקבל הירושה, ואפילו הכי אמרינן בזה דאין הולכין בממון אחר הרוב. וראייה זו הביא בנחל יצחק (סי' צ"א).

וכן הביא ראייה זו באמרי בינה (חומ"מ תשובות סי' ה'), [והנידון באמרי בינה לאיזה כולל שייך, אם לכולל דייטשלאנד או לכולל אחר,

דמפאת הרוב שייך לכולל דייטשלאנד, וכתב דלקצות החושן יועיל רוב ולתרומת הדשן לא יועיל, והכריע כתרומת הדשן, וכתב שם דברא"ש מבואר דאף שהבעל מוחזק מוציאין מידו, והביא דברי רבן בתראי אם מהני תפיסה כשיש שותפי ואחת רוב].

ספק שכיב מרע

הנה נפקא מינה מפלוגתא הני"ל לענין הנחלה דר' יוחנן בן ברוקה וכדלקמן:

א. נפקא מינה להנחלה

הנה קיימא לן (בבא בתרא ק"ל א') כר' יוחנן בר ברוקה שהאומר על מי שראוי ליורשו שירשנו דבריו קיימין.

ומספקא לן בגמרא (שם ק"א א') אם גם בבריא יכול להנחיל, או דילמא רק בשכיב מרע, ולא איפשיטא. וכתבו הפוסקים דמספק אינו נוטל.

ויש לעיין במספקא לן מתי הנחיל אם בהיותו בריא או שכיב מרע, ואם כן יש ספק ספיקא דילמא בהיותו שכיב מרע, ואף אם בבריא דילמא מהני.

ומשכחת לן האי ספק אם הנחיל בהיות שכיב מרע או מקודם, בבי אופנים, חדא, דידענו מאימתי התחיל להיות שכיב מרע, רק הספק אימת הנחיל, ותו דידענו אימת הנחיל, והספק מתי החל להיות שכיב מרע, דהחוליק תקף עליו אף לפני שיודע. ותליא בפלוגתא הני"ל האם אזלינן בתר ספק ספיקא ונותנין לו הירושה.

ב. אינו יודע שהוא חולה

אגב, יש לעיין מהו באופן שבאמת הוא חולה, אבל אינו יודע שהוא חולה, האם יכול להנחיל, דלחד גיסא יש לומר דאזלינן בתר המציאות אימתי הוא שכיב מרע, אך לאידך גיסא יש לומר דבעינן שידע שהוא שכיב מרע, דהרי הטעם דבעינן דוקא שכיב מרע, היינו מכיון שכתוב ביום הנחילו, אמרינן דאיירי דוקא בשעה שראוי להוריש מיד שהולך למות, ואם כן נימא דהיינו דוקא כשיודע.

ולענין מתנת שכיב מרע, [דאמרינן ביה שדברי שכיב מרע ככתובין ומסורין, ואם עמד חוזה], יש לומר דבעינן שידע שהוא שכיב מרע שאם לא כן לא שייך שתטרף דעתו עליו.

ולכאורה הרי דיינינן בגמרא (שם ק"ג א') מהו הנפקא מינה אם מפאת הנחלה או מתנת שכיב מרע, ולא אמרינן דנפקא מינה בגוונא שאינו יודע שהוא שכיב מרע. חזינן דשוינן 'שכיב מרע' לענין הנחלה לישכיב מרע' לענין מתנה. אמנם יש לדחות דחדא מכמה נקט.

ג. שכבר אתמול אמרתי

תו, יש לעיין בשכיב מרע שאמר לאחד היורשים, אל תירא, כבר אתמול אמרתי שתירש, האם ינחל.

וצדדי הספק, מי אמרינן דינחל, דהרי עכשיו בהיותו שכיב מרע קאמר כן, או דילמא לא ינחל, דהרי אמר רק שכבר אמר בהיותו בריא, ונחי דהוא חושב שמועיל, אבל האמת שאינו מועיל.

וכן יש לשאול באמר לחבירו לך ותקנה פירות הדקל כשיבואו, דאין אמירתו כלום דהוה ליה דבר שלא בא לעולם, וכשהגיע לעולם, הזכיר לחבירו, הרי אמרתי לך אתמול.

והנה דנו רבנן בתראי בשלח שליח עם גט ואמר שמוזיף ונתברר שמקויים, אם הוי ביטול השליחות מיתה, ויש לדון אם נגעה לנידון דידן.

ציצית או אשר יצר

יש לעיין במי שלבש טלית קטן במקוה כי החליף, וגם התפנה שם ועדיין לא בירך אשר יצר, ונמצא עכשיו מחוץ למקוה, מה יברך.

א. אשר יצר קודם

היה נלעני"ד פשוט דיקדים אשר יצר, מפאת דתדיר, וכדאמרינן (תשובות מהרש"ל סי' צ"ז, הובא במשנה ברורה סי' ז' ס"ק ב') דמהאי טעמא

מי שחייב לברך ב' ברכות, אשר יצר ובורא נפשות, אשר יצר קודם לבורא נפשות, משום דברכת אשר יצר תדיר.

ב. על נטילת ידים קודם

אך הרי חזינן (משנה ברורה סי' קס"ה סק"ב) דבנטל ידיו לסעודה וגם התפנה, מקדים על נטילת ידים לאשר יצר, חזינן דברכת המצוות עדיפא. ואם כן הכי נמי בנידון דידן נימא דהברכה על הציצית קדים. אך אינה ראויה כלל, שהרי אסור להשיח לאחר הנטילה עד הברכה, ואם כן חייב להקדים על נטילת ידים.

ג. מצות ציצית תדירה

הנה העירוני דבאמת ציצית תדיר, דהרי יש לומר דמצות ציצית תדירה בעצמותה כלפי אשר יצר, אע"פ שהברכה אינה תדירה. ולעני"ד מנא לן דאזלינן בתר המצוה דילמא ניזיל בתר הברכה.

ד. ברכה על ציצית תדיר

תו העירוני, דילמא גם הברכה על ציצית חשיבא תדיר, דהרי חייב ברכת ציצית על כל רגע אלא שברכה אחת פוטרנו.

ועל זה טענו דזה דמי לנידון הבכורי יעקב (סוף סוכה) אם קבוצה חשיבא תדיר או דילמא חשיבא רק כחדא. ולהצד דקבוצה חשיבא רק כחדא, אם כן ציצית דהוה הרבה מצות ביחד חשיבא רק כחדא.

ה. מפיסד מצות ציצית

הנה העירוני דכל זה בלבש הציצית בבית המרחץ והולך עכשיו בחוץ לברך, אבל בלבש הציצית בחוץ, יש לדון האם גם בזה נימא דיקדים אשר יצר, [אלא אם כן נימא משום הסברות הראשונות תדיר], או דילמא נימא דבזה איכא סברא אחרת להקדים הציצית, דהרי למה יפסיד הקיום של מצות ציצית באותה שעה שממתין עד שמברך אשר יצר.

ו. על נטילת ידים בשחרית

הנה בנטילת ידים שחרית נמי מקדים על נטילת ידים משום הפסק מהנטילה, אע"פ שאשר יצר הוא תדיר.

אמנם אלו שאומרים הברכות על הסדר, אע"פ דהכא ליכא טעם להקדים על נטילת ידים מחמת הפסק, מכל מקום נשאר הסדר כמו מקודם. [וקצת צריך עיון היאך מבטלינן התדיר].

עניני שבת

חיישינן שמא ישכח

קיימא לן (שו"ע סי' שי"ח סעי' י"ד) שמוותר ליתן קיתון של מים כנגד האש להפיג צנתן, ובלבד שיניח רחוק מהאש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדת בו, דמדאורייתא אינו חייב בבישול אלא רק בכבן דרוסאי ובמשקין ביד סולדת.

אבל אסור לקרבו אל האש למקום שיכול להתחמם שתהא היד סולדת בו. ואסרו חכמים אפילו להניח בו שעה קטנה שתפיג צנתו, דהרי יכול להתבשל שם וחיישינן שמא ישכח.

והקשה באגלי טל (מלאכת אופה סי' מ"ה) כיון שאין כונתו כן בשעת הנחתו, אפילו אם ישכח וישאר שם, לא הוה מלאכת מחשבת ולא אתי לידי איסור תורה.

תו הקשה, דהא לא הוה פסיק רישיה שישכח, ואם כן יש היתר של דבר שאינו מתכוין ויהא מותר לגמרי.

א. אם לא יעשה כנגד

כתב באגלי טל ליישב בבי' דרכים, חדא, כיון שאם לא יעשה מעשה כנגד ויטלנו משם, יתבשל מאליו, חשיבא מלאכת מחשבת וחשיבא מתכוין.

והעירוני דחזינן לא כך בריטב"א ביומא (ל"ד ב'), דהרי כתב דבעשיות שהגיעו לצירוף לא הוה פסיק רישיה דאפשר שלא ישוה במים אלא מעט.

וכן חזינן בקמאי בפסחים (כ"ו א') שכתבו דהיכא דיש ריח אסור בהנאה לא הוה פסיק רישיה דבידו לאטום נחיריו. [עי' רמב"ן עבודה זרה (י"ג א') ושי"ך (וי"ד סי' קמ"ב ס"ק ל"ד)].

ב. חייב חטאת

תו יקשה אהאי תירוצא, דהנה איתא במשנה בשבת (ע"ג א') אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, ומקשינן בגמרא (שם ס"ט א') מנינא למה לי, ומתריצין שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת.

ומקשינן היכי משכחת לה דחייב על כל אחת ואחת, הרי לריש לקיש אינו חייב חטאת עד שישנוג בלאו ובכרת, נמצא ששכח מהלאו של הלי"ט מלאכות, ואם כן במה ידע שהוא שבת, הרי כדי להתחייב חטאת צריך שידע שהוא שבת, ומשנינן דידעה בתחומין ואלביא דרבי עקיבא.

מעתה תיקשי דלכאורה לדברי האגלי טל, נהי דהוה פסיק רישיה, אך הוה שוגג שהרי לא רצה לשכוח, ואם כן יתחייב חטאת, ואם כן משכחת לן לייט חטאות בידיעת שבת, [בכל ל"ח מלאכות היה אומר מותר ועל אופה שכה לרדות], ואמאי מוקמינן למתניתין דכלל גדול רק בתחומין ואלביא דרבי עקיבא.

ואולי באמת פטור מקרבן, דסבר שעשה דבר היתר והוה ליה מתעסק, וכמו בספר שהוא תלוש. אך צריך עיון אם דמי להא דהכא יודע שהוא איסור אם ישכח אלא דסובר שלא ישכח. וצריך תלמוד.

ג. אם מותר אז ניחא ליה

עוד כתב באגלי טל ליישב, דאם נימא דמותר אם כן ניחא ליה ורוצה בכך שישכח, וזה חשיבא מלאכת מחשבת וגם חשיבא מתכוין, ואע"פ שאינו פסיק רישיה, הא בדבר מתכוין אסרינן אף שאינו פסיק רישיה. והיינו כסברת תוספות בבא מציעא (ל' א' ד"ה אף). [ועיין בתשובות מהרי"ל דיסקין פסקים דף ט"ו ב' ד"ה ואף].

ולכאורה לענין הקושיא ממלאכת מחשבת, אכתי קשיא, דהרי אכתי אינו רוצה, דאינו רוצה לעבור על איסור דרבנן, דהרי מדרבנן מיתסר אף באינו מלאכת מחשבת, וגם יאסר בדיעבד. [ואולי לגבי דאורייתא אזלינן בתר ניחא ליה דאורייתא].

אך באמת הא לא הוה פסיק רישיה ואז מותר גם מדרבנן ואין קנס, ולזה צריך לומר דאם נתיר לו אם כן יהא רצונו ושוב הוי מלאכת מחשבת, נמצא דשפיר מיושב דהוי מלאכת מחשבת, דרצונו שישכח ואז הוה דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה, אע"פ דהשתא דאסרינן ליה אינו רוצה.

ד. רדייה

הנה לאור האמור שפיר מיושבים דברי תוספות בשבת (ד' א' ד"ה קודם) שכתבו דבאפה פת בתנור בשבת, הוה התראת ודאי, ולא חיישינן שמא ירדה, דהרי כיון שהדביק הפת תוך כדי דבור של התראה, ובדאי תאפה אם לא ירדנה, לאו התראת ספק הוא דודאי לא היה בדעתו לרדות קודם אפייה.

והקשה הגרע"א (שם) מהו הנידון שיהא התראת ספק, הרי אף אם רצונו היה לכתחילה לרדות, מכל מקום אם יחליט שלא לרדות יתחייב סקילה, דהתרו בו רק שאם יחליט שלא לרדות יתחייב, וכמו בשבועה שמתרין שלא יעבור על השבועה.

והשתא יתיישב, דכיון דרוצה לרדות הוה ליה דבר שאינו מתכוין ולא הוה מלאכת מחשבת. [והתם בגוונא דרצונו לרדות לא מפאת האיסור אלא מפאת שרצונו לרדות]. אך צריך עיון אם כן גם בשבועה יהא מותר מפאת דבר שאינו מתכוין.

ה. רצונו רק בפושרים

אבל באמת האי תירוצא תניינא דאבני נזר צריך עיון, דלפי זה היכא דרצונו רק בפושרים לא רק בגלל שבת דגם ביום חול היה רק מפשר, יהא מותר להשהות בשבת אצל המדורה דהוה ליה דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה, והפוסקים לא חילקו.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו צ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון!

המערכת, סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב
טל 035703949
בין השעות 7.30 עד 8.30 בערב
L5703949@gmail.com

הגליון השבוע מוקדש לזכות פייגל בת לאה

י"ר שימלא ה' כל משאלות לבה לטובה, ותזכה לרוב נחת וברכה והצלחה ואושר כל הימים

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת פינחס

בדיני מוקצה

וביום השבת - השתמשות בכלי שמלאכתו לאיסור או להיתר למניעת טרחה

"וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים וגו'. עולת שבת בשבתו, על עולת התמיד ונסכה". (פרק כ"ח פסוק ט'–ו').

אסור כיון דשלא לצורך הוא וכדלקמן, וכל שכן בזה שהוא כלי שמלאכתו לאסור.

וביאור דבריו הוא, דהנה בגמרא בשבת (דף קכ"ג ב') מובא שבימי נחמיה בן חכליה בבית שני לא היו זהירים באיסורי שבת, ועל כן גזרו דין מוקצה בכל הכלים, וכל הכלים בין כלי שמלאכתו לאיסור ובין כלי שמלאכתו להיתר, אסור לטלטלם. (חוץ משלשה כלים מסויימים, שהיו נצרכים מאוד לצורכי אכילה). ולאחר שחזרו והתחזקו בהלכות שבת, התירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, וכלי שמלאכתו להיתר אפילו לצורך הכלי שלא יתקלקל או יגנב, וכפי מה שנפסק להלכה. ומביאה הגמרא "א"ר אלעזר קנין ומקלות וכו' קודם התרת כלים נשנו", והיינו שהמשנה של קנין ומקלות שמבואר שם שאסור לטלטל את הכלי בשבת נאמרה קודם שהתירו לטלטל את כל הכלים, משום שאחרי שהתירו את טלטול הכלים צריך להיות שיהיה מותר לטלטלם בשבת. ומבארת הגמרא שהמשנה של מקלות מדובר על המשנה בפסחים לגבי ערב פסח שחל בשבת "דתנן מקלות דקין חלקין היו שם, ומניחו על כתפו ועל כתף חברו ותולה ומפשיט. אמר רבי אלעזר, ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מניח ידו על כתף חברו ויד חברו על כתפו, ותולה ומפשיט". מבואר במשנה שאחרי ששחטו את קרבן הפסח, היו צריכים להפשיט את הקרבן, ולצורך זה היו בעזרה מותקנים עמודים שעליהם היו תולין את הקרבן, ועל ידי זה יכלו להפשיטו. אבל העמודים האלו לא הספיקו בשביל כולם, ומשום כן היו מביאים לעזרה מקלות דקים וחלקים, שאותם היו לוקחים אלו שלא היה להם מקום, ומניחים אותם על כתפו ועל כתף חברו, ותולין את הקרבן על המקלות הללו וכך יכלו להפשיטם. ועל כך אומר רבי אלעזר שבשבת אסור לטלטל את המקלות הללו משום מוקצה, וממילא בערב פסח שחל בשבת היה אסור לטלטל את המקלות, אלא למי שלא היה מקום לתלות את קרבן הפסח על העמודים, היה מניח את ידו על כתף חברו ויד חברו על כתפו ותולה את הקרבן על הידיים, וכך היה מפשיטו. ורבנן חולקים על רבי אלעזר וסוברים שאין שבות במקדש, וממילא אפילו אם על פי הדין המקלות הללו צריכים להיות מוקצה, בכל זאת למעשה כיון שאין שבות לא חלים דיני מוקצה במקדש, ומותר לטלטל שם את המקלות].

ומעתה הגמרא בשבת אומרת, שהמשנה הזו שרבי אלעזר אומר שהמקלות שמונחות בעזרה לצורך הפשטת הקרבן הם מוקצה בשבת, הרי היא נשנית קודם שהתירו מוקצה מכל הכלים, אלא זה נאמר בשעה שעדיין גזרו דין מוקצה על כל הכלים, משום שאחרי שהתירו את הכלים ואמרו שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, וכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו אפילו שלא לצורך גופו ומקומו אלא לצורך כלי שלא ישבר או יגנב, הרי לאחר ההיתר הזה צריך להיות שאין דין מוקצה במקלות שבעזרה שהרי הם כלי שמלאכתו להיתר ואין שום איסור לטלטלו לצורך הפשטת הקרבן. ואם בכל זאת רבי אלעזר אומר

כבר נתבאר בשבועות שעברו כמה דינים בהלכות מוקצה, ונבאר עוד כמה ענינים בדברי המשנה ברורה בדיני השתמשות בכלי שמלאכתו לאיסור כשיש לו כלי של היתר.

כתב השו"ע (סימן ש"ח סעיף ג'–ד'), "כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו בין לצורך גופו וכו' בין לצורך מקומו וכו', אבל מחמה לצל דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר או יגנב שם אסור. כלי שמלאכתו להיתר, מותר לטלטלו אפילו אינו אלא לצורך הכלי שמא ישבר או יגנב, אבל שלא לצורך כלל אסור לטלטלה".

מבואר שישנם שני סוגי כלים לגבי דיני טלטול בשבת, האחד כלי שמלאכתו לאיסור (ההגדרה של כלי שמלאכתו לאיסור, כותב המשנה ברורה (סק"י) שהוא כלי שמיוחד לדבר שאסור לעשותו בשבת, והיינו שאפילו באופן שהכלי מצד עצמותו אין שום סיבה שהוא יהיה מוקצה, ככל זאת אם הכלי מיוחד להשתמש בו לדבר שאסור לעשותו בשבת, כבר חל על הכלי דיני מוקצה של כלי שמלאכתו לאיסור), ומותר לטלטלו לצורך גופו (שימוש בגופו של הכלי) או לצורך מקומו (שנצרך למקום שהכלי מונח בו). אבל לטלטלו לצורך הכלי כדי שלא יתקלקל או ישבר או יגנב אסור לטלטלו. והכלי השני הוא כלי שמלאכתו להיתר, ומותר לטלטלו אפילו כשאין צריך להשתמש בו בגופו, אלא רק כדי שלא ישבר או יגנב, אבל שלא לצורך כלל אפילו בכלי שמלאכתו להיתר אסור לטלטלו.

אין לו כלי של היתר

ובמשנה ברורה (סק"י"ב) כותב שכל היתר הטלטול בכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, נאמר דווקא באופן שהתשמיש שרוצה להשתמש בגופו של הכלי אינו יכול לעשותו בכלי של היתר, אבל אם יש לו כלי של היתר שיכול להשתמש בו אותו תשמיש אין היתר לקחת את הכלי שמלאכתו לאיסור. וז"ל, "בין לצורך גופו, ומיירי שאין לו כלי היתר לתשמיש זה, דאי לא הכי אין לו להשתמש בכלי זה".

ולכאורה הוא הדין בהיתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו, שההיתר נאמר דווקא באופן כזה שאת התשמיש שרוצה לעשות במקום ההוא, אינו יכול לעשותו במקום אחר שלא מונח שם כלי שמלאכתו לאיסור. אבל אם יכול לעשות באופן אחר שלא יצטרך לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור, לא נאמר בזה היתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו].

מקלות קודם התרת כלים נשנו

ודבר זה שאם יש לו כלי של היתר לצורך אותו תשמיש, אין היתר לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור, הוא חידוש של המשנה ברורה, ובשער הציון (סק"י"ג) כתב את ההוכחה לדין זה, וז"ל "כן מוכח בשבת קכ"ד ע"א בגמרא, דמשני מקלות אפשר כדרי' אלעזר, הרי דאף שמוכנין היו לזה מערב שבת דדקין וחלקין היו, ושם כלי שמלאכתו להיתר הוא, אפילו הכי

שיש דין מוקצה במקלות שבעזרה בהכרח שהמשנה הזו נאמרה לפני שהותר דין מוקצה מהכלים, אלא כל הכלים הם מוקצה בכל האופנים, ועל כן גם המקלות הללו המונחים בעזרה חל עליהם דין מוקצה.

אפשר כדרכי אלעזר

דוחה הגמרא, "אמר רבה, ממאי דילמא לעולם אימא לך לאחרי התרת כלים נשנו וכו', מקלות אפשר כרכי אלעזר". ופרשי, "אפשר כדרכי אלעזר, מניח ידו על כתף חברו". פירוש, שבאמת המשנה הזו נאמרה לאחר שהתירו דין מוקצה, והתירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור וכלי שמלאכתו להתיר כפי הדינים שהוקבעו בהלכה, ומה שרבי אלעזר אומר במשנה שאסור לטלטל את המקלות בשבת, הטעם הוא משום שאפשר להפשיט את הקרבן על ידי הנחת ידו על כתף חברו ויד חברו על כתפו. שכל מה שהתירו מוקצה ואמרו שמוותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור ולהתיר באופנים שהתירו לטלטלם, הוא דווקא כשאין אפשרות לעשות את המלאכה שרוצה לעשות בכלי הזה בצורה אחרת של היתר, ומוכרח לקחת דווקא את הכלים הללו לצורך התשישי שמעוניין לעשותו, אבל אם יש לו אפשרות לעשות את התשישי הנצרך לו בדרך של היתר באופן זה לא התירו את דין מוקצה מהכלים. ומעתה כיון שלצורך הפשטת הקרבן אין הכרח דווקא לקחת את המקלות, שאפשר לעשות את ההפשט על ידי הנחת ידו על כתף חברו ויד חברו על כתפו, ממילא באופן זה לא התירו דין מוקצה, ומשום כן אומר רבי אלעזר שבשבת אסור לטלטל את המקלות לצורך ההפשט.

אפשר בכלי של היתר

ומעתה אומר השער הציון, שהרי המקלות הללו הם כלי שמלאכתו להתיר, ובכל זאת אומרת הגמרא שכיון שיש אפשרות לעשות את ההפשט שלא על ידי המקלות אלא על ידי מניח ידו על כתף חברו, על כן טלטול המקלות מוגדר כטלטול שלא לצורך ואסור לטלטל את המקלות לצורך זה. וממילא אם בכלי שמלאכתו להתיר אומרת הגמרא שכאשר יש אפשרות לעשות את המעשה ללא טלטול הכלי, אסור לטלטל את הכלי, כל שכן בכלי שמלאכתו לאיסור שהותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו שאם יש אפשרות לעשות את השימוש לצורך גופו על ידי כלי של היתר, יהיה אסור לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור לצורך זה.

*

השתמשות בכלי כדי למעט טרחה

אמנם באמת יש לדקדק בדברי הגמרא ובעיקר לאור דברי השער הציון, דהנה בציור שהגמרא מדברת שיכול להפשיט את הקרבן על ידי המקלות שיניח את המקלות על כתפו ועל כתף חברו ויתלה את הקרבן במקלות, ויכול להפשיט את הקרבן על ידי ידו שיניח ידו על כתף חברו ויתלה את הקרבן על ידיו, הרי זה פשוט וברור שיש הבדל גדול בטרחה שטורח בהפשטת הקרבן, בין אם הקרבן תלוי על מקלות או שהקרבן תלוי על ידו, שכאשר הקרבן תלוי על ידו, הטרחה היא הרבה יותר גדולה מאשר אילו הקרבן היה תלוי על המקלות. ובכל זאת הגמרא אומרת שכיון שיש אפשרות לתלות את הקרבן על ידו אין היתר לטלטל את המקלות לצורך תליית הקרבן, והוא חידוש גדול שגם באופן שטלטול המקלות יקל מאוד על ההפשט, בכל זאת אומרת הגמרא שאין היתר לטלטל את המקלות. שההיתר לטלטול המקלות הוא דווקא כשאין אפשרות כלל לעשות את מעשה ההפשט בלא מקלות, אבל אם יש אפשרות לעשות את מעשה ההפשט ללא המקלות הללו, אפילו שבאופן זה ההפשט יהיה הרבה יותר קשה, בכל זאת אין היתר לטלטל את הכלי.

השתמשות בכלי שמלאכתו לאיסור למעט בטרחה

והנה לגבי כלי שמלאכתו לאיסור שהותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, והשער הציון לומד מדברי הגמרא הזו שההיתר הוא דווקא באופן שאין לו כלי של היתר שיכול לעשות את המעשה שצריך לעשות, אבל אם יכול לעשות את המעשה שרוצה לעשות בגופו בכלי של היתר, אסור לטלטל לצורך זה את הכלי שמלאכתו לאיסור. ולכאורה יש להסתפק מה הדין באופן שצריך כלי לתשישי מסויים, ויש לו אפשרות מצד אחד לקחת כלי

שמלאכתו לאיסור לצורך השימוש הזה (כדין ההתר לצורך גופו), ואז השימוש יהיה קל ונוח. ומצד שני יש לו אפשרות לקחת כלי שמלאכתו להתיר, אבל אז השימוש יהיה הרבה יותר קשה, ויהיה כרוך בהרבה טרחה. האם כיון שבכלי שמלאכתו לאיסור השימוש הוא הרבה יותר קל ונוח, ממילא השימוש בזה מוגדר כשימוש לצורך גופו, וחל בזה ההיתר של לצורך גופו ומותר לקחת את הכלי שמלאכתו לאיסור. או דלמא כיון שלמעשה יש אפשרות לעשות את הפעולה הזו בכלי שמלאכתו להתיר, ממילא אין בזה את התר הטלטול בכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, שהרי השימוש הזה יכול להתקיים גם בכלי שמלאכתו להתיר. ומה שבכלי שמלאכתו להתיר יש בשימוש בו הרבה יותר קושי וטרחה, אין זה סיבה להתיר לקחת כלי שמלאכתו לאיסור, כיון שסוף סוף השימוש הזה יכול להעשות בכלי שמלאכתו להתיר.

ולפי מה שנתבאר לדייק מדברי הגמרא, שהפשט הקרבן על ידי תלייתו במקלות הוא הרבה יותר קל מאשר אילו תולה את הקרבן על ידו, ובכל זאת הגמרא אומרת כיון שאפשר להפשיט על ידי תליית הקרבן בידו אין היתר לטלטל את המקלות, הרי מבואר בזה כצד השני ששימוש שאפשר לעשותו בכלי שמלאכתו לאיסור ובכלי שמלאכתו להתיר, אלא שבכלי שמלאכתו לאיסור השימוש הוא קל ונוח, ואילו בכלי שמלאכתו להתיר השימוש הוא בטרחה ובקושי, ההלכה שצריך לקחת בדווקא את הכלי שמלאכתו להתיר אפילו שיצטרך לטרוח הרבה בשימוש בו. וההיתר בכלי שמלאכתו לאיסור לטלטלו לצורך גופו נאמר דווקא כשאין שום אפשרות לעשות את המעשה הזה בכלי שמלאכתו להתיר, אבל אם יש אפשרות לעשותו בכלי שמלאכתו להתיר, אפילו שיצטרך לטרוח בעבור זה הרבה אין היתר לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור.

שימוש למעט טרחה אינו לצורך גופו

והסברא בזה הוא שבעצם כלי שמלאכתו לאיסור הוא מוקצה ואסור לטלטלו, אלא שלצורך גופו חל היתר לטלטלו, ואין הפשט שכלפי לצורך גופו הפקיעו מהכלי דין מוקצה, אלא הכלי הוא מוקצה לכל דבר אפילו לצורך גופו, אלא שהתירו לטלטל כלי אע"פ שהוא מוקצה (מחמת כלי שמלאכתו לאיסור) לצורך גופו. ומעתה מובן מאוד שאם יש אפשרות לעשות את המעשה הזה על ידי כלי שמלאכתו להתיר, שאין בו דין מוקצה (כלפי טלטול לצורך), בוודאי שאין שום היתר לקחת כלי מוקצה לצורך השימוש הזה. ומה שיש ריבוי טרחה בכלי שמלאכתו להתיר ולעומת זאת בכלי שמלאכתו לאיסור אין ריבוי טרחה, אין זה סיבה להתיר לטלטל מוקצה.

כלי שמלאכתו להתיר לצורך מניעת טרחה

אמנם בשער הציון יש דבר תימה בזה, דהנה בשער הציון כותב על דברי הגמרא בשבת שהמקלות העשויות להפשט הקרבן הם כלי שמלאכתו להתיר, ועל זה הגמרא אומרת שאין היתר בשבת לטלטל את המקלות הללו כדי לתלות עליהם את הקרבן כיון שיש אפשרות לעשות זאת שלא על ידי מקלות אלא על ידי ידו שיניח ידו על כתף חברו ושם יתלה את הקרבן, ונתבאר לדקדק בזה שבוודאי הפשט הקרבן על ידי תלייתו במקלות היא הרבה פחות טרחה מאשר תולה את הקרבן על ידו, ובכל זאת אומרת הגמרא שכיון שיכול לתלות את הקרבן בידו אין היתר לטלטל את המקלות. ואם כן כתוב בגמרא שאפילו בכלי שמלאכתו להתיר, אין היתר לטלטלו במקום שיכול לעשות את המעשה שצריך לעשותו שלא על ידי טלטול הכלי, ואפילו שעל ידי זה עשיית המעשה יהיה בהרבה טורח בכל זאת אין היתר לטלטל את הכלי.

ולפי זה יוצא חידוש דין שגם בכלי שמלאכתו להתיר, אם יכול לעשות את המעשה שצריך לעשותו על ידי הכלי הזה, בצורה אחרת שלא יצטרך לטלטל את הכלי, אלא שבאופן זה יצטרך לטרוח הרבה, ואילו יעשה את המעשה בכלי שמלאכתו להתיר הדבר יעשה בקל ובלא טורח, יהיה הדין שאסור לטלטל את הכלי. שהרי בגמרא מדובר בכלי שמלאכתו להתיר (לפי מה שכתב השער הציון), ובכל זאת הגמרא אומרת שאין היתר לטלטל את הכלי באופן שיכול לעשות את המעשה הזה על ידי ידו, אפילו

שבעשיית ההפשט על ידי ידו יש הרבה יותר טרחה מאשר אילו היה לוקח את המקלות.

ודבר זה תמוה מאוד, שהרי כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו לא רק לצורך גופו או מקומו, אלא אפילו לצורך הכלי להצילו מהפסד, ורק שלא לצורך כלל אין היתר לטלטלו, אבל כאשר יש אפילו צורך קצת מותר לטלטלו. ומעתה דבר זה שכאשר משתמש בכלי הוא ממועט בטרחה, ואילו אם היה עושה את המעשה שלא על ידי הכלי היה מרבה בטרחה, בוודאי שזה מוגדר כצורך (לכל הפחות צורך קצת) שצריך להיות מותר לטלטל את הכלי בעבור זה. ובשלמא בכלי שמלאכתו לאיסור שהיתר הטלטול נאמר רק לצורך גופו או מקומו, שייך להבין שכאשר ישנה אפשרות לעשות את המעשה על ידי כלי שמלאכתו להיתר אפילו שיש בזה טרחה יותר, בכל זאת אין היתר לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור כיון שהוא בעצם כלי שאסור בטלטול והותר רק לצורך גופו, וכיון שלמעשה אפשר לעשות את המעשה הזה בכלי של היתר ממילא אין היתר לטלטלו. אבל בכלי שמלאכתו להתר שמותר לטלטלו לכל דבר שיש בו צורך ואפילו לצורך קצת מותר לטלטלו, ורק שלא לצורך כלל אסורוהו בטלטול, הרי בוודאי שדבר זה שבא למעט בטרחה הוא מוגדר כצורך קצת שמותר לטלטלו בעבורו, ואיך יתכן לאוסרו בטלטול.

היתר לטלטול בכלי שמלאכתו להיתר

ובישוב הדברים, יש להקדים דהנה בגמרא בשבת (דף קכ"ד א') נחלקו רבה ורבא, בדיני כלי שמלאכתו לאיסור וכלי שמלאכתו להיתר באיזה אופנים מותר לטלטלם, דעת רבא היא כפי מה שנפסק להלכה שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך הכלי להצילו מחמה לצל אסור. וכלי שמלאכתו להיתר, מותר לטלטלו אפילו לצורך הכלי מחמה לצל. ורבה חולק וסובר שכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך הכלי מחמה לצל אסור לטלטלו. וכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו רק לצורך גופו, אבל לצורך מקומו אסור לטלטלו. ולדברי רבה ההבדל היחידי בין כלי שמלאכתו להיתר לבין כלי שמלאכתו לאיסור הוא כלפי טלטול לצורך מקומו, שבכלי שמלאכתו להיתר מותר, ואילו בכלי שמלאכתו לאיסור אסור, אבל בעצם הדין כלי שמלאכתו להיתר או לאיסור, דינם שווה שאסור לטלטלם לשום צורך מלבד צורך לצורך גופו או מקומו (בכלי שמלאכתו להיתר).

ולפי זה הכל מיושב, שמה שהגמרא אומרת לגבי מקלות שאסור לטלטל את המקלות לצורך תליית הקרבן בשעת ההפשט (אפילו שזה כלי שמלאכתו להיתר - כמו שכתב השער הצינן), כיון שאפשר לתלות את הקרבן על ידו, הרי התיירוץ הזה רבה אמרו, וכמו שאמרו בגמרא "אמר רבה, ממאי דילמא לעולם אימא לך לאחור התרת כלים נשנו וכו', מקלות אפשר כרבי אלעזר". ולדעת רבה כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, אבל טלטול שאינו לצורך גופו או מקומו אפילו שיש צורך בטלטול הזה אסור לטלטלו, וממילא מובן מאוד שאסור לטלטל את המקלות העשויות לצורך תליית הקרבן בשעת ההפשט, שכיון שאפשר לתלות את הקרבן אם כן הטלטול הזה מוגדר כטלטול שלא לצורך שאין היתר לטלטלו. ואפילו שעל ידי המקלות ההפשט יהיה הרבה יותר קל ונוח, ואילו כשיתלה את הקרבן בידו יהיה לו יותר טרחה, בכל זאת מניעת הטרחה הזו אינה מתירה לטלטל את הכלי שהוא מוקצה. שכל ההתר לטלטל כלי אפילו כלי שמלאכתו להיתר (לדעת רבה) הוא רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך להקל מטרחה אין היתר לטלטל. וממילא כיון שהשימוש במקלות אינו מוגדר כשימוש שיש בו את ההיתר לצורך גופו, שההיתר של לצורך גופו נאמר דווקא כשאין לו אפשרות אחרת לעשות את המעשה הזה בדרך היתר, ובהפשט הקרבן כיון שיכול לתלות את הקרבן על ידו בלא מקלות ממילא השימוש במקלות אינו נצרך לעצם הענין, ועל כן לא חל בזה ההיתר של לצורך גופו, וכל ההיתר להשתמש במקלות ולא בידיים הוא רק מחמת להקל את טרחת ההפשט, וכזה סובר רבה שאין היתר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר לצורך מיעוט טרחה.

וכשם שאנו סוברים להלכה (כדעת רבא) בכלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, ואם יכול לעשות את השימוש הנצרך לו לעשות בכלי שמלאכתו להיתר, אז אין היתר לקחת את הכלי שמלאכתו

לאיסור, אפילו שעל ידי הכלי שמלאכתו לאיסור הוא ממועט בטרחה, כך סובר רבה בכלי שמלאכתו להיתר שלדעתו ההיתר לטלטל הוא רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך מיעוט בטרחה אין היתר לטלטל. אבל לדידן שאנו סוברים להלכה (כדעת רבא) בכלי שמלאכתו להיתר שמותר לטלטלו לכל צורך אפילו שלא לצורך גופו או מקומו, אלא כל זמן שיש איזה צורך מועט בכלי הזה מותר לטלטלו, (ורק שלא לצורך כלל אסור לטלטלו), בוודאי שיהיה מותר לטלטל את הכלי כדי למעט בטרחה.

גירסת הראשונים בגמרא

אמנם תירוץ זה תלוי במחלוקת ראשונים, שנחלקו בגמרא לגבי מקלות שמיישבת שאסור לטלטל את המקלות לצורך תליית הקרבן כיון שאפשר לתלות על ידו, האם הגירסה בגמרא היא "אמר רבה" או "אמר רבא", ברשב"א כותב שהגירסה בגמרא "אמר רבה". וז"ל "וי"ל דהכא רבה גרסינן, דהוא רבה בר נחמני, דאסר אפילו כלי שמלאכתו להיתר במחמה לצל". ולשיטתו באמת מיושב הקושיא, שלדעת רבה כיון שכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו אך ורק לצורך גופו או מקומו, ממילא אין היתר לטלטלו כדי למעט בטרחה.

אבל בריטב"א בשבת (דף קכ"ג ב', ד"ה וחזרו והתירו), מביא שהגירסה בגמרא היא "אמר רבא", ומאריך שם לקיים את הגירסה הזו, וע"ש. וז"ל בתוך הדברים, "והכי נמי משמע דאמר רבא לקמן קנים וכו', ולרבא ס"ל דכל שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל מותר וכו', וזו ראייה ברורה למי שגורס בהיא רבא. אבל יש נוסחאות שכתוב בהן רבה וכו'".

ולשיטת הריטב"א שגורס "אמר רבא", הדבר קשה הרי רבא סובר שכלי שמלאכתו להיתר, מותר לטלטלו לכל דבר שיש בו צורך, ואפילו אם הטלטול הוא שלא לצורך גופו או מקומו גם כן מותר, ורק שלא לצורך כלל אסור בטלטול. ולפי זה תמוה איך רבא אומר שאסור לטלטל את המקלות לצורך תליית הקרבן להפשיטו עליו כיון שאפשר לתלות על ידו, הרי כשתולה את הקרבן על ידו יש לו טרחה גדולה, ואילו כאשר תולה את הקרבן על המקלות זה יותר קל ונוח, ובוודאי שדבר זה של מיעוט בטרחה נחשב בגדר צורך שמותר בעבורו לטלטל כלי שמלאכתו להיתר, וממילא תמוה מדוע רבא אסר לטלטל את המקלות כיון שאפשר לתלות את הקרבן בידו.

*

כלי בסיס לדבר האסור אם נחשב למלאכתו לאיסור

ונראה בישוב הדברים, שבאמת כל עיקר הקושיא היא מכא דברי השער הצינן שכתב בפשיטות שהמקלות הללו הם כלי שמלאכתו להיתר, ועל כן קשה איך יתכן שבכלי שמלאכתו להיתר שמותר לטלטלו אפילו לצורך קצת (ורק שלא לצורך כלל אסור לטלטלו), יהיה אסור לטלטלו כדי למנוע טרחה. (אבל אם המקלות היו כלי שמלאכתו לאיסור הקושיא לא קשה, משום שבכלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, י"ל שבאמת לצורך מניעת טרחה אסור לטלטלו, שאם מצד ההלכה של צורך גופו הטלטול אינו מוגדר כצורך גופו כיון שאפשר לעשותו בכלי של היתר, וכל מטרת טלטול ושימוש הכלי הוא רק כלי למנוע מטרחה, אין היתר לעשותו בכלי שמלאכתו לאיסור). ודבר זה שהמקלות שעליהם תולים את הקרבן כדי להפשיטו מוגדר ככלי שמלאכתו להיתר, כותב השער הצינן כדבר פשוט.

אבל באמת דבר זה תלוי במחלוקת ראשונים, דהנה המקלות הללו הם לא משמשים לדבר האסור, שהרי לא מפשיטים את הקרבן עם המקלות הללו, אלא שתולים את הקרבן על המקלות כדי להקל את ההפשט, והמקלות הם בגדר בסיס שעליהם מונח הקרבן שבו עושים את פעולת האיסור. ודבר כזה כלי שמשמש לבסיס לדבר האסור, אבל הכלי מצד עצמו אין בו שום שימוש לדבר האסור, יש לדון האם הוא מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, או ככלי שמלאכתו להיתר. ודוגמה לזה, כאשר הנפחים רוצים ליישר כלי ממתכת או להתיך אותו כדי לתקנו וכיוצא בזה, הם מעמידים את הכלי על שולחן מיוחד, ותופסים את הכלי במהדק מיוחד לשולחן שלא יזוז, וכך יוכלו לתקנו כהוגן, האם המכשיר שמהדק את הכלי לשולחן או השולחן בעצמו הם בגדר כלי שמלאכתו לאיסור או לא, שמצד עצמותם לא עושים בהם שום פעולה של איסור, והם רק משמשים כבסיס כדי לתקן את הכלי, האם הדבר הזה מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור או לא.

בר שלא הדליקו בו באותו שבת

וברעק"א (סוף סימן רע"ט) מביא מחלוקת ראשונים בדין זה האם כלי שמשמש בתור בסיס לדבר האסור, אם הוא מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור או ככלי שמלאכתו להיתר. והרעק"א מדבר לגבי הכוסית של הנר,

מקלות הם בסיס לדבר האסור

ומעתה לגבי מקלות שעליהם תולים את הקרבן כדי להפשיט אותו, והמקלות הם רק בגדר בסיס לדבר האסור, הנידון אם הם בגדר כלי שמלאכתו להיתר או בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, הוא תלוי במחלוקת הראשונים. ומה שכתב השער הציון בסימן ש"ח שהם בגדר כלי שמלאכתו להיתר הוא לא מוסכם לכל הראשונים.

ומעתה לדעת הראשונים שגרסו בגמרא "אמר רבא", ולדבריהם קשה איך יתכן שיהיה אסור לטלטל את המלקות בשבת, הרי אם הם כלי שמלאכתו להיתר שמוותר לטלטלו לצורך קצת, הרי הצורך הזה כדי למעט בטרחה הוא בוודאי בגדר צורך קצת ומדוע אסור לטלטלו בשבת. יש ליישב שהראשונים הללו יסברו שהמקלות הם בגדר כלי שמלאכתו לאיסור (ודלא כמו שכתב השער הציון שהם כלי שמלאכתו להיתר), שכיון שהם משמשות בתור בסיס לדבר האסור ממילא חל עליהם דין כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלם רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך למעט בטרחה אסור, ועל כן אסור לטלטלם.

ובאמת בגמרא בשבת (דף קכ"ד א') בהגהות הגאון רבי אלעזר משה הורביץ, הביא מהגמרא את הראיה של המשנה ברורה (שכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לצורך גופו, אם אפשר לעשות את השימוש הזה בכלי שמלאכתו להיתר), וכתב בפשיטות על המקלות שהם כלי שמלאכתו לאיסור. וז"ל, "ויש להוכיח מכאן לדין בכלי שמלאכתו לאיסור, שאין לטלטל לצורך גופו היכא דאפשר בלאו הכי".

[א"ה, אמנם יש להעיר דלפי זה המשנה ברורה סותר את דבריו, שבסימן ש"ח בשער הציון (סקי"ג) כותב בפשיטות על המקלות שמשמשות בתור בסיס לדבר האסור שהם בגדר כלי שמלאכתו להיתר, ולפי זה סובר כדעת הראשונים שבסיס לדבר האסור אינו מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור. ואילו בסימן רע"ט הביא במשנה ברורה (סקי"ט) את דברי המגן אברהם לגבי נר שהוא מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, אפילו שהנר רק משמש בתור בסיס לדבר האסור. ובשער הציון שם (סקט"ו) הוסיף והביא את הדעות הראשונים ובפוסקים שכלי משמש בתור בסיס לדבר האסור מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור. וסובר להלכה שכלי משמש בתור בסיס לדבר האסור מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, ואם כן איך בסימן ש"ח כתב בפשיטות על המקלות שהם כלי שמלאכתו להיתר, הלא לפי מה שפסק להלכה (בסימן רע"ט) צריך להיות שהמקלות הם בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, וצ"ע].

שבה מניחים את השמן והפתילה, האם כאשר לא הדליקו בה באותה שבת (שאם הדליקו בה את הנר, הרי היא מוקצה מדין בסיס לשלהבת) היא מוקצה מדין כלי שמלאכתה לאיסור או לא. משום שהכוסית בעצמה היא לא בגדר כלי שמלאכתה לאיסור, שהיא לא משמשת לדבר האסור, אלא שכאשר מדליקים בתוכה את הפתילה הרי היא בסיס לשלהבת, ובזה הנידון האם כלי כזה שכל תפקידו הוא לשמש בתור בסיס לדבר האסור, האם הוא מוגדר מצד עצמותו ככלי שמלאכתו לאיסור. או שמצד עצמו אינו בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, וממילא אם באותה שבת לא הדליקו בנר הזה שאינו נעשה בסיס בפועל איננו נעשה מוקצה.

הרעק"א מדבר על דברי השו"ע (סימן רע"ט סעיף ו') שכותב, "נר שלא הדליקו בו באותו שבת וכו', מותר לטלטלו וכו'". והשו"ע מדבר על הציון הזה, שהנר שהשו"ע מדבר בו הוא הכוסית שבה מניחים את השמן והפתילה, ובזה כתב שאם לא הדליקו בו באותו שבת (שאינו מוקצה מחמת בסיס לשלהבת) אינו מוקצה ומותר לטלטלו. וכתב במגן אברהם, שכל מה שמוותר לטלטלו הוא דווקא לצורך גופו או מקומו. משום שסובר שהנר מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, ולכן כל מה שמוותר לטלטלו הוא רק לצורך גופו או מקומו.

והכתב הרעק"א על דברי המגן אברהם שמוותר לטלטל את הנר רק לצורך גופו או מקומו, "משמע דמדין מלאכתו לאיסור הוא וכו', וכן כתב תוספות בשבת (דף ל"ו א', ד"ה הא רבי יהודה) ע"ש, דמבואר דסבירא ליה דנר מקרי מלאכתו לאיסור. וכן כתב תוספות בשבת (דף קכ"ב ב', ד"ה רחח). ועיין בהדושי הרשב"א דתריצו דנר לא מקרי מלאכתו לאיסור, דאינו משמש מלאכת איסור אלא דנעשה בסיס. עיין תשב"ץ חלק א' סוף סימן קל"ז, שכן כתב בשם הרמב"ן שכן כתב בשם הראב"ד".

מבואר ברעק"א, שנחלקו הראשונים בכלי משמש בתור בסיס לדבר האסור, האם הוא בגדר כלי שמלאכתו לאיסור. או שכלי שמלאכתו לאיסור נחשב רק כלי משמש בפועל לדבר האסור, אבל אם עצם הכלי אינו משמש לדבר האסור אלא הוא רק הוא בסיס לדבר האסור אינו בגדר כלי שמלאכתו לאיסור.

ולהלכה במשנה ברורה (סימן רע"ט סקי"ט) מביא את דברי המגן אברהם שכותב שנו מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, ובשער הציון שם (סקט"ז) כתב שגם בכיאר הגר"א מוכח שסובר כן, והביא עוד ראשונים שסוברים כך. וממילא להלכה פוסקים שבאמת כלי משמש בתור בסיס לדבר האסור, מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור. אבל בעיקר הדין דברי זה הוא מחלוקת ראשונים, כמו שהביא הרעק"א.

סגולת השלום

לתורה בשבת שלפני החתונה התקיימה בתפילת שבת כהיכל הישיבה. באותה שבת שהיתה שבת "ירחי כלה" התפילה בישיבה היתה מלאה בנימוח, וכן מצד אורחי החתן וחברו, וכן מצד אורחי הירחי כלה.

בקריאת התורה כשהגיע הזמן לעלות לתורה, החתן עלה לתורה באחת מהעליות, והעליה האחרונה ה"מפטיר" שברוך כלל היא מיועדת לחתן קיבלה אחד מהנגידים החשובים שבאו לירחי כלה.

לאחר התפילה עמדו כמה מהחברים של החתן ודיברו על כך בפליאה שהגבאי דחה את החתן מעליית המפטיר, בשביל לתת את זה לאחד מהנגידים, והיה זה פלא בעיניהם איך דוחים חתן מהעליה שמיועדת עבורו בשביל חשבונות מחשבונות שונים. ובפרט שהחתן דרך יתום הוא ואין מי שידאג בעבורו כל צרכו, ומתוך כך לדחותו מהעליה המיועדת לו.

תוך כדי שהם עומדים ומדברים, עבר על ידם הגבאי של העליות, ניגש אליו אחד מהחברים, ושאלו לסיבת הדבר שהחתן לא קיבל את עליית המפטיר. הגבאי השיב כי שבאמת לפי התכנית החתן היה אמור לקבל את עליית המפטיר כנהוג, אלא שלפני התפילה ניגש אליו החתן ואמר לו, שמכיון שיש היום בישיבה הרבה אורחים הרי הוא חושש שהוא מאוד יתרגש בעלותו לתורה ומתוך כך יתבלבל ולא יתגן לו הברכות של ההפטרה כמו שצריך, על כן כדי למנוע ממנו את הבושה הזו הוא מבקש שיתן עליה רגילה בתוך שבעת העולים, ואת המפטיר יתן לאדם אחר.

והנה אם בשעת מעשה לפני שפגשו את הגבאי, היה קם אחד ואומר "אולי החתן בעצמו יבקש שלא יתנו לו את העליית המפטיר, משום שחשש שיתבלבל בברכות ההפטרה", היו כולם דוחים את דבריו, הרי עשרות ורבות עולים מידי שבעה בשבוע כמעט אין מי שיתבלבל בניגונים, ובפרט חתן זה שהוא אחד מהבחורים החשובים בישיבה למה בכלל שיחשוש להתבלבל. אבל זו באמת היתה האמת!

"לכן אמור, הנני נותן לו את בריתי שלום". (פרק כ"ה פסוק י"ב).

אחד מהדברים שהיה הגר"צ זצ"ל מעורר בימי בין המצרים הוא לדברי המשנה באבות (פרק א' משנה ו') "הוי דן את כל האדם לכף זכות", שאילו היה אדם דן את חברו לכף זכות היו מתבטלים הרבה מהמחלוקות והמריבות, שפעמים רבות אדם עושה מעשה או אינו עושה מעשה ואינו מכון בזה לשום דבר רע כלפי חברו, ואילו חברו בטוח שכל כוונתו היתה כנגדו, ומחמת כן פותח במריבה כנגדו, ומכאן הדברים יוצאים מכלל שליטה. ואם היה מלכתחילה דן את חברו לכף זכות, לא היה חושב שהדברים מכונים כנגדו, ולא היה פותח במריבה, והיה ממשיך לחיות בנחת ובשלווה.

והביא על כך בשם מרן החפץ חיים זצ"ל שאמר שהקב"ה ברא בעולם "סברא עקומה" כדי לדון את השני לכף זכות, שהרבה פעמים בסברא ישרה לא נראה כאן שום צד זכות, אבל כדי לדון לכף זכות צריך להשתמש גם בסברא עקומה ובא לחשוב מחשבות ולערוך סברות הדנות לכף זכות.

והיה הגר"צ מביא על כך כמה עובדות, שהרבה פעמים דווקא הסברא העקומה שבהשקפה הראשונה אינה נראית כמסתברת היא היתה הנכונה, ונביא אחת מהם.

בימי בין הזמנים של חודש אב יסד מרן הרב מפוניב' זצ"ל בישיבה את "ישיבת ירחי כלה" למשך שבועיים, אשר אנשים מכל קצוות הארץ והעולם היו במשך השבועיים הללו עוזבים את כל עיסוקיהם, ובאים לישיבה ללמוד ולעמול בתורה מבוקר ועד ערב.

בימים הללו היו בישיבה אורחים רבים, חלקם אף היו מהנגידים הגדולים התומכים ועומדים בכל עת לימין הישיבה, שגם הם באו ככלל ההמון להיות שבועיים בשנה "בני ישיבה".

באחת מהשנים היה בישיבה בחור יתום שהחתן בימי בין הזמנים, והעליה

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

שכר השתיקה - תוספת שנות חיים

פִּינְחָס בֶּן אֱלֵעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן אֶת חֻמְתֵי מַעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאן אֶת קִנְיָאֲתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֲתִי (כה, יא)

המהר"ם שיק מביא ווארט בשם הרב"ה שלו, ה"חתם סופר":
הפרשה הקודמת (כה, ט) מסתיימת במילים: וַיְהִי הַמָּתִים בְּמַגִּפָּה אֲרֻבְעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף. הפרשה שלנו פותחת: "פִּינְחָס בֶּן אֱלֵעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן אֶת חֻמְתֵי מַעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאן". הגמרא (חגיגה ד ע"ב) מספרת סיפור שקשה להבין אותו. יש בו דברים גבוהים מעבר לתפיסתנו, אך כך כתוב בגמרא:

פעם ביקש מלאך המוות משלוחו שיביא לו את נשמתה של אשה בשם "מרים מגדלא שיער נשייא" [מרים המקלעת שיער הנשים], והשליח הביא לו בשעות נשמה של אשה אחרת - "מרים מגדלא דרדקי" [מגדלת תינוקות], והמית אותה בטרם הגיע זמנה. כאמור, קשה להבין איך זה שקורה למלאך המוות "שעויות", ועל כל פנים נשארו לה שנות חיים שנלקחו ממנה...
שאלו את מלאך המוות: מה עושים עם השנים הללו? למי נותנים אותן?
נענה ואמר: "אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה, והויא חלופיה" - אם יש תלמיד חכם ששומע את חרפתו ושותק, אוסיף לו את שנות החיים הללו.

והנה השבטים הרי היו מבזים את פנחס, וכמו שמביא רש"י בתחילת הפרשה: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן - לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה, שפיטים אבי אמו עגלים לעבודת אלילים, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן".

ומה עשה פנחס בתגובה?
שמע חרפתו - ושתק!

ומהו הַשְּׁכָר שְׁקִיבֵל בגין שתיקתו?
וַיְהִי הַמָּתִים בְּמַגִּפָּה אֲרֻבְעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף - נתאר לעצמנו, אם לכל אחד שמת במגיפה נשארה רק עוד שנה אחת לחיות - הרי פנחס "זוכה" בעשרים וארבע אלף שנות חיים! בהיותו שומע חרפתו - ושותק!
ואם המתים במגיפה היו צעירים, ונותרו לכל אחד מהם, או אפילו רק לחלק מהם, ארבעים, חמישים, שנות חיים - כל השנים הללו "עוברות" לפנחס!

רבנות! תעשו לבד את החשבון...

כיצד התייחסו ישראל לפנחס שהצילם מכליון

פִּינְחָס בֶּן אֱלֵעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן אֶת חֻמְתֵי מַעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כה, יא)
רש"י הקדוש מסביר שהתורה פירשה את ייחוסו של פנחס, כיון שהיו השבטים מבזים אותו ואומרים: "הראיתם בן פוטי זה שפיטים אבי אמו עגלים לעבודה זרה".

בואו ונתבונן בפסוק זה ונלמד מכאן לימוד גדול. הרי היתה מגיפה ומתו בה עשרים וארבעה אלף אנשים, כלל ישראל רואה כיצד בזה אחר זה מתים אנשים, עוד ועוד ועוד, והנה מגיע פנחס, הורג את זמרי ואת כזבי ו"תעצר המגיפה". לולי המעשה שעשה פנחס, היה מצב של "כילית", שהרי הקב"ה אומר: "ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי".

בואו ונשאל את עצמנו: כיצד צריכים לנהוג עם אדם המציל את כלל ישראל מכליון?

אני זוכר שפעם בשכונת "בית ישראל" הניחו מחבלים פצצה בתוך פח אשפה, והנה עבר שם איזה יהודי וגילה את הפצצה, הועיק את החבלנים והם פירקו אותה בשלום. אם, חלילה, הוא לא היה מגלה את הפצצה והיא היתה מתפוצצת, יכול היה להיות אסון כבד ביותר. כמה יש לשבח את היהודי הזה על ההצלחה הגדולה שהציל את התושבים? והנה פנחס הציל את בני ישראל מכליון, כיצד היו צריכים להודות לו ולשבח אותו.
ומה הם עושים במקום לשבח את פנחס?

אומרים לו: אתה יודע מי היה הסבא שלך? הוא היה מפסם עגלים לעבודה זרה. אף שכתוב שהיו 'השבטים' מבזים אותו, מן הסתם היו אלו יחידים, אבל גם אותם אי אפשר להבין, הרי הוא הציל אתכם מכיליון ומה לכם כעת להזכיר את הסבא שלו? ומה עוד שהסבא כבר חזר בתשובה מומן...
רואים - אנו מכאן כיצד אפשר להיות כפויי טובה ולתלות דברי הבל באדם שהציל אותם מכליון, עד שבא הקב"ה וייחסו "בן אלעזר בן אהרן הכהן"!

בנות צלפחד חיבבו את הארץ

וַתִּקְרְבֵנָה בְּנוֹת צֶלְפַּחַד בֶּן חֲפִר בֶּן גִּלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לְמוֹשֶׁה מִנְּשֵׁי בְּנֵי יִסָּחַר (כו, א)

רש"י הקדוש שואל מדוע הוזכר בייחוסן של בנות צלפחד "למשפחות מנשה בן יוסף", והרי כבר נאמר כי צלפחד היה "בן מנשה" ויודעים אנו כי מנשה היה בן יוסף, מתרץ רש"י: "אלא לומר לך: יוסף חבב את הארץ, שנאמר 'והעליתם את עצמותי', ובנותיו חבבו את הארץ, שנאמר 'תנה לנו אחוזה'".

יורשה נא לי לשאול שאלה: אני מבקש לקבל מגרש גדול בצפון תל-אביב. יורשה שווה מיליוני שקלים. שואלים אותי: מדוע אתה רוצה את המגרש הזה? ואני משיב: אני אוהב את ארץ ישראל, לכן אני רוצה מגרש. בוודאי כולם יצחקו עלי, וכי בגלל ארץ ישראל אני רוצה את המגרש? אני רוצה מיליונים... כיצד אפשר אם כן להוכיח כי בנות צלפחד חיבבו את הארץ מבקשתן "תנה לנו אחוזה". היכן כתוב כאן שהן מחבבות את הארץ, אולי הן רצו נחלה, כדי שיהיה להן רכוש ממוני?

אומר לכם תירוץ פלאי פלאים, הרי למנשה יש שני חלקים בירושת הארץ, חלק אחד בארץ ישראל וחלק נוסף בעבר הירדן, אולם בנות צלפחד ביקשו בדווקא לקבל את חלקן בארץ ישראל, ומכאן שהן חבבו את הארץ.

תירוץ נוסף לשאלה הזו, אומר ה"אמרי אמת", היה זה כאשר אמו, הרבעעין של ה"שפת אמת" נסעה להבראה ועמה נסה בנה ה"אמרי אמת". בדרך היא שמעה אותו לומד פרשה זו עם רש"י, והיא שאלה אותו את מה ששאלנו: היכן יש ראייה מבקשתן לקבל נחלה, שהן מחבבות את הארץ.

השיב לה ה"אמרי אמת" תירוץ מתוק מדבש: מי היה צלפחד? לדעה אחת היה זה המקושש. מתי התרחשה פרשת המקושש? בשבת השנייה לצאת בני ישראל מארץ מצרים, היינו בשנה הראשונה לאחר שיצאו ממצרים. ומתי ביקשו בנות צלפחד לקבל נחלה? בשנה הארבעים לפני כניסת בני ישראל לארץ. ומדוע שתקו בנות צלפחד כל השנים הללו? וכי לאביהן לא היתה ירושה ממונית, אותה הן ביקשו לרשת? אם אכן בנות צלפחד רוצות כסף, הן היו צריכות לבוא למשה רבינו מיד לאחר מות אביהן, ולבקש לרשת את כספו? העובדה שהן המתונו ארבעים שנה, מעידה שלא תאוות הממון היה חפצן ולא לרשת את כספי אביהן הן ביקשו, אלא רצונן היה לקבל נחלה בארץ ישראל, מכיוון שהן חיבבו את הארץ.

רועה הדואג לצאן, לא לעצמו

וְלֹא תִהְיֶה עֵדֶת ה' כְּצֹאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה (כו, טו-יז)

שמעתי מרבי שלום זצ"ל שהקשה: מדוע משה אומר "כצאן אשר אין להם רועה" ולא אומר ביתר פשטות: "כצאן בלי רועה"?

רבי שלום אומר על כך הסבר נפלא: יש רועים ויש רועים...
יש רועים שכל משרתם וכוננתם היא כדי שתהיה להם פרנסה. הם רועים את הצאן כדי שיהיה להם כסף. לעומתם, יש כאלה שרועים את צאנם, ואמנם הם לא עושים זאת למען כסף, אלא למטרה אחרת - כדי שיהיה להם בשר לאכול. הם מגדלים צאן כדי שבבוא היום ישחשו אותו ויאכלו מבשרו.
המשתף לכל אלו שהם רועים "בשביל עצמם", בשביל האינטרס שלהם, ואין הם רועים "בשביל הצאן".

לעומת זאת, יש רועים שאוהבים את הצאן. הם רועים "בשביל הצאן". כל מעיינם נתון אך ורק כדי שלצאן יהיה נעים וטוב. משה רבנו פונה להשם יתברך ומבקש: כשם שיש כמה סוגים של רועים, כך יש כמה סוגים של מנהיגים! אני מבקש, אומר משה, שהמנהיג שיתמנה על עם ישראל יהיה מנהיג שידיא כל העת למען האינטרסים של העם, לרווחתו ולשלוטתו, כמו רועה צאן הרועה למען הצאן!

משמעות המילים "כצאן אשר אין להם רועה" היא שהרועה דואג לצאן! הוא לא דואג לעצמו! וכך גם מבקש משה, שהמנהיג יהיה מנהיג שדואג לעם ישראל ולא לאינטרסים של עצמו.

בכל הדורות עם ישראל זכה למנהיגים אמיתיים כאלה. ה"נודע ביהודה" היה שומע את צרותיהם של האנשים שהיו פוקדים את חדרו מדי יום ושופכים לפניו את מררתם. אך לאחר שעזבו את החדר היה פורץ בבכי מה לבו לא עמד לו להכיל את סבלם של צאן מרעיתו. כך נראה מנהיג אמיתי.

ה"בית הלוי" היה באמצע שיעור בישיבת וולוז'ין, כשלתפעה נכנס לחדר יהודי לא-מוכר. חזותו מוכיחה עליו שהוא מפשוטי העם, בור ועם הארץ. בידו החזיק את בנו הקטן, אמר היהודי: "כל הילדים שלי בורים ועמי ארצות, אינם יודעים קרוא וכתוב, חוץ מהילד הזה. הכנסתי אותו לחיידה כעת אני רוצה שהרבה יבחן אותו ויראה אם הוא באמת יודע".

התלמידים נעצו את מבטם באורח הבלתי-קרא: זאת לא התנהגות! אי אפשר להיכנס בלי רשות לחדר השיעורים ולהפריע באמצע השיעור!... אך ה"בית הלוי" ראה את הדברים אחרת. הוא קרא לאותו אדם ואמר לו בנחת: "בוא, תשב בבקשה". הוא הושיב את הילד על ידו. ליטף אותו בחום, "למדת חומש?" - כן. "איזה חומש למדת?" - ויקרא. ה"בית הלוי" מתחיל לשאול אותו: מה הפשט בפסוק הזה, ומה הפשט בפסוק ההוא. והילד עונה, משיב מה משמבי, עד היכן שידעו משגת.

ואו ה"בית הלוי" פונה לאבא: "אשרי בנך! אשרי יולדתו! מחלקך יהיה חלקי ומגורלך יהי גורלי! הלוואי שאזכה שיאמרו על בני מה שאומרים על הבן הזה!"

שמע האב את דברי ה"בית הלוי", ופרץ בבכי של שמחה והתרגשות. אם ה"רבי הגדול" בחן את הבן שלו ושיבח אותו בשבחים נדירים כל כך, בוודאי הבן שלו עליו גדול. ברון ה' שוכה לכך!

אבל התלמידים, כמובן, לא כל כך התלהבו מדברי ה"בית הלוי"... דבריו היו משונים בעיניהם. הם פנו אל רבם ושאלו אותו לפרש הדברים.

הסביר להם: "הבן הזה, שידוע קצת חומש, הוא תלמיד חכם יותר מאביו... אני מאחל לעצמי שגם אני אוכה לבן שיאמרו עליו שהוא תלמיד חכם יותר מאביו..."

אלו מנהיגים אמיתיים. יודעים להלך נגד רוחו של כל אדם.

מצוות צריך לחטוף!

יָקָם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְדִינִים אַחַר תֹּאסֵף אֶל עַמּוּךָ (א.א.ג.)

הקב"ה אומר למשה רבינו לצאת למלחמה נגד המדינים, ומוסיף לומר לו "ואחר תאסף אל עמך". חז"ל אומרים כי אילו משה רבינו היה רוצה לחיות, יכול היה לדחות את המלחמה במדינים, כיוון שהש"ית התנה את מותו באותה מלחמה, שהרי אמר לו מפורש כי רק לאחר המלחמה במדינים הוא ימות. ועם זאת משה רבינו לא התמהמה אלא מיד יצא למלחמה.

וכל כך למה?

שמעתי פעם הסבר על כך. אתם מכירים את הסיפור? פעם הגיע שליח בערב שבת מהרב מבריסק אל רבי משה פרוש שהו צריך אותו בדחיפות.

הגיע אליו ר' משה פרוש והרב מבריסק אומר לו שיש איזה עניין דחוף לסדר. ר' משה ענה לו: "אני אעשה כמיטב יכולתי, אבל יורשה לי לשאול את הרב שאלה, הרי בכל מקרה אני אוכל לספול בעניין רק ביום ראשון, ומדוע היה דחוף כל כך להזעיק אותי בערב שבת, הרי אפשר היה להמתין עד מוצאי שבת או יום ראשון בבוקר?"

השיב לו הרב מבריסק: "ר' משה, יישר כח גדול לך, אני שומע מפיה בשורה טובה ביותר".

שאל אותו ר' משה בתמיהה: "וכי איזה בשורה בישרתי לרב?"

ענה לו הרב מבריסק: "בישרת לי שאני אחיה עד יום ראשון, ומי יודע..." מצוות, כך לימדנו חז"ל, צריך 'לחטוף'. לא להמתין. לקיים מיד. משה רבינו יכול היה לחיות ככל שיחפוץ. אבל האם כדי לחיות יותר שנים, הוא יתעכב מלקיים את ציוויו ה' להתנקם במדין? מצוות צריך לקיים לאלתה, לא להמתין. חז"ל אומרים כי יהושע בן נון, כאשר נכנס לארץ לכובשה, לא הזדרז לסיים את המלחמה עם ל"א המלכים שהיו בארץ. הוא אמר לעצמו שאם יסיים

את המלחמה מה, הוא יצטרך למות כשם שמשה רבינו מת כאשר סיים את תפקידו, לכן התמהמה במלחמה. אמר לו הקב"ה: אני אמרתי "כאשר הייתי עם משה אהיה עמך", וכשם שמשה חי 120 שנה, גם אתה היית צריך לחיות אותו מספר שנים, אבל בגלל שהשתהית במלחמה, יופחתו לך עשר שנים מחייך.

זה לשון המדרש רבה (במדבר כה. ה): "אמרו רבותינו: כתיב ביהושע (יהושע א. ג.) 'כאשר הייתי עם משה אהיה עמך', והיה צריך יהושע לחיות ק"ב שנה כמשה רבינו ולמה נתקצרו שנותיו י' שנים? בשעה שאמר הקב"ה למשה 'נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך', ואע"פ שנתבשר בשורות מוות לא אחר הדבר אלא נודרו - 'וישלח אותם משה'. אבל יהושע כיון שבא להילחם עם ל"א מלכים אמר: אם אני הורגם מיד, מיד אני מת כשם שעשה משה רבינו. מה עשה? התחיל מעבד במלחמתם שנאמר (שם יא. יח): 'מים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה', אמר לו הקב"ה: וכך עשית? הריני מקצר שנותיך י' שנים. אמר שלמה (משלי יט. כ) 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום'."

אמר על כך רבי אליה לופיאן זצ"ל: האם באמת יהושע השתהה במלחמה, כיון ש'סתם כך' רצה לחיות?

צריך להבין שיהושע ידע שאחרי מותו תהיה ירידה רוחנית גדולה בכלל ישראל. הפסוק אומר (יהושע כה. לא): 'ויעבוד ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע ואשר ידעו את כל מעשה ה' אשר עשה לישראל'. לאחר מכן, כאשר מתו יהושע והזקנים, היתה ירידה רוחנית נוראה בכלל ישראל. לכן, למען כלל ישראל, כדי לעכב את ירידתם הרוחנית, רצה יהושע לחיות עוד ועוד שנים. זה לא היה בשביל עצמו, אלא בשביל כלל ישראל.

או מה הטענה כלפיו?

יש ציווי לעשות מלחמה? - לא עושים חשבונות. לא מחכים. באדיש אומרים 'אריין חאפען', צריך 'לחטוף' מצוות. גם למשה רבינו היו חשבונות להמתין עם המלחמה במדין, אבל כאשר יש מצווה, מקיים אותה מיד. לא מחכים. יהושע עשה חשבונות וחשב שהוא יאריך ימים ולבסוף הופחתו לו עשר שנים מחייו.

בלעם הרשע אומר בברכותיו (במדבר כג. כד): 'הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא'. אומר שם רש"י: "כשהן עומדין משנתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין".

שאל הגערער ר' ה"בית ישראל": הרי זה לא לפי הסדר, כי קודם מתעטפים בטלית ומניחים תפילין ורק לאחר מכן קוראים את שמע? הוא שואל והוא מתרץ: זה בדיוק מה שרש"י אומר. צריך 'לחטוף' מצוות. מה שיוצא מקיימים.

לא מחכים עם מצוות. 'אריין חאפען אמצווה'. כלל ישראל 'מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות', אומר רש"י. לכן הסדר לא משנה. מה שמגיע קודם, מקיימים.

נפטר כאן אברך, רבי משה הורביץ ז"ל שמו. הבן שלי מספר לי 'מושגים' של בן עלייה. ביום ששי אחד היה הבן שלי בחנות ירקות והיה צריך לפרוש מטבע של עשרה שקלים לשתי מטבעות של חמשה שקלים. הוא יוצא החוצה מהחנות, ופוגש בדיוק את ר' משה הורביץ ושואל אותו אם יש לו לפרוש את המטבע. ר' משה מפשפש בכיסו ומוציא שתי מטבעות של חמשה שקלים נוטל את המטבע של עשרה שקלים ואומר לבן שלי: 'יישר כוחכם, אה, זוכית אותי במצוה'. איזו מצוה? הרי הוא לא הלווה לו כסף. אין כאן מצוות הלוואה. אבל יש כאן מעשה חסד. איזו הרגשה של בן עלייה. הנה עוד מעשה מצוה. 'אריין חאפען', חושפים את המצוות.

כך אומר הקב"ה ליהושע: יש לך חשבונות, אולי אפילו ראויים וצודקים, אבל כאשר מודמנת לפניך מצווה, אתה צריך לחטוף. לא לחכות. 'אריין חאפען'...

מנשי ראובן:

כששב מהגולה לארץ ישראל, נפרד רבי ראובן זצ"ל ממלוויו בטרם נכנס לביתו וצעד למקום צדדי. בנו שהלך בעקבותיו, הבחין כיצד הוא משתטח על הארץ ומנשקה, כדברי הגמרא: "רבי אבא מנשק כיפי דעכו... רבי חייא בר גמא ומגידר בעפרה, שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", (כתובת קיב ע"א).

לאחר מעשה, סיפרה רעייתו כי רבי ראובן רצה לעשות כן כבר בשדה התעופה, אך נמנע מכך עקב בקשתה.

מִרְוֵן רֶשֶׁכְּבֵה"ג הַגְרִי"ש אֱלִישִׁיב זְצוּק"ל עִם יַבְדֻלַח"ט חֲתָנוּ מִרְוֵן רֶשֶׁכְּבֵה"ג הַגְר"ח קִנִּיבֶסְקִי שְׁלִיט"א

הנה להאריך גודל הידידות והערכה שהיה בין שרי התורה היא אך למותר וזכינו להוציא בס"ד במלאת שנה להסתלקותו קונטרס דברי שי"ח אודות הקשר שלהם, וכאן נביא עוד דברים נוספים.

'בטחון' יכול לשנות את הדין לגבי חילול שבת.

אמרו לרבנו כי מספרים שפלוגי נחלה במחלה הידועה, והר' בני פישר היה אתו אצל רופאים והמסקנה הייתה כי אין מה לעשות. החולה, אשתו והר' בני פישר נכנסו למרן הגריש"א, והציעו לפניו את הענין והתייעצו האם להתאמץ פה ושם באופנים שונים, והוא הכריע להתנהג בשבש ובאל תעשה (לפי הנתונים שהונחו לפני הרופאים שהרימו ידיים מלהושיע).

פנתה האשה ואמרה למרן: אני מבינה כי לבעלי נותרו כמה שבועות לחיות, ואח"כ בניו יהיו יתומים והם קטנים. בחלוף 15 שנה כאשר יגדלו, הם ישאלו אותי: אמא, האם עשית כל מה שיכולת למען אבא שלנו, האם אני אוכל לענות להם תשובה חיובית?

פנה הגרי"ש לר' פישר והורה לו - תטיס אותו לחו"ל להתאמץ ולנסות (את אחת האופציות שעלו על השולחן) ואע"פ שהדבר היה כרוך בחילול שבת הורה לו לחלל שבת. ע"כ. ושאלו להבין, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר?

הוא ראה באשה זו כי יש לה בטחון בה' שעדיין יש תקוה, ואם זו מדת בטחונה יש מה לעשות, ואף לחלל שבת על סמך זה, כי חילול שבת מותר אפילו על צד רחוק.

אמרתי, לכאורה לדברי רבנו בביאור הדבר יש לציין לדברי החזו"א סימן נ"ט ססק"ד, אבל דברי החזו"א שם הם לגבי לבטוח בה' ולהימנע מלחלל את השבת ולבטוח שלא ינזק. אכן כך. על זה היה דעתי כאשר ביארתי את הנ"ל, שחשבתי ללמוד מדברי החזו"א שם ש'בטחון' יש לו קביעה בדיני שבת.

רבנו רצה לקרב ולחבב צעיר פלוני מהמשפחה, וסיפר לו כדלהלן. כאשר הציעו לי את השידוך, חמי זצ"ל בא לפתח תקוה [מקום לימודי בישיבת לומזא] לראות אותי. אני לא ידעתי קודם שיבוא. הוא נכנס להג"ד ראובן כץ זצ"ל לביתו ודברו בדברי תורה ובנו ר' אהרן כץ אמר לי שבינתיים אמהר ואסע לביתי להחליף את בגד החליפה שלי הישן, ונסעתי לב"ב והחלפתי את הבגד הישן.

אמרתי לרבנו, אינני יודע האם הוא היה צודק בכך, וכי מרן הגרי"ש היה שם לב כל כך לדבר לענין החליפה!?

(בשביעות רצון וחיוך): נכון, הוא ראה, כמו שאני ראיתי... המשיך רבנו: נכנסתי לבית. הרב כץ דיבר בד"ת, כנראה רצה לראות מה אני מגיב, מעט הגבתי, ואח"כ הרב כץ אמר לי ללוותו לאוטובוס. בדרך ביקש שאומר משהו, אמרתי [ללא הכנה] ממה שעסקתי באותו יום, זה היה במסכת שבת.

על מה הוא דיבר בבית? איזו שאלה באהע"ז שיש על כך חידושי תורה מאבא בקהילות יעקב. הוא גם נסע לחזון איש להתעניין ואמרו כי זו הפעם ראשונה שיצא מירושלים.

אזרתי אומץ ואמרתי, מפי השמועה, שהחזון איש אמר אז למרן הגריש"א זהו הרגו צ'ובער של הדור, ולימים (כשיצא דרך אמונה ח"א) אמר הגרי"ש - כעת הבנתי שלא רק בבקאות. תגובת רבנו: כנראה זה היה חלק מהשדכנות...?

התנאים התקיימו בל"ג בעומר והנישואין בחנוכה [ואע"פ שהחזון איש היה מזרז לא להשתהות כל כך בין האירוסין לחתונה, לא איסתייע מילתא באופן אחר].

אחרי החתונה החזון איש רצה שאתגורר בפתח תקוה, מהטעמים שהיו עמו, אבל לא אסתייע מילתא. את הגר"ש קרליץ זצ"ל הוא שלח לפ"ת והתגורר שם, אבל אני נסעתי כל יום ללמוד שם אצל הרב כץ, נסעתי בבקר וחזרתי בערב. למדתי עם רבי בערל וינטרוב זצ"ל שהתחתן שבוע לפני, תמיד למדתי גם את המסכת של הישיבה, אבל למדתי גם לימודים אחרים. אח"כ הכולל נסגר, וחזרתי לבני ברק ולמדתי בכולל חזון איש.

סיפר רא"ד דונר לרבנו, אלפי שאלות שאלתי את הרב אלישיב זצ"ל בכל חלקי התורה מעולם לא פתח ספר ופ"א היה שאלה: ילדה במלחמת העולם השנייה בין גיל 4 ל-7 הייתה אצל גויים ואח"כ נישאה לכהן אם יש שאלה של שבויה שאלתי כל הגדולים לא רצו לענות, שאלתי ומיד אמר אין כאן שום שאלה ופרס כל הענין להכריע שמוותר. והנה ילדות היתה בי ופעם אחת שאלתי להרב

אלישיב אם אוכל לטלפן לרב מחו"ל לברר פרטים אודות השאלות שדיברנו בהם, הוא הסכים ושאלתיו מה מס' טל' שלו כדי שהרב
ההוא יחזיר שיחה כאן לבית, ומרן חשב ונזכר רק את הספרה הראשונה ואז אמר: את זה צריך לשאול את הרבנית.
(רבנו לא התפעל ואמר): זה פשוט.

ליד לדרמן

סיפרה ידידה של הרבנית קניבסקי:

תקופת השידוכים שלי נמשכה יותר מהמצופה, והשתוקקתי לקבל ברכת צדיק. שאלתי את הרבנית כיצד אוכל להתברך מפי הרב
אלישיב, והיא הציעה לי: "התקשרי לאחותי הרבנית ישראלזון ובקשי ממנה את מספר הפלאפון האישי של פלוני, מבאי ביתו של
אבי. הוא יכניס אותך".

ה'פרוטקציות' עזרו, ונכנסתי אל הקודש פנימה.

להפתעתי שאל אותי הרב אלישיב: "האם את מכירה את בית הכנסת 'לדרמן' שבבני ברק?"
"בוודאי", השבתי.

"שמעת על הרב קניבסקי, המתגורר סמוך לבית הכנסת?"

לאחר שעניתי בחיוב גם על שאלה זו, הכביר הרב אלישיב בשבחו של רבי חיים והורה לי לפנות אליו, תוך שהוא מתעלם מדברי
כי בעצם משם הגעתי לכאן...

קושי שבהל' בורר

שמעתי מרבינו שהלכות בורר בשבת הם לא פשוטים וכגון להגדיר מהי תערובת ומה לא וסיפר שפעם התארח אצלו בשבת חמיו
מרון הגרי"ש אלישיב זצ"ל ולאחר הסעודה דנו בענין להוריד הדברים מהשלחן שהיו צלחות ובקבוקים וכדומה האם נחשב הדבר
לתערובת ונתקשו בגדר הדבר וסיפר שאביו רצה לחבר ספר על הלכות בורר מפני קושי גדרי המלאכה וכשהגיע פעם חמי מרון
הגרי"ש אלישיב זצ"ל לב"ב דיבר אבא אתו על בורר.

דיברתי עם רבינו על מצב חולשתו של מרון הגרי"ש אלישיב זצ"ל ובכל זאת לומד בכזו התמדה עם כל הכח אמר רבינו שלזה הורגל
כל ימיו ללמוד בכזו התמדה יש סייעתא דשמיא מיוחדת.

אחד סיפר לרבינו שהגיע למרון הגרי"ש אלישיב זצ"ל וחיכה חמש דקות עד שהגרי"ש הבחין בו אח"כ ראה שבאותו זמן עיין הגרי"ש
בספר דרך אמונה אמר רבינו בענווה מסתמא הוא מצא איזה הערה טובה על הספר ובאמת כך הוא דאחר כמה ימים אמר הגרי"ש
בשיעור קושיא מהספר דרך אמונה והעיר על דבריו.

סיפרה הרבנית ע"ה ששמעה מחמותה הרבנית פשא מרים קניבסקי ע"ה אשת הסטיפלר זצ"ל שבפעם הראשונה שהזדמן לאביה
מרון הגרי"ש אלישיב זצ"ל להכנס לחזו"א לזמן קצר לאחר שיצא אמר לה אותו הייתי רוצה שיהיה חמיו של רבינו שליט"א.

סיפר רבינו כשהציעו לו את השידוך עם בתו של מרון הגרי"ש אלישיב זצ"ל לא הכרנו קודם לאבא הסטיפלר היה חבר הגאון ר'
שמעון יוזק זצ"ל שלמד עמו בישיבה והיה גר בירושלים ואבא שלח לו מכתב האם מכיר את המשפחה של הגרי"ש אלישיב השיב
לו הלואי היה לי כזה מחותן זה כבר הספיק לאבא.

רבינו מצטט בשם חמיו מרון הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהיה אדמו"ר בירושלים שרצה שיארגנו לו טיש' בסעודה שלישית בטענה שזה
כלול בהלכה שיש לתת סוס לרכוב עליו וחמור לרוץ לפניו' ועל כך טען חמיו הגרי"ש אלישיב דדוקא מי שאין לו מאתיים זוז ויש
לו דין עני אז צריך ליתן לו לא רק מזונותיו אלא כל צרכיו ואפי' סוס לרכוב וכו' אבל מי שאין לו דין עני אין חיוב להשלים לו איזה
דבר מסויים שחסר לו והנה לפי"ז אילו היה האדמו"ר הזה עני שאין לו מאתיים זוז באמת שהיו צריכים כבר ליתן לו לא רק מזונות
אלא גם שאר צרכיו כגון לערוך לו טיש ולשכור אנשים שישתתפו בו.

שמעתי מהרה"ג ר' ליפא ישראלזון שליט"א שבא קמי זקנו מרון הגרי"ש אלישיב זצ"ל להתייעץ עמו בענין חולה מסוכן ובסופו של
הדיון אמר לו כיון שבכל דור יש מדור של ברכות שיוורד לעולם ובדורינו זה ניתן לרבינו תלך עכשיו ותבקש ממנו ברכה וכשסיפר
זאת לרבינו אמר לו רבינו אני אומר לך שמדור זה שייך למו"ח מרון הגרי"ש אלישיב זצ"ל ואכן בסופו של דבר חולה מסוכן זה המשיך

צדיקים מחוץ לחשבון

לאחר שמרן הגר"ש אלישיב זצ"ל עבר נתוח שניצל בנס אמר רבינו שאיתא במדרש שמלאך המוות פגש צדיק ושאל את המלאך כמה זמן נשאר לי לחיות אמר לו עליכם אני יודע ה' תמיד מוסיף עליכם שיש הנהגה שאפי' שכבר נגמרים השנים וה' מוסיף עוד מדרש רבה דברים ט' א' אמר לו הראה לי את פרקי אמר לו לא עליך ולא על כיוצא בך אני שולט פעמים שהקב"ה חפץ במעשים הטובים ומוסיף בכם חיים שנאמר משלי י' יראת ה' תוסיף ימים וכן הוא בקהלת רבה ג' ג' אמר לית אנא שליט על דרך ולא על דלחברך א"ל למה אמר דבכל יום ויום אתון עמלין בתורה ובמצות ועושיין צדקות והקב"ה מוסיף ימים על ימיהם.

דברי בן רבנו - הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

בהקדמה לדעת נוטה ח"ג

והנה לפני כארבע שנים תיכף אחר הדפסת כרך שני מדעת נוטה ציצית בעשרים ושמונה לחדש תמוז תשע"ב לקח אדונינו מעל ראשינו בבא השמש בצהרים גדול דורינו פוסק הדור משנתו קב ונקי רשכבה"ג זקננו עטרת ראשנו אבי אמנו הצדקנית ע"ה חמיו של אאמו"ר מרן שליט"א מרן הגר"ש אלישיב זללה"ה והנה כל גדולי הדור שהראה הקב"ה לאדם הראשון ושזכו להנהיג את כלל ישראל ודאי קיימו כל ימיהם את כל התורה כולה וקנו את כל מ"ח קניני התורה בלי יוצא מן הכלל בתכלית השלימות מיהו כל גדול תפס לעצמו מעלה מסויימת שבה הוא עלה ונתעלה בדרגות גבוהות מאד עד שבזכותה זכה להנהיג את הדור כדאמר ריב"ז על תלמידיו באבות פ"ב ר"א בור סיד שאינו מאבד טיפה ר"י חסיד שבדור אבדר"נ פ"ד וכן בגיטין ס"ז א' לכל תנא הי' מעלה מיוחדת שבזה הי' גדול מכל בני דורו וכדתנן שלהי סוטה משמת ר"מ בטלו כו' משמת בן עזאי בטלו כו' וכן שאר התנאים וכן בכל הדורות זה הצטיין בענוותנותו המופלגת וזה בגאונותו וזה בעמקותו בתורה וזה ביראת שמים שבערה בקרבו וזה במרות טובות וזה בשמירת פיו ולשונו וזה בשמירת עיניו וכו' זקינינו מרן הגר"ש זצ"ל אף שודאי היו לו כל המעלות והקניני התורה בשלימות גמורה מ"מ כמדומה שהמעלה הגדולה שבה הוא עלה על כל בני דורו ואף בדורות קודמים הוא התמדה הגדולה והשקידה והחריצות המופלגת בתורה הקדושה שאין דומה לו.

אמנו הצדקנית ע"ה שהיתה בתו הגדולה סיפרה על סדר יומו של אביה הגדול זצ"ל בהיותה בחורה היה קם כארי בשעה ארבע לפנות בוקר ותוך כמה רגעים בני הבית שמעו אותו לומד בקול רם עם ניגון ומסביר לעצמו כאילו יושב ולומד עם חברותא עד לפני השעה שבע שאז הלך להתפלל בביהכ"ס ותיכף אחר התפילה היה חוזר לביתו ואוכל מן המוכן לפניו שמעולם לא המתין אפי' רגע כמימריה שיביאו לפניו האוכל כי הרבנית הסבתא ע"ה הקפידה ע"ז במסירות נפש כפשוטו כל ימיה כידוע ומיד הולך בזריזות מופלגת לבית המדרש ונועל את עצמו שם ולומד בקול וכנ"ל עד הצהרים ובהרים חוזר לביתו ומיד אוכל.

והיתה תקופה כשאמנו ע"ה היתה בחורה הגיע מהדפוס הספר הקדוש לשם חלק הביאורים היתה יושבת עם אביה ומגיהים יחדיו את הספר כל יום חצי שעה בצהרים ונשכב לנוח עשרים רגעים ותיכף אחרי זה בין אם נרדם ובין אם לאו קם בזריזות ובחריצות והולך לביהמ"ד כנ"ל עד השעה עשר בערב וכך היה נוהג כל הימים ובשנים מאוחרות יותר הי' מקדים לקום בשעה שלש לפנות בוקר ולפני זהן ובע"ש ויו"ט היה חוזר לביתו כחצי שעה לפני שבת וכן בשבת ויו"ט היה בבית המדרש כל היום חוץ מהסעודות ומעולם לא התעסק עם חינוך ילדיו וסיפרה אמנו ע"ה שהזמן היחיד שחיה מתייחס לילדיו היה בשבת אחרי השקיעה שחשוך וא"א לקרוא היתה תורנות בין הילדים וכל שבת האבא היה לוקח ילד אחד ומטייל עמו סביב מאה שערים והיה שם ידיו מאחוריו והילד היה נותן לו יד והיה אסור לילד לדבר אף מילה עם האבא כדי לא להפריעו ממחשבותיו וזה הי' התענוג הגדול שלהם בבית מעולם לא למד עם חברותא ללמדך שהוא לא נכשל בדברים בטלים ועיני ראו ולא זר כשבאו לדבר עימו עד סוף ימיו ואפי' בהלכה והוא באמצע הלימוד בתחלה היה אומר אני לא יכול כעת וכי זה דחוף וכשאמרתי לו שזה פקו"נ תיכף היה סוגר הגמ' ולא היה מוכן לדבר עם גמ' פתוחה כי לא היה לו היצה"ר הזה להפסיק ממשנתו ולדבר באמצע הלימוד לא ביטל רגע היה מוסר שיעור אחרי התפילה וטרם גמרו הציבור לענות אמן או ברכו כבר כל הגמרות היו פתוחות והתחיל מיד את השיעור בתקופות יותר מאוחרות שקיבל קהל בצהרים היה זה עשרים רגעים אך במדוייק עשרים רגעים ולא רגע אחד יותר.

אחד מחתניו שליט"א העיד עליו שבאחת הלילות כשעלה על יצועו לישון שמע אותו שמוסיים עם קושיה של רעק"א וכשקם בבוקר תיכף אחר ברה"ת שמע אותו חתנו שליט"א שלומד לעצמו בקול ואומר ותירץ הרעק"א וכו' עד כדי כך היה מדוקדק אצלו רגעי מעולם לא יצא לשבתות מהעיר לשמחות של צאצאיו מעולם לא בילה בשבע ברכות או שאר שמחות של צאצאים כל סעודות שבת ויו"ט וליל הסדר היו בתכלית הקיצור בלי דרשות ודברי מוסר אכלו ושרו זמירות שבת ויו"ט המקובלים ושוב אכלו וברכו ותיכף חזר לתלמודו בהתמדה גדולה כשהיה צריך לנסוע לחתונה או שאר שמחות היה הכל מתוכנן בדיוק נפלא באיזה שעה בדיוק יוצאים ובאיזה שעה חוזרים וכך היה נוהג כל הימים בלי יוצא מן הכלל תמידין כסדרן לרגעים תבחננו עד יומו האחרון ממש

אמנו הצדקנית ע"ה סיפרה שכל שנה בר"ח ניסן היה נוסע למלון בירושלים לחופש עד סמוך לבדיקת חמץ ואספו לזה כסף כל השנה והכל כדי שחס ושלום לא ירגיש אבא שמנקים את הבית לפסח ואז חלילה וחס הוא יטרד קצת ויזוז כמלוא נימא מסדריו וכל יום בצהרים אחד הילדים נסע אליו לכמה רגעים לדרוש בשלומו ושם היה נחשב שאבא אוכל טוב ואחרי החופש הגדול הזה אבא היה נשקל ואם הוא עלה בק"ג היתה שמחה גדולה בבית הרי לך את העוה"ז הגדול שהיה בבית הקדוש הזה כשילדיו היו חולים ומאושפזים בבית חולים מעולם לא שהה איתם ולא שינה סדריו כמלא נימא ואף אשתו הסבתא הצדקנית ע"ה היתה נזהרת מאד ונמנעת מלספר לו שהילדים לא מרגישים בטוב כי באמת הוא ז"ל הי' רגיש מאוד וזה יכל להפריעו מתלמודו יש בידינו מכתב שכותב לאאמו"ר שליט"א שיתחנן להחזו"א והקה"ה זללה"ה שיעתירו בעד בנו שעובר ניתוח ויחלים במהרה ואפ"ה לא שינה מסדריו כמלא נימא וקיים בעצמו דברי הגמ' בעירובין כ"ב א' במי אתה מוצא ד"ת במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב עוד סיפרה אמנו הצדקנית ע"ה שהיא מעולם לא זוכרת את אביה כועס בבית או מכה את ילדיו מלבד פעם אחת שאביה ישב והגה בתלמודו בחדר הפנימי בבית ובהדר השני ישבו ילדיו ופטפטו בקול וכנראה שזה הפריע לו הוא קם ממקומו וסטר על לחיו של כל ילד וחזר תיכף לתלמודו מבלי להוציא הגה מפיו וזה כבר חינוך אותם לכל החיים לימודו היה בריכוז עצום פעם אמר לי שהלומד ואינו מתרכז מה שהוא לומד טוב ממנו מי שאומר תהלים היתה לו בהירות נוראה בכל הד' חלקי שו"ע ונושאי כליו והפוסקים אשר לא ידוע לנו שני לו בכל הדור באדר"נ פי"ח ע"י ברש"י גיטין ס"ז כ"ה רב"ע בזמן שת"ח נכנס אצלו שאלו במקרא אומר לו במשנה אומר לו במדרש אומר לו בהלכות אומר לו בהגדות אומר לו כיון שיצא מלפניו היה מלא טוב וברכה כדברים האלה היה הסבא זללה"ה כשהי' אאמו"ר שליט"א נכנס אצלו בחוה"מ או בשאר זמנים והיה מרצה בפניו ספיקותיו בין אם זה בעניני זרעים החמורים בין בהלכות שבת או חוה"מ או פסח או יו"ד או אה"ע או חו"מ או בקדשים או בטהרות ממש בכל מקצועות התורה תיכף הי' משיב בבהירות עצומה בגמ' כתוב כך והראשונים נחלקו בפירוש הדבר והפוסקים נקטו כך ויש להעיר ע"ז כך וכך והכל עם שמות של הפוסקים מפורשים והי' משיב עד להלכה למעשה והכל בכמה רגעים אשרי עין ראתה זאת ומי שלא ראה זאת בעיניו לא יוכל להבין במה דברים אמורים ואף אאמו"ר מרן שליט"א.

פעם בצאתו מן הקדש לאחר ששוחחו השנים בד"ת כרבע שעה אמר לי בהתפעלות האמת שהייתי צריך לשהות כאן כמה חדשים וללמוד איך מכריעים ומשיבים תשובות למעשה ממש נתקיים בו מאמר חז"ל בקידושין ל' א' ושנתם שיהיו ד"ת מחודדים בפך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד אם יש בדורינו ילוד אשה שיוכל לעבור את המבחן הקשה שייערך ביום הדין בעמק יהושפט על כל התורה כולה המפורט במדרש משלי פ"י שהובא בביאוד הלכה סי' קנ"ה זהו הדב אלישיב זללה"ה לימודו היה בקול רם וברור כאילו לומד ומדבר אל חברותא עד שיכלו לשמוע בחדר השני בבירור מה הוא משנן והנהגה קדושה וקשה זו נהג בה מיום עמדו על דעתו עד שנפל למשכב כמה חודשים טרם השיב נשמתו לבוראו ולזה אין לו ריע וחבר בכל העולם כולו וכ"ז זכה דודינו ודור שלפנינו לראות במשך כמאה שנה ולאבד ברגע כמימריה צדיק אבד לדורו אבד מגילה ט"ו א' איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים שהיה סופר שלש מאות הלכות פסוקות במגדל הפורח באויר ודהוה סלקא ליה שמעתא אליבא דהלכתא סנהדרין ק"ו ב'.

(עיקרי הדברים נערכו מהספרים 'בית אמי', 'כל משאלותיך', 'מנחת תודה', 'דעת נוטה')

מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצוק"ל עם יבדלחט"א מרן פוסק הדור הגר"נ קרליין שליט"א

פוסק הדור ועמוד ההוראה' כך כינו הכל את מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ולא בכדי עשרות רבות בשנים מאז ישב על מדין ועד סוף ימיו היה מורה הוראה והלכה כרבן של כל בית ישראל וכפי ששמענו מחדב"ג הגאון הגדול גאב"ד רמת אלחנן שליט"א אמר לי כ"ק האדמו"ר מביאלא החלקת יהושע זצ"ל שברור לו כשמש שמה שמו"ח מרן זצוק"ל פוסק כאן כך פוסקים בשמים.

רבה של ירושלים הגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל אמר לי כמה פעמים שברור שפסקיו הם ברוח הקדש ומבהיל לראות איך תמיד הוא קולע למטרה.

מזי המעלה של עמוד ההוראה' גדול תלמוד שמביא לידי מעשה ובאמת כל לומד תורה צריך להגיע להוראה אבל בדורות האחרונים אמד פעם מרן הגר"י סרנא זצוק"ל מגיעים לזה רק יחידי סגולה ובמעלת הוראתם משלימים הם את תורתם של כל הלומדים ולכן אבדה של בעל הוראה זו אבידה לכל הציבור. אחד מאותם יחידי סגולה היה מרן הגר"ש זצוק"ל הרבה משא ומתן בהלכה היה למרן הגר"ש זצוק"ל עם יבדלחט"א גדולי ההוראה בדורנו.

כשהגיעה לאזנו של מק הגאב"ד הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א השמועה בכ"ח תמוז תשע"ב על עלייתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל לשמי רום הוא התבטא נסתלקה תורה מישראל מעט אחרי זה הוא התבטא בהערכה על מרן הגרי"ש זצוק"ל כל כולו היה תורה וכל התורה היתה פרוסה לפניו.

מקורביו מספרים לנו כי פעם בשיעורו כשלמד את דברי המשנה באבות בן מאה כאילו עבר ובטל מן העולם אמר בהאי לישראל הרב אלישיב שאני אבל זה יחיד בדורו. הערכתו הרבה התבטאה בכך שבכל מכתביו ההלכתיים חפץ מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שמרן הגרי"ש זצוק"ל יצרף חתימת יד של פוסק הדור לקבע הדברים במסורות.

בני ביתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל מספרים כי מרן זצ"ל שלח הרבה שאלות חמורות שהגיעו למעונו לבית הדין דבני ברק כמו כן הפרוזבול שהיה עורך אפילו אחרי שערך לפני ב"ד שבאו לביתו אמר מדי שמיטה שיש שיטה בפוסקים שצריך לתת לפני ב"ד החשוב שבדור וכך כל שנת שמיטה שלח לברר מי הדיינים שיושבים עם מרן הגאב"ד שליט"א כבית דין החשוב שבדור. באותו הרכב לתת לפנייהם את הפרוזבול שלו. כמו כן במכירת חמץ למרות שמכר כל שנה גם בפני רבנים אחרים שהגיעו למעונו לצורך המכירה הקפיד לשלוח כל שנה לבית הדין דבני ברק. רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל נודע כמי שהיו כל ספרי השו"ת מונחים לו בקופסה פעם שח"ת אחד עם מרן הגרי"ש זצ"ל על עיון ובקיאות בפסק והזכירו את שמו של מרן הגאון רבי נסים שליט"א אמר לו מרן הגרי"ש זצ"ל דע לך עיקר הפסק זה כוח הסברא היום לא יכולים לפסוק בכוח הסברא בלבד היחיד שיש לו אפשרות לפסוק בכוח הסברא זה רבי נסים קרליץ שליט"א.

מי שהיה השליח ואיש הקשר בין גדולי ההוראה פעמים רבות היה הגאון רבי אריה דביר שליט"א בשיחה עמנו הוא מספר על כמה מהפרשיות ההלכתיות שנידונו מהכא להתם

היה זה לפני כעשרים שנה בשנת תשנ"ה קבוצת אנשים שקנו דירות בפרויקט חדש בעיר עמנואל היות ונפל הפרויקט באו לבנק טפחות ואמרו אנו יודעים שהפסדנו ורצו להסתמך על היתר עיסקא ולא לשלם לבנק ובנק טפחות אמר שזה מסמך דתי' שהם לא מחויבים לו הגיעו למרן הגרי"ש זצ"ל והוא אמר כי אם זה לא מחייב מבחינה משפטית והם טוענים שהם רואים בהיתר עיסקא' רק מסמך דתי' הוא לא שווה כלום ולא מציל את ציבור לקוחות הבנקים מאיסור ריבית באותם ימים הגיעו מהנהלת בנק ירושלים למעונו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל וחתמו על ההתחייבות שמקבלים על עצמם מבחינה משפטית כל אותה עת בנק טפחות לא רצה לשנות את דעתו ורק אחרי לחצים ציבוריים שינה את דעתו ומכיוון שהם נותנים משכנתאות רבות הבינו שזה יותר משמעותי מה יקרה אם חלילה יתנו משכנתאות לפרויקט דירות והפרויקט יפול ישבתי עם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל על נוסח היתר עיסקא' ובשלב מסוים הוא אמר לי סע לבני ברק למרן הגאון רבי נסים שליט"א ותשב עמו ותדון גם עמו על הנוסח ישבתי עם רבי נסים שליט"א על כל הפרטים וחזרתי לירושלים והצלחנו לנסח נוסח של היתר עיסקא' שהיה מקובל על דעת שני גדולי ההוראה הגר"מ שטרנבוך שליט"א דרש להכניס תיקון נוסף בנוסח ומק הגרי"ש זצ"ל סבר שלא צריך להכניס את הסעיף הזה ואז הציע מרן הגר"נ שליט"א שאת הסעיף יוסיפו אחרי החתימה כתוספת נפרדת ומרן הגרי"ש זצ"ל נהנה מהרעיון ושבח.

מקרה נוסף הייתי בורר באחת הישיבות בירושלים בתנאי הבוררות היה כתוב להתייעץ בכל פרט עם מרן הגרי"ש זצ"ל ויבלחט"א הגר"נ שליט"א ובאחד מהפרטים כשהלכתי להתייעץ עם שניהם נחלקו דעותיהם כשאמרת זאת למק הגרי"ש זצ"ל אמר לי שמסתמא כוונתם היתה שמרן הגאון רבי נסים שליט"א יכריע כי הוא עדין יושב בדין' ואני לא חזרתי למרן הגר"ג שליט"א והוא טען שמסתמא כוונתם היתה שמרן הגרי"ש יכריע כי הוא מבוגר יותר ונודע שמו בישראל כגדול הפוסקים שבתי למרן הגרי"ש והוא אמר לי שמן הסתם מרן הגר"נ טוען כך בגלל מעשה שהיה עם מרן החזו"א בסיפור של בורות אבל לדעתי המעשה לא דומה לנידון הזה נסעתי שוב לבני ברק ומרן הגר"נ אישר את הדברים ואמר כי באמת הורה כך בגלל המעשה עם החזו"א איש ואם מרן הגרי"ש סבור שהוא לא דומה ההכרעה צריכה להיות כמוהו כזה היה יחסו המיוחד של מרן הגר"נ שליט"א לרבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שניצב בראש סולם ההלכה של כלל ישראל.

רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הכריע מידי יום ביומו בכל עניני הלכה ובשאלות קשות שהגיעו להכרעתו מהאח ומרחבי העולם היהודי כולו במקרים רבים בקש לשמוע את דעתו של מרן הגר"נ קרליץ שליט"א ואף את חוות דעתו של מרן הגר"ש וואזנר שליט"א היתה תקופה שרבים הורו לעצמם היתר ללכת לערכאות בלי היתר מפורש מבית דץ קבוע כמפורש בשולחן ערוך היו גם בתי דינים' שצצו פתאום ונתנו היתרים או אברכים שהושיבו שלשה שאינם דיינים מומחים כדי להנפיק היתרים כאלו ואז יצא מכתב מיוחד בר"ח אייר תשנ"ח בו נכתב לכבוד הרבנים החשובים שליט"א וכל הציבור הקדוש חומרת איסור הליכה לערכאות מבוארת בשו"ע חו"מ סי' כ"ו כי הבא לידון בערכאות הרי זה רשע וכאילו חירף וגידף והרים יד בתורת משה רבנו ע"ה ובתנחומא איתא שכל מי שמניח דייני ישראל כפר בהקב"ה תחילה ואח"כ כפר בתורה והנה בעוונותינו הרבים למרות שהעון חמור ביותר איש הישר בעיניו יעשה ומבואר בשו"ע שם דאף כשבעל דינו אלים אין לילך לערכאות אלא אם נוטל רשות מבית דין והיות והיו מכשולים בענין נתינת היתר לפנות לערכאות לכן הננו לקבוע ולהבהיר ולהודיע א היתר לפנות בערכאות ינתן רק בכתב ודק על ידי דיינים מנוסים אחרי חקירה בבחינת אם ברור לך כבקר וגם אם ברור לך כאחותך ב במקום שיש לערער על פסק הבוררות שניתן ע"י תלמידי חכמים יש לפנות לדיינים גדולי תורה כדלעיל ועל ידם יקבע אם יש כאן מקום להתיר הליכה לערכאות כשהצד השני מסרב לדין תורה ובאנו על החתום למען משפטי ד' אמת יוסף שלו' אלישיב שמואל הלוי וואזנר נסים קרליץ

היתה זו הוראתו של מרן הגרי"ש זצ"ל ששלשת גדולי ההוראה שבדור יהיו חתומים על המכתב הזה כדי לקבוע מסמרות ולסגור פרצות בנושא שהיה כל כך עקרוני עבור מרן זצוק"ל.

במספר מקרים שלחני מרן הגרי"ש זצוק"ל לברר את דעת מרן הגר"נ שליט"א כי הוא אחז שבדברים שאינם כתובים במפורש בחזון איש מק הגאב"ד יודע להכריע מה היתה דעת מרן החזון איש בנושא ומאד סמך עליו ותמיד רצה לשמוע את הכרעתו היו שאלות חמורות השייכות לקדושת הבית היהודי ששלח אותי לברר את דעת מרן הגאב"ד ומאידיך היו מקרים שמרן הגאב"ד שלח אותי עם שאלות לשמוע את הכרעת מרן הגרי"ש זצ"ל בנושא כשהוא הציג בפני שאלה תיאורטית כביכול שלמעשה היתה שאלה בהכרעת הדין בתיקים מסוימים שנידונו בבית הדין כשידע ששאלות אלו מן הסתם היו בתיקים אצל מרן הגרי"ש זצ"ל בשנים עברו כשישב על מדין ורצה לשמוע את הכרעתו בידעו את נסיונו בפסקי דין את בקיאותו בכל התורה ואת כוח הכרעתו כפוסק הדור הכרעת החזון איש.

מתלמידיו ובני ביתו של מרן הגאב"ד שליט"א שמענו על שאלות לגבי כתיבה בספר תורה שהיו אחרונים שהחמירו לכתוב בצורה מסוימת ומרן הגרי"ש רצה לדעת את דעת מרן החזון איש זצ"ל בנושא שלא התפרש בספר ושאל את מרן הגאב"ד את ההכרעה של מרן החזון איש בנושא או כשהיה חשש של נפולות בעופות ואחרי שהשוחטים הראו למרן הגרי"ש הסרטה הוא לא הכריע וביקש שמרן הגאב"ד יסע לבדוק לצורך ההכרעה ואז מרן הגאב"ד נסע יחד עם הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א ראב"ד הבית דין וקיבלו את הכרעתם כיצד לנהוג בנידון.

היה מקרה נוסף שהתפרסם בזמנו על צורך בגביית עדות ומרן הגרי"ש שלח את בני המשפחה שבית דינו של מרן הגאב"ד יעשה את הגביית עדות.

אחד מן היושבים לפני הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א רבה של רמת אהרן בב"ב הקפיד לכתוב כל מילה ומילה היוצאת הגאון שליט"א אירע שנשאל הגר"נ שאלה חמורה ומורכבת ונענה הגר"נ ואמר כי שאלה קשה זו אין לי עליה תשובה ויש לעלותה אל תל תלפיות של דורנו ה"ה רבינו זללה"ה כמובן שאותו תלמיד שישב לפניו רשם כדרכו אף את מילותיו אלו במדויק במחברתו, לימים לפני כשנתיים ימים מסר הלה אין רשימותיו לעורך מקצועי שיערוך את התשובות בכדי להדפיסם עלי ספר כשהגיע העורך לתשובה זו העיר את תשומת לבו של אותו תלמיד כי מאחר שלמעשה על שאלה זו לא מוזכר תשובה שמא אי"ז מתאים להדפיסה באו זה נענה אותו תלמיד ואמר כי שאלה זו ככל השאלות שיש לו יש לה לפנות אל שולחנו של הגר"נ ואכן כשהגיעו הדברים לאוזני הגר"נ נענה ואמר כי אדרבה יש תשובה לידע ולהודיע כי זו שאלה חמורה מאד ולא שייך מדורנו מי שישב עליה מלבדו של רבינו מרן זללה"ה

בשמיטות הקודמות מאז שמיטת תשמ"ז בה הונהג אוצר בית דין על ידי בית דינו של מרן הגאב"ד שליט"א סמך מרן זצ"ל ידו על האוצר בית דין ואף תלמידו ונאמן ביתו הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א שימש כחבר הבית דין באוצר במשך כמה שמיטות עוד בערב השמיטה הקודמת כתב והצטרף למכתבו של מרן הגאון רבי נסים שליט"א במכתב שהתפרסם ביתד נאמן הנני מצטרף לדברי הגאב"ד שליט"א לחזק שמירת שביעית גיבורי כוח ותוצרתם תחולק כדין על ידי בתי דינים שפקיע שמם בהלכות אלו אשרי חלקם של גיבורי כוח.

שמענו מהגאון רבי יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א מהר נוף שהיה מעורה בנושא שהוא זוכר כשעלתה פרשת הזאבו שנידון זה עלה שולחנם שולחן מלכים מרן הגאב"ד רבי נסים קרליץ שליט"א זכר את הוראתו של מרן החזון איש זצוק"ל בעניין שטען שיש בבהמות מזן זה שינוי במסורת שבידנו לגבי סימני בהמות כשרות רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל הקפיד מאוד על פי זה שבשר בהשגחת שארית ישראל יהיה נקי מחשש בהמות אלו באותם ימים אמר לו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שלמרות שלעניין עיקר ההלכה יש החולקים על מרן החזון איש בנידון זה אבל הכשר לציבור בני תורה מדקדקים אין לו להכניס בהמות בחשש זה וכשהתפרסם הנוסח של הוראותיהם בעניין זה ביקש ממנו מרן הגרי"ש זצוק"ל להעביר את הנוסח ליבלחט"א מרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ שליט"א ורק אחר כך אישר לפרסמו ברבים למה כוונתכם מה חלק ומה כשר.

את צאצאיו שנישאו ועברו לגור בעיר בני ברק היה שואלם הגרי"ש אלישיב בפירוש כשהגיעו לבקרו את מי אתה הולך לשאול והביע דעתו שיש לשאול רק את הגר"נ קרליץ כי הוא לא משנה מהמקובל וכי הוא כבר הוחזק לרב הפוסק שבעיר בני ברק. ומדי פעם בפעם התעניין האם רבי נסים קרליץ עדיין עונה בעצמו לשאלות ושמוע שאכן הוא ממשיך לפסוק בביתו בכל יום לשואלים.

כששאלוהו על רבנים אחרים צעירים יותר גם אם היו מתלמידי הגר"נ קרליץ או מת"ח שהיו באים לרבינו לירושלים לשאול הרבה והכירים אמר שאינו מכיר התברר מצורת עניייתו שאינו רוצה לקחת אחריות על פסיקה של אף רב והתבטא הרבה פעמים רבי נסים הוא הרב המקובל והמוחזק ומצד חזקתו וותיקותו צריך לסמוך עליו (השקדן)

פעם דיבר הגרי"ש עם נכדו רבי א"צ ישראלזון על דיני קדימה בתור והתבטא שבתוך ביתו הוא בעל הבית ולא משועבד לאף אחד וממילא התור לא מחייב אותו אם בא מישהו שחביב עליו ורוצה להקדימו ולהכניסו קודם לאחרים שהמתינו מכבר בתור הוא רשאי והתור קובע רק בין הבאים בינם לבין עצמם מי מוקדם ומי מאוחר והוסיף מה שאין כן למשל רבי נסים קרליץ שהוא רב בעיר בני

ברק ויש לו בבית בית הוראה שהוא משועבד לבני העיר לפסוק להם הוא לא יכול להקדים את מי שרוצה כי אינם אורחים שלו ומחמת שהוא רב ומשועבד לציבור הא משועבד גם לתור וכך התברר באגביות מה אוחז הגרי"ש מהגר"נ קרליץ (מפי השמועה) בעת שקיבל מרן הגר"נ קרליץ את התקף לב בחודש אב תשנ"ז, אמר מרן הגרי"ש שנכדו, שמרן הגר"מנ לוקח הרבה דברין בכלל ישראל ע"ע, וכדמה שכבר שנים לא היה דבר כזה שלקח אדם א' כל כך הרבה לעצמו. בעת שהתקיים כינוס כנגד היתר הממזרים בשעתו, אמר מרן הגר"נ במחאה, שהרי מרן הגרי"ש ישב על התיק והכריע שאין בו ממש.

ידידות והערכה רבה היו בין רבן של ישראל הגרי"ש אלישיב זצ"ל ליבדלחט רבן של ישראל מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

בשנת תשס"ג הסכים מרן שליט"א להצטרף ל'מועצת'. היה זה לאחר שעלו מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ שליט"א למעונו של מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל וביקשו לצרפו כחבר מן המניין ב'מועצת'. מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל הסכים בחפץ לב ושיבח את ההצעה. הגרא"ל שלח מי מטעמו לברר את דעתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל על כך, שאף הוא נעתר לבקשה בחפץ לב, ומפני כבודם של גדולי הדור נאות מרן שליט"א להצטרף ל'מועצת גדולי התורה'.

בשנת תשס"ג היה זה כאמור רבי מיכל יהודה שיזם את צירופו של מרן שליט"א כחבר מן המניין במועצת גדולי התורה. הוא ביקש מיבדל לחיים טובים מרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ שליט"א לעלות עימו למעונו של מרן הגרא"ל זצ"ל לבקש לצרפו. הגרא"ל זצ"ל שיבח את ההצעה ונענה בחיוב על אתר, ואף מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הסכים לה בחפץ לב.

בשנת תשס"א אמר מרן הגרי"ש זצ"ל להרב ישראל קרביץ, בזה הלשון: "יש בו ברבי גרשון את כל התכונות של מנהיג. הוא גם צדיק, והעמיד אלפי תלמידים. לכן לדעתי הוא הראשון שאמור להיכנס איה למועצת, וכך יהיה בישיבה הקרובה. הוא היה צריך להיות שם מזמן".

סיפר אחיינו של מרן שליט"א, הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א, מראשי ישיבת 'נתיב הדעת', כי בשעתו שלחו מרן שליט"א למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל להודיע לו את דעתו בענין ציבורי סוער שהיה על הפרק. קודם ביצוע השליחות נכנס גם לרבי מיכל יהודה. אמר לו רבי מיכל יהודה בזה הלשון: "תסביר לרבי יוסף שלום, מי זה רבי גרשון...?", ואכן בשליחותו דיבר עם הגרי"ש במשך כעשרים דקות. בתוך הדברים התבטא הגרי"ש: "וכי אינני מכיר את רבי גרשון? והלא נוכחתי לא אחת כי הוא זך ונקי, זך ונקי". (לדברי רבי אליהו, הגרי"ש חזר על שבח זה כמה פעמים במהלך השיחה).

[יצוין, כי נכד מרן הגרי"ש זצ"ל, הרה"ג רבי משה ישראלזון שליט"א מספר כי לפני כשמונה עשרה שנה המליץ מרן הגרי"ש זצ"ל לאחד הנינים ללכת לישיבת פוניבז', ולא לישיבה אחרת שחפץ ללמוד בה כי אין בה השגחה. שאלו הנין: "וכי בישיבת פוניבז' יש כן השגחה? הלא גם היא ישיבה בלא השגחה!". השיבו מרן הגרי"ש: "איני מבין מה הדימוי בכלל, והלא שם יש דמות, דמותו של רבי גרשון, והיא משפיעה על התלמידים".

וכך גם בשנת תשס"ט, נינו של מרן שליט"א בא בקשרי שידוכין עם נינת מרן הגרי"ש זצ"ל. מרן שליט"א טרח במיוחד לבוא לשמחה שהתקיימה בבית מרן הגרי"ש זצ"ל. הגרי"ש היה נרגש לקראת בואו וקיבלו בכבוד גדול, הוא קם בפניו מלוא קומתו ובא לקבל את פניו בפתח החדר. במהלך השמחה הם דיברו בחביבות רבה ובהערכה עצומה זה לזה במשך שעה ארוכה, וביציאתו שוב טרח מרן הגרי"ש זצ"ל ללוותו עד פתח הבית, ולא שב למקומו עד שעזב מרן שליט"א את הבנין].

הרה"ג רבי שלמה שאול שליט"א מספר כי שמע מאחד מנכדי מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, על ספרי 'שיעורי רבי גרשון' של מרן שליט"א, כי סבו מרן הגרי"ש זצ"ל אמר שלדעתו הסיבה שזכה שחידושי ושיעוריו מתבדרין בבי מדרשא, כי יש לו מומחיות מיוחדת לדבר רק על הנקודות הבסיסיות והמרכזיות הנצרכות להבנת הפשט בכל סוגיא, בלא להיתפס לעניינים צדדיים, וכן יש לו מעלה שהוא מוריד זאת בצורה ברורה וקלה.

דברי ההספד שנשא מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א לאחר פטירת גאון ישראל מרן הגריש"א זצוק"ל

בטלו השקדנים

דברים שנאמרו בכולל חזו"א - יום ראשון ג' מנ"א תשע"ב

יש שני חלקים בהספד, האחד הוא לספר בשבחו של הנפטר, וגם יש ענין לומר דברים המשברים את הלב, כדי שהציבור יתעורר לתשובה, ולזה צריכים לדעת מה הציבור הפסיד, מה חסר לנו עכשיו, שזה סיבה לשבר את הלב.

ידוע ההתמדה של הנפטר הגדול, לא יאומן כי יסופר, הדבקות בתורה מתוך שמחת התורה, ממש למעלה מן הטבע איך שהיה דבוק בתורה, והתורה משמחת אותו.

כשנמצא אדם גדול כזה בדור, הוא משפיע על כל הדור, וכל סוג של גדלות משפיע על הדור גדלות, כמו שאמרו בתוספתא בסוטה (יב, ה) עד שלא נגזז אליה הייתה רוח הקודש מרובה בישראל, וכשנגזז אליה נסתלקה רוח הקודש מן הנביאים, כי הנבואה של הנביאים הייתה מכוח השפעתו של אליהו הנביא, ומשנגזז אליהו בטלה ההשפעה.

ומצינו במשנה בסוף סוטה (מט, א) "משמת בן עזאי בטלו השקדנים", ולא אמרו בטלה 'שקידה' אלא בטלו 'השקדנים', כי בחייו של בן עזאי היו הרבה שקדנים, מפני שהוא היה שקדן גדול מאד, וכמו שמובא בגמרא (יבמות סג, ב) שאמר ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, ושקידתו נתנה כוח השפעה של שקידה על כל הציבור, ומשמת נסתלקה ההשפעה ובטלו השקדנים.

ומובא שם בגמרא בסוטה עוד דברים כאלה, שמשמת אדם גדול באיזה מעלה, חסר ההשפעה על כל הציבור, ולמשל אמרו שם (מח, א) "משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים", אפילו שעדיין היו נביאים, אבל נביאים הראשונים מתו, ונביאים האחרונים הם בדרגה נמוכה יותר, וכיון שהיה חסר הדרגה של נביאים הראשונים, בטלו אורים ותומים.

לכן עכשיו כשחסר לנו הנפטר הגדול עם ההתמדה שלו, זהו כמו שמת בן עזאי, כי בחייו נתן כוח השפעה של התמדה בתורה על כל הציבור, על הרבה מתמידים יותר קטנים ממנו, ומשמת רבי יוסף שלום בטלו השקדנים, וחסר ההשפעה של שקידת התורה.

מה העצה להיות שקוד בתורה? יש גמרא (נדה ע, ב) ששאלו את רבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם - מה צריך לעשות כדי לקבל חכמת התורה ולהיות גדול בתורה? אמר להם, ירבה בישיבה וימעט בסחורה, והיינו שצריך לעסוק הרבה בתורה, אמרו, הרבה עשו ולא הועיל להם, אמר להם יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, והיינו שצריכים גם להתפלל על סיעתא דשמיא.

והקשו שם בגמרא מאי קא משמע לן, ופירש"י, למה ליה למימר להו ירבה בישיבה, הואיל וברחמים הדבר תלוי, ותירצו דהא בלא הא לא סגי, והיינו שזה ודאי שצריכים תפילה, ולא שייך הצלחה בתורה בלי תפילה, והחידוש הוא שלא די בתפילה ובקשת רחמים, וצריך גם להרבות בישיבה ולהתאמץ בכל כוחו בשקידת התורה, ועל ידי זה זוכים לחכמת התורה.

וכיצד שייך להרבות בישיבה? הרי קשה מאד ללמוד בהתמדה ובשקידה. העצה לזה היא על ידי המתקנות, וכפי שאנו אומרים בברכות התורה "והערב נא השם אלוקינו את דברי תורתך בפנינו ובפי בית ישראל" - מבקשים על עצמנו ועל כלל ישראל שנרגיש את מתיקות התורה, וכשמרגישים את המתיקות כבר לא קשה להרבות בישיבה, כי דבר מתוק מושך את הלב.

ובאמת כתוב על דברי תורה (תהלים יט, יא) "ומתוקים מדבש ונופת צופים", והיינו שדברי תורה מתוקים יותר מדבש. וגם, דבש אי אפשר לאכול הרבה וכמו שכתוב (משלי כה, כז) "אכול דבש הרבות לא טוב", ואם אוכלים הרבה דבש זה נמאס, אבל דברי תורה מתוקים יותר מדבש, ויש בהם מתיקות מיוחדת שאינה נמאסת אף פעם.

וההפלאה בהקדמתו ביאר מה שאומרים בתפילת שבת "כולם ישבעו ויתענגו מטובך", ולכאורה לאחר השביעה זהו אכילה גסה, ומה שייך עוד תענוג לאחר השביעה? וביאר ההפלאה כי "מטובך" הכוונה על דברי תורה וכמאמרם אין טוב אלא תורה, ותורה משביעה את הנפש כמו שאמרו (ברכות יד, א) המשביע עצמו מדברי תורה, ומתיקות התורה זהו תענוג שנמשך גם לאחר השביעה.

ונתבאר כי העצה להתמדת התורה היא על ידי המתקנות, ותפילה של "והערב נא". ויש עוד עניין בתורה ללמוד מתוך סקרנות, וכמו שפירש"י על הפסוק (דברים ו, ו) "והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצווך היום" - כדיוטגמא חדשה, והיינו כמו חוק חדש שיצא מאת המלך, שזה מאד מעניין ונוגע לכל אחד ואחד, וגם אם אין זה נוגע לעצמו, זה מאד מעניין, ויש סקרנות לדעת את החוק.

וכך גם לימוד התורה צריך להיות מתוך סקרנות, מעניין לדעת מה התירוץ ומה הקושיא ומה ההלכה בכל חלקי התורה, וכמו להבדיל שיש חדשות, וכל יום יש עיתון חדש ורוצים לדעת את החדשות של אותו היום, ומתעניינים גם לדעת מה נעשה באמריקה, מפני שיש לאדם טבע של סקרנות, כך גם צריכים ללמוד תורה מתוך סקרנות, וכשלומדים מתוך סקרנות זה כבר לא קשה.

אבל יש תנאי לזה, כיצד לומדים מתוך סקרנות? אם הלימוד הוא לפי כוחו ולפי טבעו, וכמו להבדיל בעיתון, אם המאמר כתוב בשפה קלה מאוד זה מושך ומעניין, אבל אם כתוב בשפה ספרותית קשה, זה משעמם ולא מושך, לכן אם רוצים שהתורה תהיה עם סקרנות ומתיקות, צריכים ללמוד לפי כוח ההבנה של כל אחד ואחד, כי אז הלימוד מעניין ומושך.

וצריכים לדעת עוד כי עיקר הגדלות בתורה הוא בסברא, וכמו שמפורש בגיטין (ו, ב) כי מי שאינו בעל סברא הוא לא אדם גדול, אבל מי שרק אינו יודע מימרא, אין בכך ראייה שהוא לא אדם גדול, מפני שאין הדברים כתובים ולא שמע את המימרא מרבו, ואמנם בימינו שהכל כתוב, גם מי שאינו יודע מימרא אינו אדם גדול, והוא טועה בדבר משנה.

הדבקות בתורה היא על ידי ריכוז המחשבה בתורה כל אחד לפי כוחו, וכשהמוח מרוכז ומרותק עם כל כוח המחשבה בתורה, אם אין בראש שום דבר אחר, והמוח לומד עם כל הריכוז המלא להתעמק ולהתעמק, זה מקדש את האדם יותר מכל המצוות, וכמו שאמרו (אבות ו, א) "ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים", ופירש שם ברוח חיים "כי התורה יותר גדולה אפילו ממעשים טובים".

ומעשה שהיה באחד שחיפש עצות כיצד לקבל אהבת השם, ונסע לאחד בעל מדרגה מירושלים, והלה אמר לו שיקבע לימוד בספר 'שב שמעתתא', ועשה כך והרגיש באמת שהוא מתעלה באהבת השם, ומרגיש יותר את האמונה, מפני שהספר שב שמעתתא הוא ספר עמוק מאוד, וגם מושך את הלב, וצריך להתרכז בזה מאוד, וכשהראש מרוכז בתורה זה מקדש את האדם, ומרגיש יותר אהבת השם.

מה החיזוק למעשה? אנו מזכירים תמיד את הגמרא בברכות (לב, ב) תנו רבנן ארבעה צריכים חיזוק תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, הדבר הראשון הוא תורה, וגם מעשים טובים, תפילה, ודרך ארץ היינו צרכי הגוף, כדי שיהיה לו כוח לעסוק בתורה ובמצוות, ופירש"י "שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו", והיינו שלא שייך חיזוק אם זה לא תמיד ולא בכל כוחו.

החיזוק צריך להיות תמיד, מפני שגם היצר הרע נמצא תמיד, וכמו שכתב בחובות הלבבות (שער ייחוד המעשה פ"ה) "שאתה ישן לו והוא ער לך", והחיזוק הוא על ידי ספרי מוסר שהם תורת היראה, וכתוב בשם החיד"א כי עיקר התורה תבלין ליצר הרע הוא בלימוד המוסר, שעל ידי ספרי המוסר מקבלים יראת שמים, וגם יש בהם עצות פסיכולוגיות כיצד להתגבר על היצר.

וצריכים לדעת כי אף על פי שפחד מזיק לגוף וכמו שאמרו (ב"ב י, א) גוף קשה פחד שוברו, מכל מקום הפחד של יראת שמים אינו מחליש את כוחות הגוף וגם לא את כוחות הנפש, ואדרבה כתוב (משלי י, כז) "יראת השם תוסיף ימים", ומי שלומד ספרי מוסר ביישוב הדעת ובקביעות לכל הפחות פעם ביום, זה משמח את הנפש, מפני שהוא רואה מה חסר לו, ויודע מה שצריך לתקן.

ועוד ידוע מה שכתב החזון איש בקונטרס אמונה וביטחון כי דקדוק ההלכה מוסיף יראת שמים. גם אם אדם נזהר בכל פעולה ופעולה שתהיה לפי ההלכה, וכל הדיבורים והמעשים והמחשבות יהיו עם כל דקדוקי ההלכה, אדם כזה הוא מאושר. ולזה צריך קביעות במשנה ברורה ובספרי ההלכה, מה שנוגע למעשה דבר יום ביומו, הלכות השכמת השחר, תפילה וברכות וכיוצא בזה.

יש לנו דרך בטוחה להצלחה, ובעזרת השם כל מי שיעשה זאת יצליח, ונזכה בזכות זה לגאולה שלמה בקרוב, ובלע המוות לנצח.

בעל תורה אמיתי

דברים שנאמרו בישיבת פוניבז' - יום חמישי כ"ט תמוז תשע"ב

"קשה סילוקן של צדיקים לפני הקב"ה יותר מחורבן בית המקדש ויותר מצ"ח תוכחות שבמשנה תורה" (איכה רבה א, לז). וצריך להבין מה הביאור בזה, ומה הטעם שסילוקן של צדיקים קשה יותר מחורבן בית המקדש?

ומצינו גם בחורבן בית שני (גיטין נו, א) שהוציאו את רבי יוחנן בן זכאי מחוץ לירושלים, ורבי יוחנן דיבר עם אספסינוס קיסר, וביקש תן לי יבנה וחכמיה, מפני שביבנה היו תלמידי חכמים, וגם הסנהדרין גלתה לשם כמבואר בגמרא (ר"ה לא, א).

וביקש רבי יוחנן מהקיסר שישאיר את יבנה וחכמיה, ולא ביקש גם על בית המקדש, מפני שסבר כי אינו יכול לבקש שני דברים, והעדיף ובחר לבקש על יבנה וחכמיה יותר מבית המקדש, והוא כנ"ל שקשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית המקדש.

ובאמת אמרו חז"ל (ברכות ח, א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, זהו תכלית הבריאה שעבורו הקב"ה רוצה וצריך את העולם, שיהיה כבוד שמים וקידוש השם בארבע אמות של הלכה על ידי לימוד התורה.

ושמעתה ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שאמר כי גם בזמן בית המקדש, ארבע אמות של הלכה היו העיקר, אלא שהיו גם בית המקדש וגם ארבע אמות של הלכה, ובית המקדש השפיע קדושה וגרם להוסיף תורה, אבל תורה עצמה בוודאי היא יותר מבית המקדש, וכפי שביקש רבי יוחנן "תן לי יבנה וחכמיה" יותר מבית המקדש.

ומיום שחרב בית המקדש נשארו להקב"ה בעולמו רק ארבע אמות של הלכה, והיינו לימוד התורה, שזה חשוב יותר מבית המקדש, מפני שקדושת התורה משפיעה, והיא תבלין נגד היצר הרע, וכיון שעל ידי לימוד התורה מתגברים על היצר וחוזרים בתשובה,

ממילא יחזור גם בית המקדש, ומצינו שמתן תורה היה לפני בית המקדש, כי שייך שיהיה תורה גם בלי בית המקדש, אבל בית המקדש לא שייך שיהיה בלי תורה.

וכשחרב בית המקדש היו חטאים שגרמו את החורבן, וכל החטאים היו מחמת היצר הרע, מפני שהתורה הייתה חלשה, ולא הספיקה כדי להתגבר על היצר, ואם היו דבוקים בתורה כראוי, קדושת התורה הייתה משפיעה עליהם שלא להיכשל בחטאים, וכמו שאמרו חז"ל (פתיחתא דאיכה רבה ב) על הפסוק "ואותי עזבו ואת תורת לא שמרו" - הלוואי אותי עזבו ותורת שמרו מתוך שהיו מתעסקים בה המאור שבה היה מחזירם למוטב.

וכן מצינו בגמרא (נדרים פא, א) ששאלו על מה אבדה הארץ, והשיב הקב"ה על עזבם את תורת - שלא בירכו בתורה תחילה, וכתב שם הר"ן בשם רבינו יונה "שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה", והיינו שלא החשיבו את התורה כל כך, וממילא לא היו דבוקים בה כראוי, וכיון שהיה חסר את זכות התורה, נכשלו בחטאים וחרב בית המקדש.

ולכן אמרו בפרקי אבות (א, ב) "על שלושה דברים העולם עומד, על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים", והסדר הוא קודם תורה ואחר כך עבודה, מפני שאם אין תורה, היצר הרע שולט ולא שייך עבודה, ואחרי שיש תורה ועבודה שייך גם גמילות חסדים, כי רק לאחר שלומדים תורה ומתגברים על היצר הרע, ויש גם עבודה, היינו אמונה, אז שייך שיהיה חסד בשלמות ובלי נגיעות.

ולזה לא מספיק לימוד התורה אלא צריכים גם את האמונה, שהאמונה היא היסוד לכל, וכמו שאמרו חז"ל (מכות כג, ב) "בא חבוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה", ובאמת התורה עצמה נותנת אמונה, והאמונה היא היסוד לכל המידות הטובות, וכפי שכבר דיברנו כמה פעמים כי מי שהוא בעל אמונה לא שייך אצלו כעס, ולא גאווה, ולא שום מידה רעה.

והעיקר הוא לימוד התורה, שהתורה משפיעה על האדם הלומד בעצמו, וגם על אחרים שאינם לומדים, וכמו שכתב החזון איש באיגרת (ג, סב) כי במקום שיש בעל תורה אמיתי, השפעתו ניכרת על הסביבה, ואינו צריך לדבר או לעשות תעמולה להשפיע, בשיחות או בדרשות, אלא עצם ההנהגה של בעל תורה אמיתי, יש בה השפעה גדולה.

לכן קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית המקדש, כי צדיק הוא מי שדבוק בתורה בשלמות, ולא שייך להיות צדיק בלי תורה, וכשצדיק נפטר זה קשה לפני הקב"ה יותר מחורבן בית המקדש, כי בית המקדש צריך גם כן את זכות התורה, ורק כשיש תורה שייך שיהיה בית המקדש, ואז בית המקדש משפיע ומוסיף עוד תורה, ועל ידי זה שייך גם עבודה וגמילות חסדים.

ועכשיו בסילוקו של צדיק, שהיה דבוק בתורה הפלא ופלא, באופן שהוא למעלה מהטבע, וכל מי ששמע פעם איך שהיה אצלו הדבקות בתורה עם שמחת התורה, זהו ממש כמו שמובא בגמרא (עירובין נד, ב) הפסוק "באהבתה תשגה תמיד", שכל הראש תפוס כל הזמן בתורה, עם דבקות בתורה בשמחה ומחשבות של אמונה, זה מה שעכשיו חסר לנו.

ובאמת יש הרבה דרגות בדבקות בתורה, ובגמרא שם קראו את הפסוק "באהבתה תשגה תמיד" על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי, ועוד מובא במדרש (שה"ש רבה ח, ח) כד דמך רבי יוחנן היה דורו קורא עליו אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב רבי יוחנן את התורה בוז יבוזו לו.

ומובא שם במדרש שרבי יוחנן היה עשיר גדול, וכפי הנראה שקיבל בירושה רכוש גדול מאד, והיו לו הרבה שדות וכרמים, ומכר את הכל כדי שיוכל לעסוק בתורה, ובכה רבי חייא בר אבא על רבי יוחנן שלא השאיר כלום לעת זקנתו, והשיב לו רבי יוחנן וכי קלה היא בעיניך שמכרתי דבר שנברא לשישה ימים וקניתי דבר שניתן לארבעים יום.

ומסופר בגמרא (תענית כא, א) שכשהגיעו מים עד נפש, חשב רבי יוחנן לעסוק קצת במסחר לפרנסת ביתו, ושמע בת קול שאומרת מי הם האנשים שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, ורק הוא שמע את הבת קול, והבין כי מן השמים רוצים שימשיך ללמוד, ונשאר ללמוד מתוך הדחק, והסוף היה שעשו אותו לראש ישיבה, ונתנו לו את כל מה שצריך לפרנסתו.

"אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב רבי יוחנן את התורה בוז יבוזו לו", דרגה כזו של אהבת התורה! זה מה שחסר לנו עכשיו, וקשה סילוקן של צדיקים יותר משריפת בית המקדש, מפני שגם בית המקדש צריך תורה, ובלי תורה אין בית המקדש, והצדיקים שיושבים ועוסקים בתורה, הם בונים את בית המקדש.

עכשיו זה חסר לנו, ועלינו לדעת מה זה מחייב אותנו. אמרו חז"ל (מו"ק כח, א) למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתם של צדיקים מכפרת, ולכאורה צריך ביאור היכן מצינו כפרה בלא תשובה, וכי שייך שיתכפר לאדם חטאו בלא שיעשה תשובה על זה, הרי בוודאי שצריכים תשובה בשביל הכפרה, וכיצד מיתת צדיקים מועילה לכפרה?

והביאור בזה, כי מיתת צדיקים מכפרת מפני שמיתת הצדיק מעוררת ומביאה לתשובה, וכמו שהביא רש"י על התורה (ויקרא י, ג) מדברי חז"ל במיתת נדב ואביהוא שכשהקב"ה עושה דין בצדיקים שמו מתירא ומתעלה ומתקלס, כי במיתת הצדיקים רואים עד היכן מגעת מידת הדין, שפוגעת אפילו בצדיקים, ועל ידי זה מתעוררים ומוסיפים יראת שמים.

והזכיר רש"י בדבריו שלושה עניינים, 'מתיירא' היינו שמוסיפים יראת שמים, כי כשרואים מידת הדין בצדיקים, מבינים שכל אחד צריך לחשוש ממידת הדין, וכמו שאמרו (מו"ק כה, ב) אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר, 'ומתעלה ומתקלס' הם דרגות

גבוהות של אהבת השם, כי על ידי היראה משתנים ומגיעים גם לאהבה, כך הוא הסדר, קודם יראה ואחר כך אהבה. ומובא בפירש"י על הפסוק (ויקרא י, ג) "הוא אשר דיבר השם לאמור בקרובי אקדש" - "היכן דיבר? ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי, אל תיקרי בכבודי אלא במכובדי, אמר לו משה לאהרן יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך", עכ"ד.

והיינו כי נדב ואביהוא בפטירתם זכו להביא להשראת השכינה במשכן, מפני שכשהקב"ה עושה דין בצדיקים שמו מתירא מתעלה ומתקלס, וכשראו בני ישראל את פטירת נדב ואביהוא שהם גדולי הדור, מיד התחזקו ביראה ואהבה, ועל ידי זה נעשו ראויים להשראת השכינה, ועל זה אמר משה לאהרן "עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך", שזכו בפטירתם לעשות זיכוי הרבים גדול כל כך.

וכשרואים שהקב"ה עושה דין בצדיקים, עלינו להתחזק ולהתעורר מזה, וכיון שחסר לנו ההשפעה, אנחנו חייבים להמשיך ההשפעה על ידינו. כל אחד לפי כוחו ולפי טבעו יכול יותר ויותר להיות דבוק בתורה, עם עבודה ועם מיידות טובות, אין גבול ואין שיעור למדרגות שאפשר להוסיף בזה, וכמו שכתב רבינו יונה (ג, יז) במעלות העליונות "לכל אחת מהנה כמה מדרגות".

ולמשל גמילות חסדים, יש בזה הרבה מדרגות, וכמו שאמרו חז"ל (אבות דרבי נתן פ"ז) על איוב שהיה בעל ייסורים, ושאל את הקב"ה מדוע מגיעים לו ייסורים, הרי הוא עושה הרבה צדקות וחסד במסירות נפש, והשיב לו הקב"ה שעדיין לא הגיע לחצי שיעור של אברהם במידת החסד, כי איוב כשבא אליו אורח, היה שואל אותו במה הוא רגיל, ומי שלא היה רגיל לאכול דברים משובחים, נתן לו איוב כפי הרגלו, ואילו אברהם אבינו לא שאל את האורח כלום, ומיד נתן לו מן המשובח ביותר, למרות שאינו רגיל בזה.

וכך גם בכל המעלות העליונות יש בהם המון דרגות, אין גבול ואין שיעור לדרגות של דבקות בתורה, וגם בעבודת התפילה ובמידות טובות, תמיד יש מה להתקדם ולהוסיף בזה, ועכשיו בשעת מיתת צדיקים, עלינו להתעורר ולהתחזק בדברים הצריכים חיזוק, ומי שיתחזק יזכה לסייעתא דשמיא!

קשרי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל עם מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל

מתוך פנקסו של הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל

ניסו לדבר אתו שחסר בחד בעיר. ואמר: יש הרבה חסד, הרבה ארגונים, עזר מציון וכו'. וכשדיברנו על הנושא... שבו הוא מבטל דעתו בפני הרב אלישיב. וענה: הרב אלישיב הוא גדול הדור ובקי בש"ס, עניו וכו', וכיום שהרב שך אינו מתפקד כ"כ, אז הרב אלישיב נקרא גדול הדור.

אם הרב אלישיב כתב אני מצטרף

דיברתי איתו על... ששמע שמוציאים מכתב נגדו בקשר ל... ושאלתיו אם חתם על כזה מכתב ואמר: מה פתאום, מספיק מה שחתמתי על המכתב לפרס, ואמר שפרס החזיר שהוא מפחד מהערבים. והוסיף שזה רק תירוץ - יש לו בעיה עם מרץ. והוסיף: לא רציתי כלל לכתוב, רק אני כ"כ מעריץ את הרב אלישיב, ואם הוא כתב - אז גם אני הצטרפתי.

אינני פוליטיקאי

בב' דחווה"מ נסע למרן הגר"ש אלישיב וסיכם עימו על שישים לאגודה וארבעים לדגל ועי"כ נוצר הסכם שלום. ברחוב התמרמורו מדוע וויתרו בקלות כזאת, ודיברו על כישלון מנהיגותי וכדו',

ואמר לי ברגע מסוים של התעלות ונחת: אני אינני שחקן ופוליטיקאי שיעשה משחקים עד הרגע האחרון ויוותר. כולם אחזו בלוותר, אבל יומיים יש לשה"ר ורכילות, ומי יודע אם בסוף זה היה נוצר הסכם שלום.

והוסיף: אני יודע שמנעתי ביטול תורה וכו', ולכן אין לי על זה שום צער.

עבודת בני ישיבות בבחירות

הגיע מכתב ההנהגה לבני הישיבות שהוא כתב, שיעבדו לבחירות רק כשבועיים בלי סכנות רוחניות, ולא הסכים לחתום בלא הגר"ש אלישיב, כי מספיק חוצפה שהוא אומר לבני ישיבות מה לעשות. וביחד הוא מוכן, אך לא לבד. כשהגבתי: הקטן אתה בעיניך? אמר: אני יודע את האמת.

תמיכה במפלגה

בשבת אחר הישיבה נכנסתי וסיפרתי לו כי היה לי טלפון לפני שבת מר' ... ואמר שלוחצים אותו מאד שיחתום עבור ... כשכל ה... חתמו. והסברתי לו שזה חילול ה' שאנשים יפרשו שרימו אותם, וגדולי הדור מסכימים בשקט עם מפלגה מתחרה, ויכול להיות התפרצות של מחלוקת וכו'.

והוספתי שמספרים ומסבירים בשם ה... שהגר"ש אומר בשקט לא לג', אלא למפלגה החדשה שהם הקימו.

והביא מקובץ אגרות חזו"א שם כותב על האומרים שלא עבדו ממש ע"ז, כי אין לדבר סוף וכל דבר אפשר לפרש אחרת, וד"ל.

ובתקיפות גדולה הוסיף כי הגר"ש אלישיב שליט"א אומר מפורש ג' ועוד פעם ג', אלא שכל הזמן מתעקשים לשקר לומר בשמו הפוך. ועל זה החזו"א כתב והוסיף שכ"א רוצה לשמוע מה הוא רוצה.

וסיכמנו ש... ידבר עימו, ואמר שזה לא יעזור כי ירצו לשמוע שהגר"ש אומר לא לג'.

והוספתי אם אוכל לומר לר' ... שאם לא יחתום לרשימתם ותהיה עליו תביעה בשמים - הרב שטיינמן לוקח את זה על עצמו. ואמר: ברור!

ואמר לי: תראה, כשהיו אצלי דיברו מאוד נגד הנציג החדש שלהם, הרב ... ומה השתנה, ובאמת הם יודעים ש... לא תיפגע, אלא הם רוצים לפגוע ברשימה שלנו, וכי יהיה להם טוב בישיבות בחדרים? וודאי שלא. אלא הם רוצים ... ובזה הדגיש כמה פעמים.

ועוד המשיך: כשיש אחד שאומר חילול ה', ואחרים לא, יש כלל: שב ואל תעשה עדיף.

ושאלתי את הראש ישיבה: מדוע הוא לא עונה ומדבר אליהם?

ואמר לי: יש לי תשובות על הכל, אבל כשביקשו מהסבא מקלם שיתערב במחלוקת למען המוסר, אמר שמחלוקת שהיא רק לשם שמים - חצי שעה אני יכול להחזיק ותו לא.

ואני אומר: אם הוא חצי שעה, אני חמש דקות. לכן אני לא רוצה לענות כלום. והוסיף שאם הוא מסתכל על דרכי שמים נראה שרוצים ש... תפסיד ורוצים ומחפשים סיבות ותירוצים שתהיה מחלוקת, רק שאנו לא יודעים מה נעשה בשמים, ואנו מצווים למען השלום.

סידור קידושין

ר' ... נכנס להזמינו לחתונת בנו וסיפר לו שמרן הגר"ש מסדר קידושין. ואמר מרן: בשלמא בתור עדות, נו... אבל סידור קידושין, לשם מה צריך? ושאלוהו: והרי כל מי שאינו בקיא בטיב גיטין וכו'. וענה: מספיק לזה 'כזית', לא צריך להטריח בשביל זה את הרב אלישיב.

ועדת טל

נכנסתי בלילה וסיפרתי לו שכאשר אמר - כן היה, הרב אלישיב אמר לחכ"ם על הגולן אני לא עונה כעת עד שיגיע, ואם יגיע נראה, ושמוח וצחק.

העיקר בלאט גמרא

נכנסתי לבית מרן ודיברתי עימו על ההצבעה על פיזור הכנסת. ואמר שדעתו נגד, משום שמי אומר שבבחירות נשיג חמשה מנדטים, ולמה להתגרות אם יש ספק אם נשיג משהו מזה, ומי אומר שיהיה יותר טוב. אבל אם הרב אלישיב אומר, מה אני צריך לדון בעניין.

ואז המשיך בזה"ל: יצחק, הכל שטויות! העיקר בלאט [-דף] גמרא!

וכשאמרת: "במסותרים תבכה נפשי" על מצבי. התבטא מרן ואמר: רשעים יודעים שסופם מר - ואינם חוזרים. כמה קשה להתרומם ולעלות, אפילו שיודעים כמה מר הסוף.

והתאונן בפני: אפילו שאני נזהר מלדבר לשה"ר, אבל מה אני יכול לעשות, כל היום אני שומע לשה"ר.

יום תהלים עולמי

שאל ר"מ קסלר שאנשים טובים רוצים לארגן יום תהלים עולמי ובאו להגרי"ש ודחה, ובאו לראש הישיבה, וראש הישיבה החזיר להגרי"ש. ומדוע? הרי המוצב כ"כ קשה?

וראש הישיבה ענה בלהט: כל יום באים עם רעיונות ועצות לחיזוקים שונים, כ"א עם העצה שלו חושב שיציל את כלל ישראל, א"א לעשות צחוק כל יום משהו חדש. וודאי שתהלים זה דבר טוב וכו', אבל א"א כל יום משהו חדש.

והמשיך ר"מ ושאל אם לעורר את הציבור על אמונה לרגל המוצב.

ואז אמר ראש הישיבה: תראו, רואים יום יום השגחה, זה נהרג וזה לא, כ"כ הרבה תאונות דרכים, זה היה צריך להביא כזאת אמונה, כאלו חיזוקים, והיצה"ר בא והופך הכל, תקשורת וכו' מיד הופכים את הכל עד כדי כפירה.

והמשיך: תראו רובם ככולם מהנפגעים זה חילונים או מזרחי, ומדוע, כי אינם מאמינים. וכאן דיבר על המזרחי נורא, כי כולם שם אינם מאמינים כמו שצריך, שבת הם לא שומרים כדון, זה שבת אחרת, הכל 'כוחי ועוצם ידי' - אנחנו חזקים [והדגים בידו איך הם מראים את חוזקם], זה כפירה.

וראש הישיבה המשיך ואמר: אין מה לעשות הכל נובע מאותה קבוצה שחושבת שכולם צריכים להתנהג כפי הם שהם מחליטים. וסיפר שהגיעה אליו שאלה שסגרו שידוך עם בחור מיישיבת... אך סגרו בתנאי שבני הזוג לא יגורו שם. ואחרי ה'תנאים' ראש הישיבה אמר שלא מוותר שחייבים לגור שם, וזה כל השטייגען של הבחור. ואמר מרן: זה ההסבר להכל ואין מה לעשות.

בשמים מתחשבים בפוסקים

סיפר מרן כי ר' אריה לוי היה רגיל לעשות מושב בי"ד מיד במוצאי יוה"כ ולבקש בקשות, ולפסוק מכח בי"ד של מעלה. ופעם ביקש מחתנו הגרי"ש להצטרף כדיין, ומפני כבוד חמיו הצטרף, ומה שביקשו ופסקו באותה שנה התקיים.

והוסיף רבינו כי בשמים מאוד מתחשבים בפוסקים, כי הם לומדים לאסוקי שמעתתא, וזה עיקר הלימוד לשמה, ופשוט שיתחשבו בבקשותיהם.

אחריות כלל ישראל נפלה עלי

בצהריים נסענו לברית, ודיבר על כנס בירושלים.

ואמרו לו שהגרי"ש לא רצה לבוא, והוסיפו ואמרו שהגרי"ש יבוא רק אם הגרא"ל יבקש.

ודיבר בגילוי לב: מה אני יכול לעשות, ואחריות כלל ישראל נפלה עלי.

וסיפר שהגרי"ש קרליץ היה פעם בשליחות מהסטייפלאר, והסטייפלאר דיבר על אחריות כלל ישראל שמוטלת עליו. [מפי יצחק רוזנגרטן]

תמיכה במועמד חילוני

ביום ראשון נסענו לכנס בירושלים ומרן היה במתח גדול אם להגיד בגלוי נתניהו או לא, כשלבסוף צידד לא לומר בפירוש. והגרי"ש אחז כן לומר.

בנסיעה לא דיבר ואמר תהלים כל הזמן, ואחר מכן נסע למרן הגרי"ש להתייעץ איתו, ואני קיבלתי ידיעה שמרן הגרא"מ הודיע בפירוש להצביע נתניהו, ובהתחלה לא האמין, עד שקיבל ידיעה מוסמכת וחזר הביתה, וממש שמח שמחה עצומה, איזה סייעתא

יום שלישי, י' סיון - לא שינה

נכנסנו לשאול שפרסמו שמרן הגרא"מ שינה את דעתו לגבי ההצבעה וצריך לעלות אליו.
וענה: לא שינה ולא דיבר! כמו כל השמועות מהגרי"ש שהן שקר! וכל מכתב הר'... אין בזה שום דבר, רק שהרב שך לא מתערב בנושא ספרדים כלל.

רפורמים

משלחת מחו"ל רצו לבוא ולדבר עם מרן נגד הרפורמים. ולכתחילה הסכים, והיום אמר: בשום אופן. הם רק יגרמו להסתה, והשמאל יפרסם את דעתו שהוא בעד הרפורמים עד הסוף. מה זה יעזור? זה רק יקלקל. ושלח למרן הגרי"ש ואמר שלא יאמרו את דעתו, אבל שיאמרו שהוא מעיר הערה.

יום שלישי, ה' אדר - עת רצון

ר' איצה רוזנגרטן היה עסוק עם אביו, ור' יהודה פורת בא לקחת את הראש ישיבה, ודיברנו שר' יהודה נוסע עם ... לירושלים ואולי הראש ישיבה מצטרף, והסכים.
ונסענו עם ... לירושלים, וכאשר הגענו לירושלים עלה ראש הישיבה למרן הגרי"ש, והיה כבוד גדול, ודיברו בעניין פוניבז', שארית, חינוך עצמאי, וראש הישיבה יצא משם מאוד מרוצה ושמח.
הלכנו למעריב בשטיבלך במאה שערים, ומיד הכירוהו. ובחזור התבטא שהיה 'עת רצון', אבל 'ענני באמת ישעך'.

רביש'ע נסיעה

סיפר שהיה אצל הגרי"ש במוצאי יו"ט, ודיבר עימו על... ובעניין הנסיעה התבטא: מדין ההשתדלות כלפי שמיא, אני מרגיש שצריך לנסוע.

תחרות

חזרנו מחתונת בת ר' בצלאל פנחסי ודיבר מדוע היום יש בחורים כישירוניים ובכל זאת לא צומחים. וענה שזה בגלל תחרות החברה, ולא צומח כ"א כפי כשרונותיו.
וכן התבטא: החזו"א, הגרי"ש, למדו לבד - וצמחו, ובחבורה הם היו נאבדים.

לכל אחד יש דעה

נכנסו עם ר"י אפרתי וביקש שישתדלו על צרפת בש"ג.
והסברתי שכוונתו שלא שולחים לפריז אלא לגייטסעד, בגלל מחלוקת.
וענה הראש ישיבה בזה הלשון: זה לא בגלל מחלוקת, זאת קנאה.
ושאל ר' יוסף: מה עושים עם חינוך עצמאי ש... לא רוצה לשמוע.
וענה הראש ישיבה: כל אחד יש לו דעה, כן או לא, אנשים אוהבים מיד לענות ולצעוק תשובה על דבר שלא מבינים ולא יודעים, אני לא רואה מישהו מבין עניין חוץ מהגרי"ש.
נענה ר' יוסף ואמר: וכן הפוך, הרב'ע אומר: אני לא רואה אחד שמבין חוץ מהראש ישיבה.

האוצרות נהשפים!

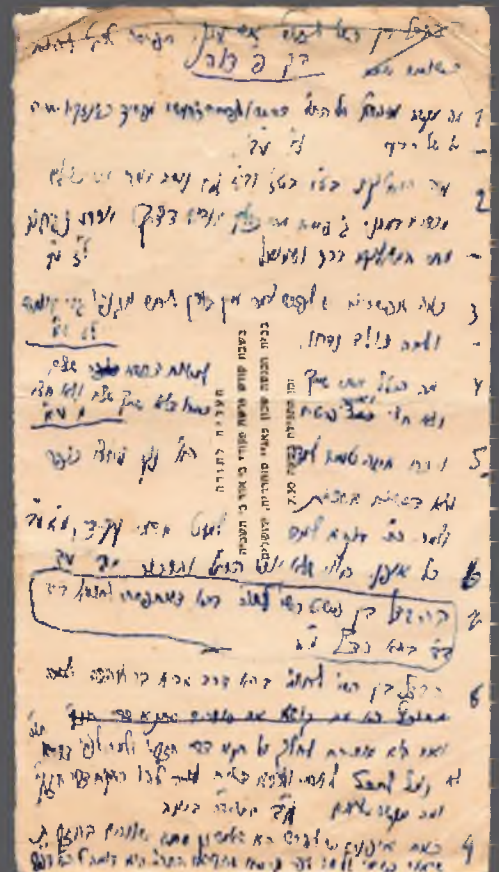
ספר המבחנים "בזאת תבחנו"

צילום: שוקי לרר

אוצרותיהם של נאמני ומשמשי רבינו במשך עשרות שנים, מובאים לראשונה בספר חדש "בזאת תבחנו" המקיף את כל המבחנים שבחן רבינו רשכבה"ג זצוק"ל בכל מקצועות התורה, בתורה ובכל הש"ס.

בספר של קרוב לתשע מאות עמודים, מובאים מאוצרות הזהב, של בנו הגדול של רבינו, הגאון רבי משה שטינמן שליט"א, רבי משה יהודה שניידר, רבי יצחק רונזגרטרן, רבי איסר שוב, רבי משה סחייק, שליט"א ושאר נאמני רבינו זללה"ה.

בספר 'בזאת תבחנו', מובאים כל השאלות שהיה שואל רבינו את התלמידים בכל מקצועות הש"ס, החל מחמשה חומשי תורה, גיטין וקידושין, וכל סדרי נזיקין, קדשים, טהרות, וכלה במבחנים לאברכים שגמרו ללמוד יורה דעה.

בשאלות ניכרת הפיקחות העצומה של מרן, והשליטה האין סופית שלו בכל מרחבי הש"ס.

ובראש הספר מאתים עמודים של מבחנים מכתב ידו של מרן זללה"ה כפי שמסרם למשמרת לבנו הגאון רבי שרגא שליט"א.

מבחן על פרק ד' וה' שכתב מרן לעצמו (שנת תשכ"ח) על גבי פתק של הזמנה. מחמת העניות המרובה שהיתה מנת חלקו, היו תקופות שאפילו דפים לכתובה לא היו מצויים בידו.

יוצא לאור על ידי בני המשפחה.

להזמנות ניתן גם דרך מוקדי 'קובץ גליונות' במחיר מיוחד.